

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00266

DER LIBER YOM-TEV

Zina Rabinowitz

Permanent preservation of this book was made possible by

Mort Weinberg

in memory of

Rhoda Weinberg

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער ליבער יוסיטוב

ד
ע
ר
ל
י
ב
ע
ר
ר
ו
ר
ם
-
ט
ר
ן
ב

פון

זינא ראבינא וויטש

פארלאג **מתנות** ניו יארק

אַרויסגעגעבן פון
פאַרלאַג „מתנות“
ביים
שלום עליכם פּאַלק אינסטיטוט

DER LIBER YOMTEV

OUR HOLIDAYS

by ZINA RABINOWITZ

Drawings by E. M. WEINER

Copyright 1958

by

ZINA RABINOWITZ

New York, N. Y.

Published by

FARLAG MATONES

22 East 17th Street

New York 3, N. Y.

Printed in U. S. A. by

SHULSINGER BROS., New York 3, N. Y.

א י נ ה א ל ט

שבת

7	חנהלעס שבת
14	די שטומע פרינצעסין
20	א ייד בלייבט א ייד

ראש השנה

27	לשנה טובהס
32	בעניס לשנה טובהס

יום כיפור

40	סעניאָר פּערעראַס ערשטער יום־כיפור
----	-------	------------------------------------

סוכות

46	די סוכה, די סוכה
52	א סוכה אין פּאַמפּאַ
57	גדעונס פּאַטער איז אַהיימגעקומען אויף סוכות
70	דער שמחת־תורה ניגון

חנוכה

82	מיין דריידל
90	פרענקיס חנוכה־מנורה
96	איצי דריידל

ט"ו בשבט

- 101 דער בוים האָט אויך אַ נשמה.
106 חגנס באַנאַנע־גאַרטן

פורים

- 115 חנהלעס ערשטער פורים.
123 אַ טאַפּלטער פורים.
129 מיין ברודערס פורים־שפּיל.

פסח

- 136 בעני וויל אויך זען אליהו הנביא.
144 צוליב אַ שטיקל מצה.
151 אליהו הנביא — 1945.

יום העצמאות

- 159 איך וויל נישט בייטן מיין נאַמען.
168 ראַמיס בעסטער יום־טובּ.

שבועות

- 175 נורית ברענגט ביכורים.
183 סעדיהס בלומען.
187 מען קריגט זיך נישט ערב־שבועות!

תשעה באב

- 192 תשעה באב ביינאַכט.

שבת

חנה לעס שבת

ען חנהלע האָט אָנגעהויבן גיין אין שול, האָט זי געזאָגט צו איר מאַמען:
— איצט בין איך שוין אַ גרויסע, וועל איך שוין קאָנען זיצן שפעט אין אָוונט ביים טיש, ווען דו מיטן טאַטן עסן ווע-

טשערע...

— און ווי אזוי וועסטו קאָנען אויפֿשטיין אויף מאַרגן צו גיין אין שול, אויב דו וועסט זיצן שפעט? — האָט די מאַמע געפֿרעגט מיט אַ שמייכל.
און ווייסט איר פֿאַרוואָס די מאַמע האָט געשמייכלט?
ווייל חנהלע איז אַ גרויסע שלאָפֿערקע, און יעדער פֿרימאַרגן האָט די מאַמע גרויסע שוועריקייטן ביז זי רייסט אויף איר טעכטערל פֿון שלאָף.

אַבער ווען חנהלע איז אַהיימגעקומען פֿון שול דעם
ערשטן פֿרייטיק נאַכמיטאָג, האָט די מאַמע איר אַליין גע-
זאָגט:

— היינט אין אָונט וועסטו קאָנען זיצן שפעט! מאָרגן
איז שבת! שבת לערנט מען נישט! שבת איז רו!
— שבת לערנט מען נישט! שבת איז רו! — האָט
חנהלע געזונגען אויף אַ קול און געפליעסקעט מיט ביידע
הענט.

מיינט איר דאָך מסתמא, אַז חנהלע האָט פֿינט צו גיין
אין שול און דערפֿאַר האָט זי זיך אַזוי געפֿרייט, ווען די
מאַמע האָט איר געזאָגט, אַז שבת לערנט מען נישט?
ס'הויבט זיך נישט אָן! חנהלע האָט זייער ליב איר
שול! אַבער חנהלע וויל זיצן שפעט אין אָונט ביים טיש,
עסן וועטשערע צוזאַמען מיטן טאַטן.

— וועסטו מיך היינט לאָזן זיצן שפעט? — האָט זי אי-
בערגעפֿרעגט — וועל איך היינט קאָנען עסן וועטשערע צו-
זאַמען מיטן טאַטן?

— איך האָב פֿאַר דיר נאָך אַ גרעסערן סורפֿריו! —
שמייכלט די מאַמע, — מיר וועלן דיך מיטנעמען מיט אונדז
צו דער באַבען אויף וועטשערע!

חנהלע איז געשפרונגען פֿון פֿרייד, אַבער די מאַמע
האָט זי באַלד אָפּגעשטעלט:

— די צייט איז קורץ, חנהלע! מיר דאַרפֿן זיך מאַכן
שבתדיק איידער דער טאַטע קומט אונדז נעמען! די באַבע
האָט נישט ליב צו וואַרטן מיט דער שבתדיקער וועטשערע!
און די מאַמע האָט זיך אַ נעם געטאָן צו חנהלען...

און אַט שטייט שוין חנהלע פֿאַרן שפיגל אַן אויסגעבאַ-
דענע און אַ פֿאַרקעמטע און זי קוקט שוין אויף אַ צווייטער
חנהלען, וואָס איז אויך שבתדיק אויסגעפּוצט ווי זי, אויך
אַנגעטאַן אין אַ ניי קליידעלע מיט אַ ווייס קעלנערל, וואָס
איז פּונקט אַזוי ווייס ווי דער ווייסער באַנד אויף איר
קאָפּ... .

ווען די מאַמע וואָלט זי לאָזן, וואָלט זי נאָך געשטאַנען
ביים שפיגל און געקוקט אויף דעם צווייטן אויסגעפּוצטן
מיידעלע.

אַבער... אַט קומט אַריין דער טאַטע. ער גיט חנהלען
אַ נעם ביים הענטל, און איידער וואָס-ווען, זיצן זיי שוין
זאַלבעדריט אין אויטאָמאָביל. דער אויטאָמאָביל פֿאַרט אַזוי
שנעל, אַז חנהלע באַווייזט אַפֿילו נישט אַ פֿרעג צו טאָן עפעס
וועגן דער באַבען און וועגן דעם זיידן... און אַט שפּאַנען
זיי שוין אַריין אין דער באַבעס גרויסן עסצימער, און אַט
רופֿן זיי אַלע אויס אויף אַ קול: „גוט שבת! גוט שבת!“
און עס זאָגן „גוט שבת“ דער זיידע און די באַבע און אַלע
געסט, וואָס זיצן אַרום לאַנגן טיש... .

און עס דוכט זיך חנהלען, אַז אַפֿילו דער גרויסער
ליכטער, וואָס שטייט ביים עק טיש, ענטפֿערט אויך: „גוט
שבת! גוט שבת!“... .

און אַפֿילו די פֿינף גרויסע ליכט, וואָס זיינען איינגע-
שמאַלצן אין דעם גרויסן זילבערנעם ליכטער, — אַפֿילו זיי
זאָגן: „גוט שבת, חנהלע! גוט שבת!“

דער זיידע גיט איר אַ קניפּ אין בעקל און זעצט זי
אַנידער לעבן זיך אויבנאָן, און חנהלע קוקט פֿון דאָרטן צו

דער באַבען, וואָס זיצט ביים צווייטן עק טיש לעבן ליכטער, נישט ווייט פֿון דער שפיגלוואַנט ... ווען דער זיידע שטעלט זיך אויף צו מאַכן קידוש, זעט חנהלע אַ צווייטן זיידן אין דער שפיגלוואַנט! עס גלוסט זיך איר שמייכלען צום צווייטן זיידן... אַבער זי טוט עס נישט. זי הערט זיך צו צום זיידנס קידוש און זי קלערט: „ווען איך וועל אויסוואַקסן, וועל איך אים נאַכזינגען! איצט קאָן איך נאָך נישט! ערשט אַנגעהויבן גיין אין שול“...

פֿלוצעם הערט חנהלע ווי אַלע רופֿן אויס „אַמן“. חנהלע פֿאַרשעמט זיך וואָס זי האָט פֿאַרשפעטיקט. זי לאָזט אַרונטער איר קאָפּ. זי דערזעט אויפֿן טיש אַ בערגעלע. דאָס בערגעלע איז צוגעדעקט מיט אַן אויסגענייט טישטעכל.

— ווער באַהאַלט זיך דאָרט אונטער דעם בערגעלע? — גיט זי אַ קלער, און עס ווילט זיך איר אויפהייבן דעם צו־דעק...

אַבער אין דער מינוט נעמט דער זיידע אַליין פֿאַמעלעך אַרונטער דעם אויסגענייטן צודעק פֿון דעם בערגעלע און חנהלע דערזעט דאָרט צוויי געפֿלאַכטענע חלות... זיי ליגן אַנגעבויגן איינע צו דער צווייטער, און עס דוכט זיך חנהלען, אַז אַזוי זיצן אירע טאַטע־מאַמע אויף דער גרויסער סאָפּע, אַנגעבויגן איינער צום אַנדערן.

אַבער נישט לאַנג בלייבן די חלות אויף זייער אָרט. דער זיידע נעמט איינע פֿון זיי אין די הענט אַריין און שניידט אָפּ אַ שטיקל; טונקט עס איין אין זאַליק־מעסטל, זאָגט עפעס שטילערהייט און נעמט עס אין מויל אַריין. חנהלען ווילט זיך אויך אַ ביס טאָן פֿון דער חלה. דער זיידע טרעפֿט, וואָס

זי טראַכט און ער דערלאַנגט איר אויך אַ שטיקל פֿון דער געפֿלאַכטענער חלה...

חנהלע עסט אויף דאָס שטיקל חלה... אַזאַ גוטע חלה האָט זי נאָך קיינמאָל נישט געגעסן... זי וואָלט וועלן נאָך און נאָך פֿון דערזעלבער חלה... אָבער אין דער מינוט דערלאַנגט די באַבע געפֿילטע פֿיש צום טיש. די באַבע גיט אַ וואונק צום זיידן, אַז ער זאָל אויך געבן חנהלען פֿיש און אַ ביסל פֿון דעם רויטן כריין.

עס געפֿעלט איר די שבתדיקע געפֿילטע פֿיש... עס געפֿעלט איר די שבתדיקע יויך מיט מאַנדעלעך... די מאַנדעלעך שווימען אין דער יויך ווי קליינע שיפֿעלעך... חנהלע כאַפט די שיפֿעלעך און שלינגט זיי איין איינס נאָכן צווייטן...

פֿלוצעם הויבט דער זיידע אָן נאָכאַמאָל צו זינגען עפעס...

חנהלע שעמט זיך, וואָס זי קאָן נישט מיטזינגען מיטן זיידן ווי עס טוען די באַבע, די מאַמע און איר טאַטע. חנהלע וואָלט וועלן זען ווי דער זיידע זעט איצט אויס, אָבער זי שעמט זיך אַרויפֿצוקוקן צו אים... זי קוקט, ווי פֿריער, פֿאַראַויס, צו דער באַבען, צום צווייטן עק טיש, צום גרויסן זילבערנעם לייכטער מיט די פֿינף ליכט...

פֿלוצעם דערזעט חנהלע נאָך אַ לייכטער און אין אים — נאָך פֿינף ליכט... דער לייכטער זעט אויס פונקט ווי יענער לייכטער, וואָס שטייט אויפֿן טיש און זיינע ליכט זיינען שוין אויך אויסגעברענט ביז האַלב...

— זאָל עס זיין, אַז אין שפיגלוואַנט ברענען די ליכט

אויך אויס? — גיט חנהלע אַ קלער, און עס ווילט זיך איר פלוצעם איבערציילן אלע האַלב-אויסגעברענטע ליכט...
זי לייגט אַוועק דעם לעפֿל, און הויבט אָן צו ציילן אויף אירע פֿינגער די ליכט...

— דאָס קינד וויל שוין שלאָפֿן! — גיט די באַבע אַ זאָג פלוצעם.

— זי איז שוין, נעבעך, שלעפֿעריק! — רופֿט זיך אָן דער זידע אין מיטן זינגען...

חנהלע שטויסט זיך אָן, אַז מען רעדט וועגן איר, אָבער עס אַרט זי נישט. זי מוז איבערציילן די ליכט... אלע ליכט...

זי פֿילט נישט ווי די מאַמע טוט איר אָן איר מאַנטעלע, זי פֿילט נישט ווי איר טאַטע טוט איר אָן דאָס היטעלע...
חנהלע ציילט און ציילט... אַט איז ווייניקער ווי אירע צען פֿינגער און אַט זעט זי אַזוי פֿיל ליכט, אַז זי האָט נישט גענוג פֿינגער זיי איבערצוציילן...

„אַ גוטן שבת! אַ גוטן שבת!“ הערט חנהלע פֿלוצעם...

— קום איבעראַכטאָג שבת נאַכאַמאָל צו אונדז אויף וועטשערע — זאָגט די באַבע.

אָבער איידער חנהלע באַווייזט צו זאָגן דער באַבען, אַז זי וועט קומען, איז זי שוין פֿון יענער זייט טיר, און אַט זעצט זי דער טאַטע שוין אַריין אין אויטאָמאָביל... דער אויטאָמאָביל פֿאַרט אַזוי שנעל, אַז איידער וואָס-ווען איז מען שוין אין דער היים...

די מאַמע טוט זי אויס, שלעפט אַרונטער אירע שיכע-

לעך און זעקעלעך. דער טאטע נעמט אַרונטער פֿון איר דעם וויסן באַנד און דאָס נייע שבתדיקע קליידעלע.

און אָט ליגט שוין חנהלע אין בעט... זי ליגט און ציילט אויף אירע פֿינגער די שבת ליכט פֿון דער באַבעס זיל-בערנעם לייכטער... פֿינף ליכט אין איין לייכטער, פֿינף — אין צווייטן — צוזאַמען צען ליכט... פונקט אַזוי פֿיל ליכט וויפֿיל זי האָט פֿינגער...

אַבער פלוצעם באַווייזן זיך נאָך צען ליכט און נאָך זיי — אַנדערע צען... עס ווערט אַ גרויסער קרייז פֿון האַלב-אויסגעברענטע ליכט... די ליכט רינגלען אַרום חנה-לעס בעטעלע און זינגען צו איר:

— שבת, שבת, שבת, רן, לאַמיר רוען, איך און דו!

חנהלע שמייכלט צו די ליכט, זינגט מיט מיט זיי און שלאָפֿט.

די מאַמע וועקט זי נישט. זי זאָגט נישט, „שטיי אויף, חנהלע! עס איז שוין צייט צו גיין אין שול!“

— היינט לערנט מען נישט, — הערט חנהלע אין שלאָף, — היינט איז שבת, שבת, רן!

אַט האָט חנהלע געעפֿנט אירע אויגן. זי איז אַזוי אויס-גערוט, אַז זי שפּרינגט אַליין אַרונטער פֿון בעטל... —

ווען וועלן מיר נאָכאַמאָל פֿאַרן צו דער באַבען אויף וועטשערע? — פֿרעגט חנהלע.

— ערב שבת, חנהלע! — שמייכלט די מאַמע.

— איך האָב אַזוי ליב ערב שבת! איך וואָלט וועלן עס זאָל שוין איצט זיין ערב שבת! — זאָגט חנהלע, — ווי לאַנג דאַרף מען וואַרטן ביז עס וועט קומען ערב-שבת? ...

די שטומע פרינצעסין

יך זע, אז אונדזער קליינע פרינצעסין איז
איך אויך געפֿעלן! — האָט געזאָגט „די
מוטער“ פֿון דעם נייעם ייִדישן יתומים-
הויז, וואָס איך האָב באַזוכט אין קאַסאַ-
בלאַנקאַ.

— יעדער איינער באַוואַנדערט איר שיינקייט.
— אַזאַ שייך קינד האָב איך טאַקע נאָך נישט געזען! —
האָב איך צוגעגעבן.
— אָבער פֿאַרוואָס רופֿט איר זי פרינצעסין? איז דאָס
איר נאָמען?
— לאָמיר זיך צוזעצן אָט אַ דאָ, אין שאַטן פֿון דעם
בוים, וועל איך איך דערציילן ווי עס קומט צו איר דער
נאָמען, — האָט פֿאַרגעשלאָגן „די מוטער“ פֿון דעם יתומים-
הויז.
איך האָב זי געפֿאַלט, זיך צוגעזעצט לעבן איר אויף
דער נידעריקער באַנק, און נישט אויפֿגעהערט צו קוקן פֿון
דער ווייטנס אויף דעם אַכט-יאָריקן מיידעלע, וואָס האָט זיך
געשפּילט מיט אירע חברטעס ביי דער הוידלקע.
— אין אַ פֿרימאַרגן, ווען מיר זיינען קוים פֿאַרטיק גע-
וואָרן מיטן פֿרישטיק, — האָט אַנגעהויבן מיר דערציילן „די
מוטער“ פֿון יתומים-הויז, — איז אַרײַנגעלאָפֿן אין עסצײמער
איינער פֿון די עלטערע ייִנגלעך און מיר געזאָגט אַז עמעצער
וואָרט אויף מיר אין שפּילהויף.

ווען איך בין אַרויסגעגאַנגען פֿון עסצימער, האָב איך דערזען אין דעם שפּילהויף אַן אַראַבער. ער איז געשטאַנען אַנגעבויגן איבער אַ זאַק, וואָס איז געלעגן אויף דער ערד.

— ווער האָט דיר דערלויבט אַרײַנצוקומען אין דעם קינדערהויף מיט דיין סחורה? — האָב איך זיך צעבייזערט אויפֿן אַראַבער, — ווייסטו נישט, אַז מיט יעדער סחורה, וואָס אַ פעדלער האָט צום פֿאַרקויפֿן, דאַרף ער גיין צו דער קיך? גיי אַהין מיט דיין סחורה!

— מיט אַזאַ סחורה גייט מען נישט צום „שוואַרצן הויף“! — האָט דער אַראַבער געענטפֿערט מיט אַ שמייכלעל און דערביי צעבונדן זײַן זאַק...

איך האָב דערזען אין זאַק אַ פנים פֿון אַ קינד...

— אַרויס פֿון דאַנען! — האָב איך זיך צעשריען אויף אים — אַ טויט קינד ברענגסטו מיר?

— זי איז נישט טויט! זי לעבט, מאַדאַם, זי אַטעמט! זי איז אַיַערע, אַ ייִדישע! איך שווער בײַ אַללאַ!

— פֿון וואַנען ווייסטו, אַז זי איז אַ ייִדישע? — האָב איך אים געוואָלט כאַפֿן צי ער זאָגט אַ ליגן.

— פֿון וואַנען איך ווייס? איך ווייס, אַז דער בוידעם, וואו אירע עלטערן האָבן זיך מיט איר באַהאַלטן איז איצט ליידיק. אַז אירע עלטערן זײַנען געשטאַרבן פֿון דער עפּי־דעמיע, איז זי געלאָפֿן צום ברונעם פֿון דער „מעלאַ“ — מענטשן זאָלן זי דאַרט זען און רחמנות האָבן אויף איר.

— אַבער פֿון וואַנען ווייסטו, אַז אירע עלטערן זײַנען געשטאַרבן אין דער עפּידעמיע? — האָב איך געוואָלט כאַפֿן דעם אַראַבער בײַ אַ ליגן.

— איר מיינט, מאדאם, אַז די עפידעמיע טויטעט נאָר אַראַבער אין דער „מעלאַ“? — דרייט זיך דער כיטרער אַראַ- בער אויס פֿון אַן ענטפֿער, — די עפידעמיע שאַנעוועט נישט קיינעם אין אונדזער אומריינער „מעלאַ“! זי כאַפט אויס יעדן איינעם, ווער עס קומט איר אַנטקעגן! אַלע הונגעריקע, דורשטיקע, שמוציקע און שוואַכע שלינגט זי איין. ס'קאָן זיין זי וואַלט אויך איינגעשלונגען דאָס אַרעמע מיידעלע, ווען איך וואַלט זי נישט אַריינגענומען צו מיר אין הייז אַריין און זי געהאַלטן דאָרט אַ גאַנצע נאַכט...

— אויב עס איז אמת, אַז צוליב דיר איז זי לעבן גע- בליבן, — האָב איך געזאָגט צום אַראַבער, — טאָ פֿאַרוואָס- זשע האַלטסטו זי נישט ביי זיך? זי איז נאָר אויסגעהונגערט! זאָל זי קומען צו-זיך, וועט זי דיר אַפּצאָלן פֿאַר דיינע קעסט! דו וועסט זי אַנידערשטעלן ביים ראַג מיט אַ שיסעלע, ווי עס טוען אַלע אייערע מענטשן מיט די יתומים און זי וועט בעט- לען פֿאַר דיר מיט אַ וויינענדיק קול און מיט אַ לידעלע, ווי עס טוען אַנדערע.

— נישט זי! — האַט געשאַקלט דער אַראַבער מיט זיין קאַפּ אויף ניין — זי איז דאָך שטום!
— שטום?!

איך האָב זיך אַנגעבויגן צום קינד, וואָס איז נאָך אַלץ געלעגן מיט צוגעמאַכטע אויגן. ווען זי האַט דערפֿילט מיין אַטעם, האַט זי אויפֿגעעפֿנט איין אויג, אַ קוק געטאָן אויף מיר און עס צוריק צוגעמאַכט...

דער אַראַבער האַט מיר נאַכגעטאָן און זיך אויך אַנגע- בויגן צום זאַק...

— זי איז שטום! — האָט דער אַראַבער געזאָגט, און אַנגעוויזן אויפֿן קינד אין זאַק, — איך קאָן נישט האַדעווען אַ שטום קינד, דערפֿאַר וויל איך זי דיר פֿאַרקויפֿן פֿאַר אַ ביליקן פּרייז.

מיין האַרץ האָט אַ ציטער געטאַן פֿון רחמנות. איך האָב באַצאָלט דעם אַראַבער אַ פֿאַר הונדערט פֿראַנק און פטור געוואָרן פֿון אים.

דאָס אַרעמע קינד האָבן מיר באַלד אַריינגעלייגט אין אַ וואַנעלע, עס אויסגעבאָדן, אַנגעטאַן אַ ווייס קליידל. דאָס קינד האָט אויסגעזען ווי אַ מלאַכל, אָבער קיין וואָרט האָט עס נישט אַרויסגערעדט.

איך האָב באַלד אַרויסגערופֿן אונדזער דאָקטער.

— וואו האָט איר געפֿונען די דאָזיקע פּרינצעסין? — האָט ער זיך צעשמייכלט קוקנדיק אויף איר. — אַזאַ שיין קינד! אַן אמתע פּרינצעסין!

— מיר וועלן זי דערווייל טאַקע רופֿן פּרינצעסין — האָב איך זיך אַנגעכאַפט — ביז וואַנען מיר וועלן זיך דער-וויסן איר אמתן נאָמען.

— זי האָט פֿאַרגעסן איר נאָמען? — פֿרעגט דער דאָקטער צוהערנדיק זיך מיט זיין טרייבל ווי זי אַטעמט.

— זי איז שטום, דאָקטער!

— זי איז נישט שטום! זי הערט דאָך יעדער זאַך! זי דרייט דאָך איר קאַפּ אין יעדער זייט פֿון וואַנען זי הערט אַ קלאַנג... אי דאָס וואָס זי רעדט נישט? איז עס אַ סימן, אַז זי האָט זיך זייער דערשראָקן... זי וועט קומען צו-זיך,

וועט זי צוריק באַקומען איר לשון! האָט געדולד! גיט אַכ-
טונג אויף איר! זי וועט ריידן!
אַבער די שיינע פּרינצעסין האָט נישט גערעדט. זי
האַט נאָר געשמייכלט צו די קינדער, צו מיר, אַבער קיין
וואָרט האָט זי נישט אַרויסגעלאָזט פֿון איר שיינ מײלעכל.
עס איז אַוועק אַ טאַג; אַ צווייטער טאַג; אַ דריטער
טאַג, — אונדזער פּרינצעסין שמייכלט, אַבער זי שווייגט...
— איז זי טאַקע שטום? וועט זי נאָך אַמאָל ריידן?
וועלן מיר נאָך אַמאָל אויסגעפֿינען צי זי איז טאַקע אַ ייִדיש
קינד, ווי דער אַראַבער האָט מיר פֿאַרזיכערט?...
אַט איז שוין דאָנערשטיק, דער פֿינפֿטער טאַג, וואָס זי
געפֿינט זיך אין אונדזער פּראַכטפֿולן אַנשטאַלט. זי עסט און
טרינקט ווי אַלע קינדער, זי שפּילט זיך, ווי עס שפּילן זיך
אַנדערע קינדער, אַבער אַלץ טוט זי אויף שטום-לשון.
וועט זי קיינמאָל נישט ריידן?...
דאָס האַרץ איז פֿול מיט ווייטיק און רחמנות אויף דער
שטומער פּרינצעסין. און אַט איז שוין פּרייטיק אין דער פּרי.
ערב שבת גרייטן זיך אַלע צום שבת. מען באַדט זיך,
מען צוואַגט זיך, מען פּוצט אויס אַלע צימערן מיט בלומען...
אין עסציימער באַדעקן מיר אַלע טישן מיט שניי-ווייסע טיש-
טעכער און מיר שטעלן אַוועק וואָזעס מיט פֿרישע בלומען פֿון
אונדזער גאַרטן. בײַ יעדער טעלער ליגט אַ קליין חלהלע...
אויבנאָן שטייט אַ שבת-מנורה מיט פֿינף ליכט לכבוד שבת.
אַלע קינדער זיינען אויסגעפּוצט אין ווייסן. זיי זיצן בײַ די
טישן און וואָרטן אויף מיר און אויף מיין ליכט-בענטשן, און
ווען איך ענדיק ליכט-בענטשן, זינגען מיר אַלע ווי איין

מענטש: „גוט שבת“ און „שלום עליכם מלאכי השלום.“
אַבער אין יענעם פֿרייטיק-צו-נאַכט איז פֿאַרגעקומען
עפעס, וואָס האָט צעשטערט אונדזער שטענדיקע פֿראַגראַם...
ווי נאָר איך האָב אָנגעצונדן דאָס פֿינפֿטע שבת-ליכטל
און פֿאַרדעקט מיין פנים מיט מיינע הענט, האָט זיך אין דער
גרויסער שטילקייט פֿון עסצימער דערהערט אַ הייזעריקער
אויסגעשריי:

„שבת! שבת ליכט!“...

די פֿרינצעסין איז אַזוי איבערראַשט געוואָרן פֿון די
דריי ווערטער, וואָס האָבן זיך אַרויסגעריסן פֿון איר מויל
אַז זי האָט זיך צעוויינט אויף אַ קול, איז צוגעלאָפֿן צו
מיר און באַהאַלטן איר זיס פנים אין די פֿאַלדן פֿון מיין
קלייד...

— זי רעדט שוין! — האָבן זיך דערהערט פֿריילעכע
אויסגעשרייען אין עסצימער.

— זי איז שוין מער נישט שטום!

— אונדזער פֿרינצעסין האָט דערקאַנט די שבת-

ליכט!...

עס איז געוואָרן אַזאַ פֿרייד אין אונדזער עסצימער, אַז
מיר האָבן פֿאַרגעסן צו מאַכן קידוש, צו זינגען אונדזערע
שבת-לידער. מיר האָבן זיך אַלע אָנגענומען ביי די הענט
און אָנגעהויבן אַ פֿריידיקן טאַנץ אַרום אונדזער פֿרינצעסין...
און זי האָט געהאַלטן אין איין וואונדערן זיך און איי-
בערזאָגן:

— איך רעד שוין!... איך בין שוין מער נישט שטום!

איך קאָן שוין נאַכאַמאָל ריידן! גוט שבת! גוט שבת!...

א ייד בלייבט א ייד

ער אַלטער ישראל-דוד האָט געקאָנט דער-
ציילן אַ מעשה צו יעדער צייט...
ווער איז געווען דער אַלטער ישראל-
דוד ?

אַ ייד אַ סוחר פֿון תבואה, פֿלעגט
ער אַרומפֿאַרן איבער די דערפֿער פֿון בעסאַראַביע, אַפּקויפֿן
ווייץ, קאַרן און גערשטן פֿון די קאַלאַניסטן און אַוועקשיקן
די תבואה אין די גרויסע שטעט.

מען פֿלעגט דערציילן וועגן ישראל-דודן אַז די קאַלאַ-
ניסטן האָבן אים אַזוי געטרויט, אַז זיי פֿלעגן קיינעם נישט
וועלן פֿאַרקויפֿן זייער תבואה אַ חוץ אים, און זיי פֿלעגן
וואַרטן אויף אים ווען ער פֿלעגט אַמאָל נישט קומען אין צייט.
זיי פֿלעגן וואַרטן אויפֿן אַלטן ישראל-דודן מיט זייער תבואה
צוליב זיינע מעשות וואָס ער האָט שטענדיק געהאַט צו דער-
ציילן. און אַזוי דערציילן אַ מעשה ווי ער, האָט קיינער
נישט געקאָנט. וועל איך אייך דאָ דערציילן ישראל-דודס אַ
מעשה וועגן אַ יידישן סאַלדאַט וואָס אַ יידישער אַרמיי-דאָק-
טער האָט זי אים דערציילט מיט אַ סך יאַרן צוריק:

„איך בין נאָך דעמאָלט געווען אַ זייער יונגער דאָקטער
אין דער רוסישער אַרמיי. מיין „באַלעבאַס“, דער אַלטער
דאָקטער, איז געווען אַ גרויסער שיכור, אַ קאַרטנשפּילער.
ווי נאָר עס פֿלעגט צופֿאַלן די נאַכט, פֿלעגט ער זיך אויס-

פוצן און פֿאַרן אין קלוב אַרײַן, און מיט דער גאַנצער אַרבעט פֿלעגט ער זיך פֿאַרלאָזן אויף מיר.

איינמאַל, אין אָוונט, איז אַרײַנגעלאָפֿן צו מיר אַ סאַל-דאַט און האָט אויסגערופֿן: „דאַקטער! כאַליערע! בײַ אונדז אין לאַגער — כאַליערע!“

— כאַליערע? ווי קומט צו אונדז כאַליערע? סײַדן אַ סאַלדאַט האָט זיך אָנגעטרונקען מיט וואַסער פֿון שמוציקן טײַך, וואָס איך האָב זיי געוואָרנט קעגן דעם... איך האָב אַ כאַפּ געטאָן מיין רענצל, אַ טאַרע געטאָן דעם קוטשער, און מיר פֿאַרן שוין אין דאַקטערס בריטשקע צום געצעלט, וואו עס ליגט דער חולה. נאָך איידער די פֿערד זײַנען שטײַן געבליבן, בין איך אַרונטערגעשפרונגען און זיך גענומען צום קראַנקן.

קײַן היץ האָט ער נישט געהאַט, דער פּולס איז נישט געווען שלעכט, אָבער די אויגן זײַנע זײַנען געווען אויסגע-סטאַרטשעטע גלײַך ווי זיי האָבן געוואָלט אַרויסקריכן פֿון זײַנע אויגנלעכער, און ער מאַכט גרימאַסן גלײַך ווי ער וויל ברעכן און קאָן נישט, ווײַל ער האָט שוין מער נישט וואָס אויסצוברעכן...

— ער האָט די אמתע כאַליערע — פֿליסטערן צו מיר די סאַלדאַטן פֿון געצעלט, — ער וועט אונדז אַלעמען אָנ-שטעקן! ראַטעוועט, דאַקטער! אויב נישט אים, איז כאַטש — אונדז!

איך האָב באַלד אַ קאַמאַנדעווע געגעבן, אַז מע זאָל דעם קראַנקן אַריבערפֿירן אין אַן אָפּגעזונדערטן געצעלט, אין סאַמע עק לאַגער. ווי נאָר עס האָט זיך מיר אײַנגעגעבן

צו באַרואיקן די סאַלדאַטן, בין איך אַוועק צום חולה אים
גרינטלעך צו אונטערזוכן.

איך האָב דעם חולה נישט דערקענט: ער איז מיט-
אַמאָל גלייך ווי געזונט געוואָרן. די אויסגעסטאַרטשעטע
אויגן זיינען געוואָרן רואיקער און ער האָט אויפֿגעהערט צו
מאַכן זיינע גרימאַסן גלייך ווי ער וויל אויסברעכן זיין
נשמה...

— העלפֿט מיר, דאָקטער! האָט ער געפֿליסטערט אייני-
שניידנדיק זיך אין מיינע אויגן מיט זיין שטאַרקן בליק...
איך האָב עס אומישנע געטאַן כדי מען זאָל אונדז לאָזן
אַליין... איך ווייס, אַז איר זענט אַ ייד, און וואָס פֿאַר אַ
ייד וועט נישט העלפֿן אַ צווייטן ווען ער איז אין אַ נויט...

— הערט מיך אויס, דאָקטער! איך בעט אייך! אַ
מאָדנע זאַך האָט מיט מיר פֿאַסירט היינט... מיר מאַרשירן
פֿון די מאַנעוורעס... די זון האָט שוין געהאַלטן ביים זעצן
זיך. מיר זיינען פֿאַרבייגעגאַנגען דאָס דערבייאַיקע שטע-
טעלע... פּלוצעם דערזע איך אין איינעם פֿון די נידעריקע
פֿענצטער ברענענדיקע ליכט... איך בין אַרויס פֿון מיין
ריי און בין געבליבן שטיין ביים פֿענצטער... אינעווייניק
איז געשטאַנען אַ פֿרוי ביי אַ טיש, וואָס איז געווען צו-
געדעקט מיט אַ ווייס טישטעך. אויפֿן טישטעך איז געשטאַ-
נען אַ פֿלאַש מיט רויטן וויין און צוויי ליכטער מיט ברענענ-
דיקע ליכט. די פֿרוי איז געשטאַנען פֿאַר די ליכט. אירע
הענט האָבן צוגעדעקט איר פנים... איך בין גלייך ווי צו-
געקאוועט געוואָרן צום פֿענצטער... איך האָב זיך פּלוצעם
דערמאָנט אין מיין מאַמען... פּונקט ווי די פֿרוי, פֿלעגט

זי שטיין פֿאַר די אָנגעצונדענע ליכט. דאָס איז געווען מיט
יאָרן צוריק, איידער מען האָט מיך געכאַפּט...
— ווער האָט זיך געכאַפּט? ...

— ווער? איר וויסט נישט ווער, דאָקטער? שמייכלט
דער סאָלדאַט מיט אַ ביטער שמייכעלע — די קינדערכאַ-
פּערס פֿון קייסער ניקאָלאַי דעם ערשטן. איך בין אַ ניקאָ-
לאַיעווסקי סאָלדאַט שוין אַריבער צוואַנציק יאָר. מען האָט
מיך געכאַפּט ווען איך בין אַלט געווען קאַרגע אַכט יאָר.
ווייזט אויס, אַז דעם קייסערס אָגענטן האָבן ביי אונדז אין
שטעטעלע נישט געפֿונען גענוג צוועלף-יאָריקע יינגלעך,
האָבן זיי געכאַפּט אַ יינגל פֿון אַכט יאָר, אַ קינד, אַ יתום, וואָס
קיינער האָט זיך אויף אים נישט אומגעקוקט... מיין מאַמע
איז, ווייזט אויס, געווען אין מאַרק, ביי איר שטעל, האָבן זיי
מיך אַ כאַפּ געטאָן, מיר פֿאַרשטאַפּט דאָס מויל און איידער
וואָס-ווען, בין איך שוין געזעסן אין אַ בויד, וואָס האָט מיך גע-
פֿירט ערגעץ ווייט, וואו מען האָט קיין ייִדן נישט גע-
זען און קיין ייִדיש נישט גערעדט. עס האָט לאַנג נישט גע-
דויערט, און איך האָב פֿאַרגעסן אַלץ וואָס איך האָב אַמאָל
געלערנט אין חדר. איך האָב פֿאַרגעסן רעדן ייִדיש, איך האָב
פֿאַרגעסן, אַז איך בין אַ ייִד. איך האָב זיך געצלמט אין
קלויסטער ווי איינער פֿון זיי...

און פּלוצעם, גראַד היינט, ביי יענעם פֿענצטער, וואו
איך האָב דערזען יענע פֿרוי שטיין פֿאַר די אָנגעצונדענע
ליכט, איז אַלץ צוריקגעקומען צו מיין זיכרון... און עס האָט
מיך אָנגעכאַפּט אַזאָ בענקשאַפֿט, דאָקטער! אַזאָ ווייטיק אַט
אַ דאָ, אין האַרצן... און דערפֿאַר האָב איך געמאַכט די

שטיק... אז איך בין קראַנק אויף כאַליערע. העלפֿט מיר,
דאָקטער ווערן צוריק אַ ייד! העלפֿט מיר! ...
— בין איך דען אַ רב? האָב איך קוים אַרויסגערעדט—
וואָס קאָן איך טאָן?

— איך ווייס, דאָקטער, אַז איר קאָנט מיך נישט לער-
נען קיין ייִדישקייט! איר קאָנט מיר אָבער פֿאַרשריבן אַ רע-
צעפט... אַז מען זאָל מיר ברענגען איינעם, וואָס זאָל מיר
ווייזן דעם וועג צוריק צו ייִדישקייט, צו ייִדן, צו מיין מאַ-
מען...

— העלפֿט מיר, דאָקטער!
ער האָט אַנגעכאַפט מיינע הענט און מיט טרערן אין די
אויגן געקוקט אויף מיר מיט אַזאַ געבעט, אַז איך האָב נישט
געוואוסט וואָס אים צו ענטפֿערן.
— שרייבט פֿאַר מיר אויס אַ... רפֿואה, וואָס זאָל מיר
העלפֿן... זאָל זיין אַ ייִדישע יוד. אַ יוד מיט לאַקשן.
אבי...

איך בין אַרויס פֿון אַפגעזונדערטן געצעלט, צוגעלאָפֿן
צום קוטשער, וואָס האָט געוואַרט אויף דער בריטשקע, און,
שאַקלענדיק מיטן קאַפּ צו אים, געזאָגט:
— לויף שנעל מיט דער בריטשקע אין דערבייאַקן
שטעטעלע און פֿרעג זיך אָן וואו עס וואוינט דאָרט אַ ייד!
קלאַפּ אָן אין זיין טיר און זאָג אים, אַז דאָ, בני אונדז אין
לאַגער ליגט אַ חולה מסוכן... די איינציקע זאָך וואָס קאָן
אים העלפֿן איז אַ ביסעלע ייִדישע יוד, אַ שבתדיקע יוד...
אויב מעגלעך, אַ יוד מיט לאַקשן...
עס האָט לאַנג נישט געדויערט, און מיין קוטשער האָט

זיך אומגעקערט... נישט אליין. מיט אים איז געקומען א י"ד אָנגעטאָן אין שבתדיקע קליידער, אין זינע הענט האָט ער געהאלטן אַ טעפל מיט שבתדיקער יויך.

— צו ראַטעווען אַ חולה איז אַ גרויסע מצווה ביי י"ד! — האָט ער מיר געזאָגט אין אַ צעקאַליעטשעטן רור-סיש! — צוליב דער מצווה פֿון ראַטעווען אַ חולה, מעג מען אַפֿילו פֿאַרן אום שבת. אָבער מײן טעפל וויל איך באַלד צוריקנעמען, עס זאָל דאָ נישט טרייף ווערן ביי אײך אין לאַ-גער... פֿירט מיך אַרײַן צום חולה, איך וועל אים אַליין אָנהאַדעווען מיט מײן ווייבס שבתדיקער יויך. און זאָל עס אים זײַן צו געזונט!

— זײַט פֿאַרויכטיק, איר זאָלט זיך נישט אָנשטעקן! — האָב איך געזאָגט צום י"ד און בין אומישנע אַרויסגעגאַנגען צום קוטשער, אַז דער י"ד זאָל בלײַבן אַליין מיטן חולה אין געצעלט...

ווען דער י"ד איז אַרויסגעקומען פֿון געצעלט, האָט ער געזאָגט צו מיר:

— עס איז דעם חולה בעסער געוואָרן פֿון דער שבת-דיקער יויך. ער וויל שוין מער נישט ברעכן... — דאָס איז אַ גוטער סימן! — האָב איך צוגעשטימט צום י"ד — אויב אַזוי, ברענגט אים אַינערע יאַיכעלעך יעדן טאָג ביז ער וועט פֿולקאַם געזונט ווערן... איך האָב אָנגעשריבן אַ צעטעלע, אַז מען זאָל דעם י"דן צולאָזן צום חולה אַלע טאָג.

עס האָט לאַנג נישט געדויערט און דער חולה איז „געזונט“ געוואָרן. ווען איך בין געקומען אים אויסשרייבן

פֿון דעם אָפּגעזונדערטן געצעלט, בין איך אויך געווען פֿאַר-
זיכטיק, אַז קיינער זאַל נישט זיין דערביי...
— איך ווייס נישט מיט וואָס איך קאָן אייך אָפּדאַנקען,
דאָקטער! — האָט דער ניקאַלאַיעווסקער סאַלדאַט גערעדט מיט
טרערן אין די אויגן — אַ דאַנק אייך און אַ דאַנק דעם ייִדן,
וואָס האָט מיר געבראַכט די שבתדיקע ייִד, ווען איך בין
קראַנק געוואָרן אויף כאַליערע, ווער איך צוריק אַ ייִד. איך
קאָן שוין לייגן תּפֿילין! איך קאָן שוין דאווענען! איך וועל
נישט דאַרפֿן זיך שעמען ווען עס וועט קומען דער טאַג און
איך וועל זיך אומקערן אַהיים. מען זאָגט, אַז גאָר אין גיכן
וועט דער קייסער באַפֿרייען פֿון דינסט אַלע ניקאַלאַיעווסקי
סאַלדאַטן... איר האָט שוין אויך געהערט וועגן דעם, דאָך-
טער? ווען איך וועל באַפֿרייט ווערן, וועל איך זיין אַ ייִד
ווי איך בין געווען ווען מען האָט מיך געכאַפט און מיט גע-
וואַלד אוועקגעפֿירט. אַ דאַנק, דאָקטער! אַ דאַנק!

ראש השנה

לשנה טובה ס

ערי און דזשערי זיינען געווען ברוגז, צע-
קריגט אויף אייביק!
עס האָט זיך געדוכט, אַז זיי וועלן
זיך שוין קיינמאַל, קיינמאַל נישט איבער-
בעטן!

און געדוכט האָט זיך דאָס אַזוי, וויל סיי הערי, סיי
דזשערי האָבן געשוואָרן, אַז זיי וועלן זיך קיינמאַל נישט אי-
בערבעטן, סײַדן דער צווייטער, דער אַנדערער, וועט זיך צום
ערשטן איבערבעטן. פֿאַרוואָס זיי זיינען ברוגז, האָבן זיי שוין
ביידע פֿאַרגעסן.

פֿאַרוואָס זיי האָבן זיך צעקריגט? וואָס איינער האָט
אַזוינס געטאָן דעם צווייטן? ווי אַזוי ער האָט אים באַליי-

דיקט ? — דאָס איז שוין נישט וויכטיק! וויכטיק איז געווען דאָס, וואָס יעדער איינער פֿון זיי האָט זיך געשפּילט מיט אַנדערע חברים, און כאַטש ס'האָט אויסגעזען, אַז בייִדע האָבן גאַנץ גוט הנאה געהאַט, איז (צווישן אונדז זאָל עס בלייבן) בייִדן אויסגעגאַנגען דאָס חיות זיך איבערצובעטן, זיך נאָכ־אַמאָל שפּילן צוזאַמען ווי פֿאַרן ברוגז. אין אמתן גערעדט, ווער האָט נאָך געקאָנט אַזוי גוט שפּילן אין באַהאַלטעניש ווי דזשערי? אַט באַהאַלט ער זיך, דוכט זיך, פּונקט אַזוי ווי אַלע קינדער, אָבער ווען עס קומט צום געפֿינען, זוכט אים די גאַנצע גאַס קינדער און מען קאָן אים נישט געפֿינען. אַנטרונען! מיטאַמאָל — שפּרינגט ער אַרויס, גלייך ווי פֿון דער ערד און עס הילכט איבער דער גאַנצער גאַס זיין שטימ, און העריס האַרץ ווערט איבערגעפֿילט מיט פֿרייד קוקנדיק אויף זיין פֿריינד דזשערי.

אָבער (צווישן אונדז זאָל דאָס בלייבן) מיינט נישט אַז נאָר הערין גייט אויס די נשמה זיך צו שפּילן מיט זיין העלד, דזשעריין... דער אמת איז, אַז אויך דזשעריין גייט אויס די נשמה זיך צו שפּילן מיט הערין! וואָרום ווער נאָך קאָן אויפֿשטעלן אַזאַ באַן ווי הערי? אַ לעבעדיקע באַן, אַ קייט פֿון קעפּ און רוקנס; עס באַוועגן זיך אַ צוויי צענדליק פֿיס־לעך, עס שיפען אַ צענדליק מיילער און עס פֿאַרט אַ באַן! זי שלענגלט זיך פֿון איין הויף אין צווייטן, און מיטאַמאָל — אַן אומגליק! עס קראַכט די באַן, און אַלע רוקנדלעך און קעפלעך פֿאַלן צו דער ערד. אָבער נישט העריס! און דזשע־ריס האַרץ ווערט איבערפֿילט מיט גליק און שטאַלץ פֿאַר זיין פֿריינד, דעם מזיק הערי, וועלכער קערט אַלעמען איבער און

ער אַלין בלייבט שטיין מיט אַזאַ אומשולדיק פנימל, גלייך ווי
ער ווייסט פֿון גאַרנישט!

אַך, ווי עס גייט דזשערין אויס דאָס האַרץ נאָך הערין!
אַבער קיינער טאַר דאָס נישט וויסן, ווייל ער איז דאָך ברוגז
מיט אים! זיי זיינען ברוגז אויף אייביק!... און כאַטש יע-
דער איינער פֿון זיי כאַפט אַ קוק בגנבה אין צווייטנס הויף
און אין צווייטנס זייט, ווען עס מאַכט זיך נאָר, הייסט עס
אַבער פֿאַר דער וועלט, פֿאַר די חברים, אַז זיי טראַכטן גאַר-
נישט וועגן איבערבעטן זיך! און נישט נאָר די חברים, נאָר
אַפֿילו די עלטערן, וואָס זיינען צווישן זיך גוטע פֿריינד,
קאַנען ביי די יינגלעך נישט פועלן, אַז זיי זאָלן זיך איבער-
בעטן.

— זאָל ער מיך איבערבעטן! — טענהט דזשערי, —
ער האָט מיך באַלידיקט!

— איך האָב אים גאַרנישט געטאַן! פֿאַרוואָס זאָל איך
אים איבערבעטן? — טענהט הערי. און ביידע לאָזן נישט
זייערע טאַטעס צוגיין איינער צום צווייטן בשעת זיי גייען
אַרויס נאָך וועטשערע כאַפן אַ ביסל לופֿט מיט זייערע יינג-
לעך. די טאַטעס שמייכלען, זיי ווילן שפּאַצירן צוזאַמען, אַבער
די קינדער שלעפּן זיי ביי די הענט, דער קיין צפֿון און דער
קיין דרום! אַן אומגליק!

אַז ס'איז אונטערגעקומען ערב ראש השנה, איז דזשערי
מיטגעגאַנגען מיט זיין טאַטן העלפֿן דער מאַמען אַהיימשלעפּן
די פעק פֿון מאַרק.

אויך הערי איז מיטגעגאַנגען מיט זיין טאַטן העלפֿן

דער מאמען אהיימשלעפן פֿיש, פֿלייש און פֿרוכט אויף יום-טוב.

ביידע טאטעס שטופן זיך דורך דורך דעם גרויסן עולם איינקויפֿער, און ביידע יינגלעך כאָפֿן בגנבה אַ קוק איינער אויפֿן צווייטן, אָבער נישט אויף לאַנג, זיי רייסן אַוועק די טאטעס, — דעם אַהין און דעם אַהער.

— גענוג שוין זײַן ברוגז! ביז וואָנען איז דער שיעור צו זײַן ברוגז? — בייזערט זיך העריס טאטע.

— עס איז דאָך אַ מצווה ערב ראש-השנה זיך איבער-צובעטן, — טענהט דזשעריס טאטע, — גיי זאָג אים: „לאַ-מיר זיך איבערבעטן צום נייעם יאָר“.

— זאָל ער מיר זאָגן! זאָל ער מיך איבערבעטן!

און נאָך אַמאָל שלעפט איינער אַהין און אַ צווייטער — אַהער. די טאטעס זײַנען אויסער זיך פֿון פֿאַרדראָס.

צו זייער גליק רופֿט אַ ייד אויס אויף אַ קול:

„לשנה טובה! לשנה טובהס צום נייעם יאָר!“

דזשעריס טאטע שטופט זיך דורך דעם עולם צום יידן, וואָס פֿאַרקויפֿט לשנה טובהס און רופֿט אויס:

— גיט מיר צען לשנה טובהס!

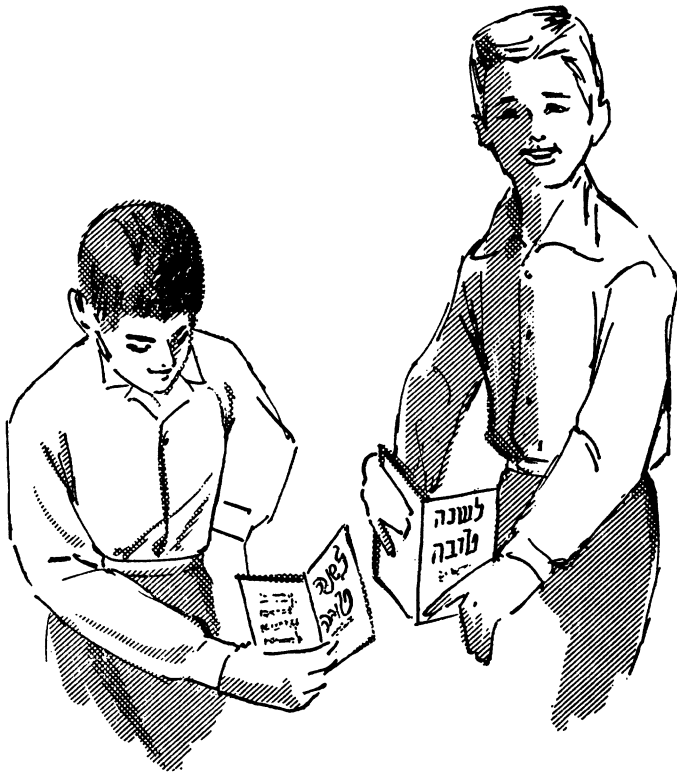
דזשערי גיט אַ שלעפֿ זײַן טאטן ביים אַרבל:

— ס'איז טאָקע אַ מצווה זיך איבערצובעטן ערב ראש-השנה?... — פֿליסטערט ער צו זײַן טאטן און כאַפט אַ קוק אויף זײַן חבר.

— צי עס איז אַ מצווה? עס איז די גרעסטע זינד צו בלייבן צעקריגט מיט אַ פֿריינד צום נייעם יאָר!

— טאָ קויף עלף „שנה טובהס“, איינע פֿון מינעט-
וועגן! — זאָגט דזשערי און וואַרפֿט אַ שמייכל צו הערין.
— קויף אויך איינע פֿון מינעטוועגן, פּאָ! — רופֿט אויס
הערי.

די טאַטעס זיינען אַוועק פֿאַראַויס און ביידע יינגלעך
זיינען נאַכגעגאַנגען שוין צוזאַמען...

בענין לשנה טובה ס

ען בעני איז געגאנגען דעם ערשטן טאָג נאָך
זומער-וואַקאַציע אין שול אַרײַן, האָט ער
זיך געפֿילט ווי אַ גרויסער. מיט אַלע
כוחות האָט ער זיך אָנגעשטרענגט אויפֿ-
צופֿירן זיך ווי אַ גרויסער. ער האָט זיך

אײַנגעהאַלטן נישט אונטערצושפּרינגען אויף אײַן פֿיסל, ווי
ער האָט ליב געהאַט צו טאָן; ער האָט זיך נישט אַראָפּגע-
בויגן אויפֿצוקלייבן יעדער שטיינדעלע, וואָס איז אים געפֿעלן
געוואָרן; ער איז נישט נאָכגעלאָפֿן די שמעטערלינגען, וואָס
האַבן געשוועבט אין דער זוניקער העלער לופֿט.
ער איז געגאָנגען שנעל, זיך נישט פֿאַרקוקט אויף קײַן
זאָך. דעם ערשטן לערנטאָג האָט ער געוואָלט אָנקומען דער
ערשטער אין שול.

און פֿאַרוואָס, מײַנט איר, האָט ער געוואָלט אָנקומען
אַהין דער ערשטער? ווייל ער האָט זיך באמת פֿאַרבענקט
נאָך זײַן שול.

אַבער נישט נאָר דערפֿאַר, ווייל ער האָט זיך, נאָך אַ
לאַנגער זומער וואַקאַציע, פֿאַרבענקט נאָך דער שול, נאָר
ווייל הײַנט, צום ערשטן מאַל, האָט ער זיך דערפֿילט ווי אַ
„גרויסער“. ביז דער וואַקאַציע איז ער געווען אַ תּלמיד פֿון
קלאַס א', פֿון ערשטן קלאַס. פֿון הײַנט אָן וועט ער זײַן אַ
תּלמיד פֿון קלאַס ב', פֿון צווייטן קלאַס, און נישט נאָר לויט
זײַן „פֿאַפּיר“, נאָר אין דער ווירקלעכקײַט!

א תלמיד פֿון צווייטן קלאַס !

בעני האָט זיך אויסגעצויגן, ער האָט שטאַרק געוואָלט אויסזען העכער פֿון זיינע זיבן יאָר. „איך בין אַ תלמיד פֿון קלאַס ב'!“ האָט ער מיט שטאַלץ אַ קלער געטאַן און מיט פֿרייד אין האַרצן איז ער אַרײַנגעגאַנגען אין הויף פֿון דער שול.

ער איז געווען זייער נײַגעריק צו זען זײַן נײַע לע-רערין, אָבער נאָך נײַגעריקער איז ער געווען צו זען, וואָס וועט זי מיט אים לערנען אין קלאַס ב'. ער פֿאַרשטייט, אַז קלאַס ב' איז נישט קײַן קלייניקײַט ! דאָס לערנען פֿון צווייטן קלאַס קאָן מען נישט צוגלייכן צום לײַכטן לערנען פֿון ערשטן קלאַס, וואָס איז ווי אַ שפּילכל קעגן דעם, וואָס מען וועט מיט אים לערנען דאָ, אין צווייטן קלאַס ! אָבער בעני שרעקט זיך פֿאַר קײַן זאַך נישט !

ער איז גרייט אַרײַנצוזאַפּן אין זיך אַלץ וואָס מען וועט מיט אים לערנען, און אויך דאָ, אין קלאַס ב', וויל ער זײַן דער סאַמע בעסטער, דער ערשטער אין אַלץ !

מיט דעם דאָזיקן באַשלוס האָט דער זיבן יאָריקער בעני געשלונגען יעדער וואָרט, וואָס די נײַע לערערין האָט געזאָגט צום קלאַס.

און אַזוי האָט געזאָגט די לערערין צו בעניס קלאַס :

— אַזוי ווי אין אַ פֿאַר טעג אַרום איז ראש-השנה, וועלן מיר אָנהייבן זיך צוגרייטן אויפֿצונעמען דאָס נײַע יאָר. איר ווייסט דאָך, קינדער, אַז ערב ראש-השנה שיקט מען אײַנער דעם צווייטן „לשנה טובה“-קאַרטלעך מיט די בעסטע

וואונטשן צום נייעם יאר. אין קראָם זײַנען פֿאַראַן גענוג אַזעלכע „לשנה טובה“ קאַרטלעך מיט פֿאַרשיידענע בילדער, די אותיות אָנגעשריבן מיט גאַלד אָדער מיט זילבער. אָבער איך וואָלט וועלן, אַז איר זאָלט נישט קויפֿן קײַן „לשנה טובהס“ אין קראָם, נאָר איר זאָלט אַליין צייכענען און מאַלן מיט איינערע אייגענע הענט. איר זענט דאָך שוין גרויסע! איר זענט דאָך שוין תלמידים פֿון קלאַס ב'! לאַמיר זען ווער פֿון אייך עס וואָלט געקאָנט צייכענען און מאַלן מיט דער האַנט די דאָזיקע דריי ווערטער:

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

און ווען די לערערין האָט מיט שיינע געדרוקטע אותיות אָנגעשריבן די דאָזיקע דריי ווערטער אויפֿן טאָול, האָט זי געזאָגט:

— איר קאָנט פֿאַר זיך אויסקלייבן קאַרטאָן פֿון וואָס פֿאַר אַ קאַליר איר ווילט! איך האָב אויך אַ סך קאַלירטע בלייפֿעדערס...

און איידער זי האָט געענדיקט רעדן, האָט שוין בעניס קליין קעפל געטראַכט אַזוי:

„פֿאַרוואָס נישט אָנצייכענען פֿון ביידע זײַטן פֿון „לשנה טובה תכתבו“ צוויי בלימעלעך, פונקט ווי די צוויי איינאַ-ליפטוסן, וואָס וואַקסן פֿון ביידע זײַטן טיר בײַ מיר אין הויף?“

און בעני האָט זיך גענומען צו דער אַרבעט. ער האָט זיך אַפֿילו נישט אָפּגעשטעלט צו רעדן מיט זײַנע חברים כדי אויסצוגעפֿינען בײַ זיי וואָסערע קאַלירן קאַרטאָן און וואָסע-

רע קאלירן בליפעדערס זיי וועלן נוצן. ביי זיך האָט ער שוין געוואוסט גענוי וואָסערע קאלירן ער וועט אויסקלייבן, ווייל אין זיין קאָפּ האָט ער שוין געזען אלע אותיות פֿון „לשנה טובה תכתבו“ ווי זיי קוקן אַראָפּ פֿון דעם קאַר-טאָן, — פונקט ווי די בלומען פֿון דעם גאַרטנדל ביים אַרײַנ-גאַנג פֿון זיין הויז.

בעני האָט זיך אַזוי אַרײַנגעוואָרפֿן אין דער אַרבעט, אַז עס האָט לאַנג נישט געדויערט און פֿון אונטער זײַנע זיבן יאַריקע הענטעלעך איז אַרויס די ערשטע „לשנה טובה“ גע-מאַלן אויף געל-גאַלדענעם קאַרטאָן, וואָס האָט געשײַנט ווי דאָס זאַמד פֿון זיין גאַרטן. די אותיות האָט ער געמאַלן מיט העל-בלויע און לילאַ-פֿאַרבן, פונקט ווי די בלומען, וואָס וואַקסן דאָרט. פֿאַרשטייט זיך, אַז די צוויי איינקאַליפטוסן האָט ער אויך נישט פֿאַרגעסן אויסצומאַלן...

ווען די לערערין האָט באַטראַכט די ערשטע „לשנה טובה“ און אים זייער געלויבט, האָט ער שוין געטראַכט: „ביז וואַנען דער גלאַק וועט קלינגען וועל איך נאָך אַפֿשר באַווייזן אויסצושניידן און אַנצוצייכענען נאָך איין „לשנה טובה“! די ערשטע וועל איך טאַקע שיקן קיין תל-אַביב צו דער באַבען און צום זיידן, אָבער די צווייטע וועל איך געבן דער נייער לערערין, דער לערערין פֿון קלאַס ב“! און ווידער האָט זיך בעני גענומען מיט ברען צו דער אַרבעט.

דאָס מאַל האָט די לערערין אים געלויבט נאָך מער ווי פֿריער, כאַטש דער קאַרטאָן און די בליפעדערס, וואָס ער האָט גענוצט, זײַנען געווען פֿון אַנדערע קאלירן.

עס האָט נאָך אַלץ נישט געקלונגען דער גלאַק, האָט בעני לאַנג נישט געטראַכט און זיך ווידעראַמאַל אַ נעם גע-טאָן צו דער אַרבעט.

ווען ער איז פֿאַרטיק געוואָרן מיט דער דריטער „לשנה טובה“ האָט ער זי אַפֿילו נישט געוויזן דער לערערין, און זיך גלייך גענומען צו דער פֿערטער, ווייל די לערערין האָט גע-זאָגט, אַז ניי-אַר-קאַרטלעך שיקט מען נישט נאָר צו טאַטע-מאַמע און צו באַבע-זיידע, נאָר אויך צו חברים און פֿריינט. ווען דער גלאַק האָט געקלונגען און בעני האָט זיך גע-לאָזט גיין אַהיים, האָט ער שוין געהאַט אין זײַן העפֿט פֿיר „לשנה טובהס“.

די „לשנה טובהס“ האָט ער אַפֿגעמאַכט בײַ זיך נישט צו ווייזן זײַן מאַמען.

— האָט דען די לערערין נישט געזאָגט דעם קלאַס, אַז עס איז גוט אַרײַנצולייגן די „לשנה טובהס“ פֿאַר די על-טערן אין דעם בריווקאַסטן ערב יום-טובּ? ... — האָט טאַ-קע בעני געטאָן ווי די לערערין האָט געזאָגט דעם קלאַס. איין „לשנה טובה“ האָט ער אַרײַנגעלייגט אין דעם בריווקאַסטן פֿון זײַן הויף, די צווייטע האָט ער אַוועקגע-שיקט קײַן תל-אַביב צו זײַן באַבען און צו זײַן זיידן. די דריטע האָט ער שפּעט נאַכמיטאַג, ווען דער שול-הויף איז געווען ליידיק, אַרײַנגעלייגט דאָרט אין בריווקאַסטן פֿאַר דער לערערין פֿון קלאַס ב'.

און וועמען וועט ער שיקן די פֿערטע „לשנה טובה“ ? בעני האָט זיך אַרומגעדרײט אינעם הויף און זײַן קאַפּ איז געווען פֿול מיט געדאַנקען.

זאָל ער פֿרעגן זײַן מאַמען, וועמען ער זאָל שיקן די פֿערטע „לשנה טובה“? אויב ער וועט בעטן בני זײַן מאַמען אָן עצה, וועט דאָך אַרויס זײַן סוד, אַז ער שיקט זײַנע על-טערן אַ „לשנה טובה“, וועט עס דאָך שוין נישט זײַן קײַן סורפּריז פֿאַר איר ווען זי וועט געפֿינען אין בריווקאַסטן זײַן נײַ-יאָר קאַרטל.

נײַן! ער דאַרף אַליין באַטראַכטן די פֿראַגע און באַ-שליסן וועמען ער זאָל שיקן די פֿערטע „לשנה טובה“!

זאָל ער זי שיקן צו איינעם פֿון די קינדער פֿון זײַן שול? וועלן זיך דאָך די איבעריקע קינדער באַליידיקן — אַלע זײַ-נען דאָך זײַנע חברים! אַלע — טאַקע אַלע.

טאָ וועמען זאָל ער פֿאַרט שיקן די פֿערטע „לשנה טובה“, וואָס איז בני אים פֿאַרבליבן? ...

שטאַרק פֿאַרטראַכט האָט זיך בעני אַרומגעדרײט צווישן די עוֹפֿות אויפֿן הויף און געזוכט אָן עצה וואָס צו טאָן מיט דער שײַן געמאַלטער פֿערטער „לשנה טובה“.

פלוצעם האָט ער דערהערט אַ שטיל ברומען. ער האָט אויפֿגעהויבן זײַן פֿאַרטראַכט קעפל און דערזען זײַן הונט.

דער הונט האָט, ווייזט אויס, דערפֿילט, אַז בעני, זײַן בעסטער פֿרײַנד, איז אין אַ פֿאַרלעגנהײַט, איז ער צוגעגאַנגען צו אים. שמעקנדיק אים מיט זײַנע נאָזלעכער האָט ער ווי געוואַלט אויסגעפֿינען, וואָס איז דער מער מיט אים, וואָס ער דרייט זיך אַרום אַזאַ פֿאַרטראַכטער, אַזוי פֿאַר-זאַרגט ...

בעני האָט אַרומגענומען דעם הונטס קאַפּ, זיך צו-

געטוליעט צו אים און דערבני האָט ער געטראַכט זיינע גע-
דאַנקען.

דער הונט האָט, ווייזט אויס, דערפֿילט וואָס בעני
טראַכט; ער האָט פּלוצעם אָנגעשפּיצט זיינע אויערן, ווי
איינער וואָס הערט זיך צו מיט גרויס אַכטונג. דער הונט
האָט זיך אויסגעצויגן, אַ טרייסל געטאָן מיט זיין רוקן און
נאַכאַמאָל אַ וואָרטשע געטאָן און אויסגעדרייט זיין פנים צו
לינקס.

— וועמען ווילסטו מיר אָנווייזן, דובי? — האָט בעני
געפֿרעגט זיין הונט קוקנדיק צו לינקס.

דובי האָט נאַכאַמאָל אַ וואָרטשע געטאָן און דאָס מאָל
נאָך שטאַרקער ווי פֿריער אויסגעדרייט זיין קאָפּ צו לינקס.

— האָב איך דען דאָ חברים, אין דער דאָזיקער זייט
פֿון דאָרף, דובי?

דובי האָט געהאַלטן אין איין ציען זיין פנים צו לינקס.

נאַכפֿאַלגנדיק דובין מיט זיינע אויגן האָט בעני באַ-
מערקט דאָס קליינע נידעריקע הייזקעלע וואו עס האָט זיך
נישט לאַנג צוריק באַזעצט דער איינזאַמער שוסטער פֿון
מאַראַקאָ. אונטער דעם בוים ביים הייזל איז דער שוסטער
געזעסן און געאַרבעט.

— אים מיינסטו, דובי! ווייל ער האָט דאָ קיינעם
נישט! — האָט בעני אויסגערופֿן פּלוצעם אויף אַ קול.

דובי האָט נאַכאַמאָל אַ וואָרטשע געטאָן... בענין האָט
זיך אויסגעדאַכט, ווי דער הונט האָט אים געוואַלט זאָגן:
„יאָ! אים דאַרפֿסטו שיקן אַ „לשנה טובה“.

בעני האט צוגעווארט ביז וואנען עס איז טונקל גע-
וואָרן.

דער שוסטער האט פֿארנומען זיין אַרבעטסשטעל פֿון
אונטערן בוים און איז אַריינגעגאַנגען צו זיך אין זיין הייז-
קעלע.

בעני איז אויף שנעל אַריינגעלאָפֿן צו זיך אַהיים, אויף
דער פֿערטער „לשנה טובה“ האט ער אָנגעשריבן: „פֿון
בענין“, איז צוגעלאָפֿן צום שוסטערס בריווקאַסטן און זי
אַריינגעלייגט אינעווייניק... .

יום כיפור

סעניאַר פֿערעראַס ערשטער יום-כיפור

אַן דעם ווי מיסטער אַווערבאַך האָט מיך
אַרומגעפֿירט אַ פֿאַר שעה צײַט איבער
„פֿאַרט אַוו ספּײַן“, האָט ער צו מיר גע-
זאָגט:

— און איצט, נאָך דעם, וואָס איך
האַב אייך באַקענט מיט אַלע יידן פֿון אונדזער שטאָט, וואָס
איז די הויפטשטאָט פֿון קאַריבעאישן אינדזל טרינידאַד, וועל
איך אייך צופֿירן צו סעניאַר פֿערעראַ.
— ווער איז סעניאַר פֿערעראַ?
מיסטער אַווערבאַך האָט זיך צעשמייכלט און גאַרנישט
געענטפֿערט.

איך האָב געפֿילט, אַז ער וויל מיך אָנציען מיט זיין לאַנגן שווייגן און איך האָב באַשלאָסן צו וואַרטן. מיין נייגער איז אָבער געוואַקסן און איך האָב נאָכאַמאָל איבערגע-
חזרט :

— ווער איז סעניאַר פֿערעראַ? פֿאַרוואָס וואוינט ער אַזוי ווייט פֿון דער שטאָט?

אַזוי האָב איך געקלערט זעענדיק, אַז דער וועג, וואָס איבער אים האָט מיך אַווערבאַך געפירט אין זיין אויטאָמאָ-
ביל, שלענגלט זיך שוין פֿון יענער זייט „פֿאַרט אָו ספּיין“
ביים סאַמע ברעג ים.

מיסטער אַווערבאַך האָט נאָכאַמאָל אַ שמייכל געטאַן
און, נאָך אַ לאַנגן שטיל-שווייגן, זיך אָפּגערופֿן :

— זיינע עלטער-זיידעס זיינען געווען פֿון די ווייניקע
ייִדן, וואָס האָבן זיך געראַטעוועט פֿון דער שפּאַנישער אינ-
קוויזיציע אָנהייב זעכצנטן יאָר-הונדערט... זיי האָבן גע-
וואַנדערט אויף קליינע שיפֿלעך וואוהין עס האָט זיך גע-
לאָזט אַבי אַנטלויפֿן פֿון דער אינקוויזיציע... נאָך אַ לאַנגער
רייזע אויפֿן ים, האָבן זיי דערזען דעם אינדזל. זיי האָבן זיך
דאָ באַזעצט און אָנגעהויבן צו האַנדלען און פֿירן געשעפֿטן...
ווי עס ווייזט אויס, האָבן פֿיל פֿון זיי דאָ חתונה געהאַט מיט
קריסטן און מיט דער צייט אויך געוואָרן קריסטן, קאַטאָ-
ליקן... סעניאַר פֿערעראַ איז נישט געווען קיין אויסנאַם...
ער איז געווען אַ פֿרומער קאַטאָליק, געגאַנגען אין קירך
און געווען דער בעסטער נדבה-געבער צו די קאַטאָלישע
גלחים פֿון אינדזל...

ווען היטלער האָט אָנגעהויבן זיינע שרעקלעכע מער-

דעריינען זיינען געקומען צו אונדז אין שטאָט אַרײַן ייִדן פֿון מזרח אייראָפּע. זײ האָבן געדונגען אַ גרויס הויז און גע-מאַכט דאָ אַ שול, וואוהיין מיר קומען דאָווענען שבת און יום-טוב.

איינמאָל צו כל-נדרײַ איז סעניאָר פֿערעראַ פֿאַרבייגע-גאַנגען די שול און דערהערט די אומעטיקע ניגונים פֿון דער תּפֿילה. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, איז לאַנג געשטאַנען בײַ דער טיר. איינער פֿון די דאָווענער האָט באַמערקט דעם רײַכן געשעפֿטסמאַן און אים אַרײַנגעבעטן אין שול אַרײַן...

סעניאָר פֿערעראַ איז שוין אויסגעזעסן אין שול ביז נאָך „כל-נדרײַ“ און דעם גאַנצן אָוונט. אויף מאַרגן איז ער נאָכאַמאָל געקומען אין שול אַרײַן און איז דאָרט אָפּגעזעסן לאַנגע שעהן. נאָך יענעם יום-כיפור פֿלעגט ער זיך אַרײַן-גנבענען יעדן פֿרייטיק אָוונט אין שול און דאָרט אָפּזיצן מיט פֿאַרמאַכטע אויגן ביז וואָנען מען פֿלעגט ענדיקן דאָווענען.

— אין סעניאָר פֿערעראַן איז אַרײַן אַ דיבוק! — האָט זיך פֿאַרשפּרייט אַ קלאַנג צווישן זײַנע קינדער און קינדס-קינדער, פֿרײַנט און קרובים. — ער וויל נישט גיין אין קירך!
ער וויל נישט דינען מער אונדזער גאָט!

— ער איז פשוט אַלט און האָט קײַן כוח נישט צו גיין אין קירך אַרײַן, — האָבן זײַנע זין געפרוּאווט אים פֿאַרענט-פֿערן, ווען זײ האָבן דערזען, אַז די שטאָט גײט אויף רעד-לעך פון דעם שרעקלעכן קלאַנג, וואָס איז פֿאַרשפּרייט גע-וואָרן וועגן זײער פֿאַטער.

די פרומע גלחים האָבן באַשלאָסן צו קומען צו סעניאָר פֿערעראַ אַהיים און טאָן מיט אים תּפֿילה.

ווי נאָר סעניאַר פֿערערעאַס האָט דערזען דעם צלם, מיט וועלכן די גלחים האָבן אים געוואָלט בענטשן און ראַטעווען זיין נשמה, האָט ער זיך דערפֿילט זייער שלעכט. ווען ער איז געקומען צו־זיך, האָט ער געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז ער ווייס נישט וואָס עס טוט זיך מיט אים, כדי די גלחים זאָלן זיך אָפטשעפען פֿון אים און אים לאַזן צורו...
— סעניאַר פֿערערעאַס איז אַלט און שוואַך — האָט מען גערעדט אין דער קאַטוילישער קירך און מען האָט אים געלאַזט צורו...

פֿון דעמאָלט אָן פֿלעגט סעניאַר פֿערערעאַס זיך אַרומ־בלאַנקען טאַג און נאַכט איינער אַליין און רעדן צו זיך, נאָר ווען ער פֿלעגט זיך אַריינכאַפֿן אין דער ייִדישער שול פֿון „פֿאַרט אָוו ספּייין“, פֿלעגט ער זיצן שטילערהייט און קוקן מיט זיינע טיפֿע בענקענדיקע אויגן אויף די ליכט, וואָס האָבן גע־ברענט פֿאַרן אַרון־קודש.

אין איין שיינעם טאַג האָבן אָנגעהויבן צו קלינגען אַלע גלאַקן פֿון „פֿאַרט אָוו ספּייין“. אין שטאַט האָט זיך פֿאַר־שפּרייט אַ קלאַנג, אַז סעניאַר פֿערערעאַס איז אויסגעגאַנגען. אַלע קאַטוילישע גלחים האָבן זיך אויסגעפּוצט, כדי צו גיין באַערדיקן דעם גוטן קאַטאָליק, סעניאַר פֿערערעאַס. קיינער האָט נישט דערלאַזט עס זאָל דערמאַנט ווערן אַפֿילו מיט איין וואָרט, אַז דער אַלטער פֿערערעאַס איז נישט געווען פֿרום אין די לעצטע מאָנאַטן פֿון זיין לעבן...
מען האָט געפּוצט די קאַרעטעס, געוואַשן די פֿערד און איינגעקויפֿט די טייערסטע בלומען, כדי מיט זיי צו באַשיינען דעם גאַנג צום צווינטער...

אָבער פונקט ווען אַלע פֿרומע קאַטאָליקן פֿון שטאָט זײַנען שוין געווען אויסגעפּוצט און זײַנען שוין אומגעדולדיק געשטאַנען אַרום סעניאָר פֿערעראַס פּאַלאַץ און געוואַרט אויף דער קאַטוילישער לוויה, האָט זיך באַוווּן דער גרעסטער אַד-וואַקאַט פֿון שטאָט, אין זײַנע הענט — אַ פֿאַרזיגלט פּאַפּיר. דאָס איז געווען די צוואה, וואָס סעניאָר פֿערעראַס האָט גע-מאַכט אַ פֿאַר וואַכן פֿאַר זײַן טויט.

אין דער צוואה איז געווען אויסגעשריבן גאַנץ דײַטלעך ווי אַזוי סעניאָר פֿערעראַס פֿאַרטיילט זײַן רײכטום צווישן זײַנע קינדער. בײַם סוף איז געווען אַזאַ צושריפֿט:

„זאַל קײנער נישט זאַגן אויף מיר, אַז איך בין נישט געווען בײַם פֿולן זײַנען, ווען איך האָב געשריבן די צוואה. מײַן דאָקטער איז אַן עדות אַז איך בין געזונט און בײַ מײַן פֿולן שכל, אָבער נישט אין גאַנצן געזונט אין מײַן גלויבן. און אַזוי ווי איך שטאַרב נישט ווי אַ גלויביקער קאַטאָליק, האַלט איך, אַז איך האָב נישט קײן רעכט צו פֿאַרנעמען אַ פּלאַץ אויף דעם קאַטוילישן צווינטער. בעט איך אַלע מײַנע קינדער, אַז זײ זאָלן אויספֿילן מײַן לעצטן וואונטש און אַוועקפֿירן די מיטה מיט מײַנע רעשטן צום ים, צו דעם פּלאַץ, וואָס איך צײַכן דאָ אָן. זאָלן זײ הייסן אַרונטערלאָזן אין די כּוואַליעס אַרײַן דעם אור-אור-אור-אייניקל פֿון די אַמאָליקע ספֿרדישע ייִדן, וואָס האָבן זיך באַזעצט אויף דעם אינדזל אַנטלויפֿנדיק פֿון דער שפּאַנישער אינקוויזיציע.“

עס האָט די גלחים נישט געהאַלפֿן. עס האָט פֿערעראַס קינדער און קינדס-קינדער גאַרנישט נישט געהאַלפֿן. לויטן

ענגלישן געזעץ מוז מען אויספאלגן אַ צוואה פונקט ווי זי
איז אָנגעשריבן...

— און אָט קומען מיר צו צום פלאַץ, וואו מען האָט
סעניאַר פֿערערעאַן געטאַן זײַן רעכט, ווי ער האָט באַפֿוילן! —
האָט געשמייכלט מיסטער אַווערבאַך אָפּשטעלנדיק זײַן אוי-
טאַמאַביל.

ער האָט מיך צוגעפֿירט צו די הויכע פֿעלדזן, וואָס האָבן
זיך אַרײַנגעשניטן טיף אין ים אַרײַן און געזאַגט: „פֿון יע-
נעם לעצטן פֿעלדזו האָט מען אַרונטערגעוואַרפֿן אין ים אַרײַן
די מיטה מיט דעם קאַטאַליק, וואָס האָט, וויזט אויס, געוואַלט
צוריק ווערן אַ ייד... איר זעט די הויכע כוואַליעס? גלייך
ווי זיי קריגן זיך נאָך איצט איבער סעניאַר פֿערערעאַן!...

איך האָב זיך צוגעקוקט צום הויכן פֿעלדזו. פֿון ביידע
זײַטן האָבן אים געריסן הויכע, שוימיקע, ווייסע כוואַליעס, —
די אין דער זײַט, יענע אין דער אַנדערער זײַט. און קוקנדיק
אויף זיי, האָב איך זיך פֿאַרגעשטעלט, ווי אין דער טיפֿעניש
פֿון ים קריגן זיך נאָך אַלץ די כוואַלעס איבער דעם קאַטאַ-
ליק, וואָס האָט נישט באַוויזן צו שטאַרבן ווי אַ גאַנצער
ייד..."

סוכות

די סוכה, די סוכה ...

עדיהן איז געגאנגען זייער שלעכט אין דעם
אַראַבישן שטעטל אין תימן. אמת, ער איז
נישט געווען דער איינציקער וועמען ס'איז
געגאנגען שלעכט אין דעם שטעטל. עס
האַבן געוואוינט דאָרט אַ סך יידן, אַלע זיי-

נען זיי געווען גוטע מייסטערס צו מאַכן פֿון גאַלד און זיל-
בער אויערינגען, נאָזרינגען און מטבעות, וואָס די אַראַבע-
רינס ציען אָן אויף דיקע פֿעדעם ווי קרעלן און טראַגן זיי
אויפֿן האַלדז. מייסטערס אויף זילבער און גאַלד זינגען גע-
ווען מער ווי קונים. איז נישט קיין וואונדער, וואָס יעדער
איינער פֿון די תימנער יידן פֿלעגט זיך קלאַגן אין אַוונט ביי
מעריב, אַדער שבת נאָך הבדלה, אויף זיין ביטערן גורל.
טרויעריק זינגען געווען די לעצטע שבת-לידער זייערע. די

וואַכעדיקע זאַרג פֿלעגט זיך אַנרוקן אויף זיי, ווי אַ שווערער וואַלקן.

— אַי, ווען ס'איז שטענדיק שבת אויף דער וועלט!
 יידן וואַלטן זיך דעמאָלט געקאַנט ליבהאַבן און נישט אַוועק-
 נעמען איינער ביים צווייטן דעם קונה און אַזוי שניידן די
 פּרייזן, אַז ס'זאָל גאַרנישט בלייבן קיין פֿאַרדינסט נאָך דער
 שווערער וואַך אַרבעט!

אַזוי האָבן געטראַכט די יידן פֿון דעם אַראַבישן שטעטל
 אין תּימן. זיי איז אַלעמען געגאַנגען שלעכט, נאָר סעדיהן
 האָט זיך אויסגעדוכט, אַז אים איז ערגער פֿון אַלעמען און
 דעריבער האָט ער באַשלאָסן אַריבערצוקלייבן זיך אין אַ ווייטן
 אַראַבישן דאָרף וואו ס'זיינען דאָ ווייניק יידן, ווייניק גאַלד-
 און זילבער-מייסטערס, — וועט ער דאָרט קאַנען פֿאַרדינען צום
 לעבן. גראַד האָט סעדיה זייער גוט אַנגעטראָפֿן מיט זיין אַרי-
 בערציען זיך אין דעם נייעם פּלאַץ, נאָר איין חיסרון האָט
 דאָס דאָרף געהאַט: די עטלעכע יידן, וואָס האָבן דאָרט גע-
 וואוינט האָבן מורא געהאַט פֿאַר די אַראַבער. האָבן זיי גע-
 ראָטן סעדיהן נישט „אויפֿרייסן די אויגן“ פֿון די אַראַבישע
 שכנים, דאָס הייסט אַליץ טאַן אין דער שטיל.

האַט סעדיה געפֿאַלגט די נייע יידישע שכנים זיינע,
 געצוימט זיין שטים ביי קבלת-שבת און שבת צו-נאַכט. ביים
 דאַווענען אין דער קעלער-שול האָט זיך אים נישט איינמאַל
 אויסגעדוכט, אַז זיין שטים ווערט דערשטיקט. ווען מ'לאָזט
 אים, וואַלט ער זיך צעזונגען אויף אַ קול און געלויבט דעם
 אייבערשטן פֿאַר דער גוטער פּרנסה אין דעם נייעם אָרט.
 ווען מ'לאָזט אים נאָר! ... אַבער וואָס זאָל ער טאַן? וועט

שוין גאָט מוזן דערהערן פֿון קעלער זײַן שטילע תּפֿילה, וואָס איז פֿול מיט דאַנק... און סעדיה האָט געפּראָוועט ראש-השנה און יום-כיפור אויפֿן שטילסטן אופֿן. אָבער נאָך יום-כיפור — האָט ער באַשלאָסן, מוז ער אויפֿשטעלן אַ סוכה, צי זײַנע ייִדישע שכנים ווילן, צי ניט! אָן אַ סוכה? איז דען געהערט געוואָרן אַזא זאַך, — אַ ייד אָן אַ סוכה?! אַ סוכה, זאָגן זײַנע שכנים, וואַרפֿט זיך אין די אויגן! — „ווער ס׳וויל נישט, וועט נישט קוקן אויף איר און וועט נישט אַרײַנקומען זיצן אין סוכה!“ — זאָגט סעדיה. אָבער איין סוכה מוז דאָס שטעטל האָבן! האָט סעדיה באַשלאָסן אויפֿצושטעלן אַ סוכה איינער אַליין, אויב אַנדערע האָבן מורא. ער וועט קריגן סך פֿאַר דער סוכה און וועט זי באַפּוצן און זי וועט שטיין לעבן זײַן דירה אַזוי, אַז אויב ס׳וועט עפעס טרעפֿן, וועט עס טרעפֿן מיט אים אַליין און קײַן אַנדערע יידן וועט עס נישט שאַטן.

סעדיה האָט זיך גענומען צו דער סוכה גלייך אויף מאַרגן נאָך יום-כיפור. ער האָט שווער געאַרבעט, אָבער אויפֿגעשטעלט האָט ער אַ סוכה אַ צאַצקע, באַהאַנגען זי מיט טעפעכער און מיט פֿרוכט פֿון אַלערליי קאָלירן און ס׳האָט זיך געדוכט סעדיהן, אַז די קאָלירן באַצויבערן אַפֿילו די זון, וואָס כאַפט אַ קוק דורך דעם סך פֿון דאָך און גיט אַ שמייכל, אַזוי ווי זי זאָל זאָגן: „נישט שלעכט, סעדיה! גאַרנישט שלעכטס!“ סעדיהס האַרץ איז געווען איבערגעפֿילט מיט פֿרייד! ווען מלאַזט אים, וואַלט ער זיך צעזונגען אַזוי, אַז אַפֿילו די אַראַבישע שכנים וואַלטן געמוזט מיט אים מיטזײַגן גען! אָבער גיי זינג, אַז די יידן זאָגן — מען טאַר נישט!

סעדיה האָט שטילערהייט געוואָרט אויפֿן יום-טובּ...
ער וועט נישט נאָר זיצן אין סוכה, נאָר אַפֿילו בלייבן אין איר
שלאַפֿן...

ווען אַלץ איז שוין געווען פֿאַרטיק פֿאַר דעם טייערן
יום-טובּ, האָט אויסגעבראַכן אַ מדבר-שטורעם — אַ כאַמ-
סין, — וואָלקנס זאַמד פֿון אויבן, כוואַליעס זאַמד פֿון אונטן.
ס'מויל און די נאָזלעכער פֿול מיט זאַמד, די אויגן ווערן פֿאַר-
שאַטן, און ס'דוכט זיך, אַז זאַמד-מילן דרייען זיך איבערן
דערפֿל און ווילן פֿאַרדרייען און פֿאַרשלעפֿן יעדן איינעם וואָס
וואַגט אַרויסצוגיין פֿון הויז... צווייגעלעך ברעכן זיך ווי
שטרוי, גראַזן ווערן אָפּגעווישט, ביימער קרעכצן און בוקן
זיך צו דער ערד גלייך ווי בעטנדיק, די ערד זאָל זיי באַשיצן
פֿון דעם מדבר, וואָס האָט זיך פֿאַרמאַסטן אויף אַלץ, וואָס
מענטש האָט אויפֿגעשטעלט און אויסגעבויט...

— די סוכה, די סוכה — קרעכצט סעדיה און טוליעט
זיך צום בעט...

אַ שרעקלעכע נאַכט, אַ לאַנגע נאַכט, די לענגסטע וואָס
סעדיה האָט ווען דורכגעלעבט.

ערשט פֿאַרטאַג, נאָך דעם ווי ער האָט אָפּגעזאָגט נאַכ-
אַמאָל און נאַכאַמאָל אַלע קאַפיטלעך תהילים, וואָס ער האָט
געקאַנט פֿון אויסנווייניק, האָט ער איינגעדרימלט...

אויפֿגעכאַפט זיך, — האָט שוין די זון אַריינגעקוקט אין
זיין היזקעלע.

— די סוכה! — איז געווען זיין ערשטער געדאַנק.
מיט שרעק אין האַרצן איז ער אַרויסגעלאָפֿן זען דעם
חורבן, וואָס דער כאַמסין האָט אַנגעטאַן.

אפֿשר זײַנען טאָקע די ייִדן געווען גערעכט ווען זיי האָבן אים געוואָרנט, אַז מע דאַרף נישט קײַן סוכה? אַז מע דאַרף נישט אויפֿרײַסן די אויגן בײַ די שכנים?...
קלערנדיק אַזוי, איז סעדיה פּלוצעם געבליבן שטיין.
צו זײַן גרויס באַוואַנדערונג האָט ער דערזען אַ סך מענטשן, ייִדן און אַראַבער, שטייען אַרום זײַן סוכה און אויך אינעוויי-
ניק...
— האָט עפעס געטראָפֿן? איז עס אַ חלום? איז דאָס, וואָס ער זעט מיט זײַנע אויגן וואָר? זײַן סוכה שטייט אויס-
געפּוצט ווי זי איז געשטאַנען פֿאַרן כאַמסין. אַלע טעפעכער הענגען אינעווייניק, גלייך ווי עס איז גאַרנישט געווען קײַן כאַמסין, גלייך ווי דער כאַמסין האָט ניט אויסגעריסן אַלע בייַמלעך פֿון דאַרף! גלייך ווי ער האָט נישט איבערגעבראַכן אַלע צווייגלעך, וואָס פֿלעגן אַרײַנקוקן אין זײַנע פֿאַדערשטע פֿענצטער!...

סעדיה שטייט אַ פֿאַרגאַפֿטער... ער באַוואַנדערט זײַן גאַנץ-געבליבענע סוכה, און צוזאַמען מיט אים באַוואַנדערן זי די אַרומיקע — ייִדן און אַראַבער.

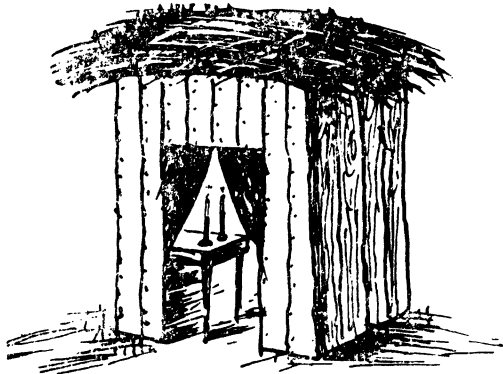
„מין אַללאַ!“ „מין אַללאַ!“ — זאָגן די אַראַבער צו אים און ווייזן אָן אויף דעם סכך, וואָס ליגט גלייך און רואיק אויפֿן דאָך פֿון דער סוכה... „מין אַללאַ“ (פֿון גאַט) — חזרן אַלע איבער קוקנדיק אויף די זון-שטראַלן, וואָס זיפֿן זיך דורך דעם סכך... און זיי ווייבן די פֿינגער צו די הימלען.

סעדיה קוקט אויף זײַן סוכה, וואָס האָט איבערגעלעבט דעם שרעקלעכן כאַמסין און זײַן האַרץ ווערט פֿול מיט לויב

צו גאָט. עס ווילט זיך אים זינגען אַ לויב-געזאַנג צום איי-
בערשטן...

— וואָס שווינגסטו, סעדיה? — טאַרען אים זינע
שכנים, — גאָט האָט דיך אַזוי ליב און דו שווינגסט?!...
אַבער סעדיה קוקט זיך אַרום אין טיפֿער באַוואַנדערונג
און שווינגט אַלץ. ער איז פֿון שטענדיק אָן אַ שווינגער. ריידן
האָט ער קיינמאַל נישט געקאַנט. וואָס ער קאַן — איז זינ-
גען! איז ווען מען לאָזט אים, וואָלט ער זיך איצט צעזונגען
אַזוי, אַז דאָס גאַנצע דאָרף וואָלט געהילכט מיט זיין לויב
צו גאָט.

אַבער — איצט, אין מיטן דערינען? ערב יום-טוב? ...
ווען מע דאָרף זיך צוגרייטן צום טייערן יום-טוב סוכות? ...
— יידן, איך פֿאַרבעט אייך אַלעמען צו מיר אין סוכה
— אויף היינט אין אָונט! ... קומט צו מיר אויף קידוש . . . —
האָט סעדיה זיך געווענדט צו אַלעמען און זיין פנים האָט
געלויכטן פֿון גרויס פֿרייד...

א סוכה אין פאמפא

יך זיינען געזעסן ביים אלטן ארגענטינער קאלאניסט אין עסציער און געשמועסט. מיטאמאל האט דער באלעבאס אויסגע- שטרעקט זיין האנט, א צי געטאן א שטריקל, וואס מיר האבן פריער גארנישט באמערקט.

די דיקע סטעליע האט זיך פלוצעם אן עפן געטאן און עס האט פון אויבן אריינגעקוקט א העל-בלויער הימל.

— נישטא נאך אזא סוכה! — האט דער אלטער גע- שמייכלט זעענדיק מיין באוואונדערונג — און נישט נאר אין גאנץ ארגענטינע! איך בין זיכער, אז אין ערגעץ, קאן מען אזא וואונדער, ווי מיין סוכה, נישט געפינען! ווילט איר — איז עס א גרויס איינגעפונדעוועט עסציער! ווילט איר — איז עס א סוכה מיט אן אפענעם דאך, וואס איך דעק צו מיט סכך!... ווילט איר אוודאי וויסן פארוואס איך האב אויס- געבויט אזא שטארקע סוכה? אט וועל איך אייך דער- ציילן!

— מיר זיינען געקומען קיין ארגענטינע פונעם אמאליקן רוסלאנד. איך האב געוואלט וואוינען אין א פריי לאנד. איך האב געוואלט ווערן א קאלאניסט, לעבן פון ערד-ארבעט. האב איך געקויפט ערד אט דא, אין דער פאמפא, וואו א חוץ א פעלד, וואס איז באוואקסן מיט דערנער אדער מיט גראזן פאר בהמות, זעט מען דא גארנישט.

ווען מיר זיינען אנגעקומען אין דער ארגענטינער פאמ-

פא, איז לויטן רוסישן לוח טאקע געווען זומער. אבער דא, אין דער פאמפא, איז געווען ווינטער. די ווינטן האבן גע-וואיעט ווי ווילדע חיות בייטאג און ביינאכט... מיר זיינען געווען פֿרעמדע דא אין לאַנד, גרינע אין דער פאמפא. מיר זיינען געווען רוי אין דער ערד-ארבעט. די בהמות זיי-נען געווען ווילד: זיי האבן זיך נישט געלאזט מעלקן, מען האט זיי באדארפֿט צוימען, צוהאלטן ביים מעלקן; זיי פֿלעגן זיך בריקען, אָנפֿאלן אויף אונדז און נישט זעלטן פֿלעגן זיי איבערקערן אי די מענטשן, אי די דויניצעס... (אין וועלכע מען האט געוואלט אַרײַנמעלקן אַ ביסל פֿון זייער מילך). מיר האבן זיך גוט אָנגעליטן פֿון זיי! פֿרעגט שוין נישט!

אבער ערגער נאָך פֿון די ווילדע בהמות איז געווען דער ווינטער. מיר האבן קיין הויז נישט געהאט, האבן מיר אויסגעגראָבן אַ גרוב און דאָרט געקאָכט, דאָרט געשלאָפֿן און געבעטן גאָט, אַז דער ווינטער זאָל וואָס שנעלער אַוועק און עס זאָל אָנקומען דער פֿרילינג... אבער דער ווינטער האט זיך נישט געאיילט אַוועקצוגיין.

עס איז שוין געווען ערב סוכות, און עס איז קוים גע-וואָרן אַ ביסל וואַרעמער... זאָג איך צו מיין ווייב:

— אַז גאָט האט אונדז געהאַלפֿן און מיר האבן דורכ-געלעבט דעם שווערן ווינטער, וויל איך אויפֿשטעלן אַ סוכה און פראַווען דעם ערשטן סוכות ווי עס שטייט געשריבן אין אונדזער תורה...

האָב איך אַרײַנגעקלאַפט אין דער ערד פֿיר דרענגלער. אויפֿגעשטעלט פֿיר ווענטלעך, טאקע אויך פֿון דרענגלעך, וואָס איך האָב צונויפֿגעקלאַפט אין דער לענג און אין דער ברייט,

און פֿון אויבן אויך איבערגעלייגט דרענגלעך אין דער לענג
און אין דער ברייט... סכך אין דער פֿאַמפֿאַ פֿעלט אונדז
נישט. מיין ווייב האָט אַרויסגעשלעפט פֿון גרוב די שענסטע
טעפעכער און דעקן, וואָס מיר האָבן מיטגעבראַכט... מיר
האָבן באַהאַנגען אַלע ווענטלעך פֿון דער סוכה פֿון אינע-
ווייניק אַזוי, אַז זי האָט אויסגעזען ווי אַ היימישע סוכה...
יענער ערב סוכות איז געווען אַ וואַרעמער, אַ שטילער און
דער סכך איז געלעגן אויפֿן דאָך רואיק...

ווען מיר האָבן זיך געזעצט צום טיש, מיר און אונ-
דזערע צוויי יינגלעך, איז נאָך אַפֿילו קיין ווינטעלע נישט
געווען אין דער לופֿטן.

איך נעם אין דער האַנט אַריין אַ גלאַז וויין צו מאַכן
קידוש, און איך זאָג צו מינע צוויי יינגלעך אַזוי :

— אַזוי ווי די יידן האָבן געלעבט אין בייִדלעך ווען זיי
זינען אַרויסגעגאַנגען פֿון מצרים, אַזוי זיצן מיר איצט אין
אַ סוכה. לאַמיר האַפֿן, אַז איבעראַיאָר אין דער צייט, ווען
עס וועט קומען דער ליבער יום-טוב סוכות, וועלן מיר שוין
וואוינען אין אַן אייגן הויז, אָבער דעם יום-טוב סוכות וועלן
מיר סי-ווי-סי פֿראַווען אין סוכה.

נאָך איידער איך האָב באַוויזן צו ענדיקן דעם קידוש,
הערן מיר ווי עס גיט עפעס אַ פֿיף אין סכך פֿון דער סוכה.
איין פֿיף און אַ צווייטער, און פֿלוצעם ווערט אַנטרונען דער
סכך פֿון דאָך... און אַט הערן מיר אַן אַנדער פֿיף, אַ פֿיל
שטאַרקערן און דער פֿאַמפֿאַ-ווינט גיט אַ רייס אַרונטער פֿון
די ווענט אַלע טעפעכער און דעקן... און עס דוכט זיך, אַז
באַלד, באַלד וועט ער אויפֿהייבן דעם צוגעדעקטן טיש און

אים פֿאַרטראַגן ערגעץ ווייט, ווייט, וואו מע זעט נישט קיין סוף צו דעם דאָרנדיקן פֿעלד...

מיר זינען קוים מיט צרות אַרונטערגעלאָפֿן אין גרוב האַלטנדיק ביידע יינגלעך ביי די הענט, דער פֿאַמפּאַ-ווינט זאָל זיי נישט אַרויסרייסן פֿון אונדז און זיי פֿאַרטראַגן ער-געץ וואו. אונדזער שרעק איז געווען אַזוי גרויס, אַז מיר האָבן דעם אַטעם נישט געקאָנט כאַפֿן אַפֿילו ווען מיר זינען שוין געווען העט אונטן, אין גרוב. פֿון שרעק זינען מיר אַלע קראַנק געוואָרן.

פֿון יענעם אַוונט אָן האָט מיין ווייב געוואָרפֿן אַזאַ אומחן אויף אַרגענטינע, אַז זי האָט געוואָלט מיר זאָלן זיך באַלד אומקערן קיין רוסלאַנד... אַבער איך בין אַ ייד אַן עקשן, האָבן איך געזאָגט:

— איך פֿאַר נישט צוריק. מיר זינען אַוועק פֿון יענעם לאַנד אויף שטענדיק.

מיר האָבן זיך גענוג אָנגעליטן אין פֿאַמפּאַ! אַבער גאָט האָט מיר געהאַלפֿן און איך האָב, ענדלעך, אויפֿגעשטעלט אַ ניי, גרויס הויז פֿאַר דער גאַנצער משפּחה. דעמאָלט האָב איך צו זיך געזאָגט:

— איצט איז די צייט זיך אַפצורעכענען מיט דער פֿאַמפּאַ-פּאַ, וואָס האָט מיר פֿאַרשטערט מיין ערשטן סוכות דאָ, אין דעם לאַנד...

איך האָב אויפֿגעשטעלט אַ סוכה, וואָס קיין ווינט, קיין שטורעם, קאָן נישט אַ ריר טאָן פֿון אַרט... און יעדן סוכות, ווען עס קומען זיך צונויף אַלע מיינע קינדער און קינדס-קינדער, פּראַווען מיר דאָ יום-טוב מיט די שענסטע עסנס

דער ליבער יום-טוב

און געטראנקען, מיר בענטשן דא אַתרוג יעדן טאָג, און יע-
דער מאָל ביי קידוש מאַכן, דערצייל איך זיי וועגן יענעם
ערשטן קידוש אין סוכה, וואָס דער פּאַמפּאַ-ווינט האָט אי-
בערגעריסן...

און נאָך איידער איך ענדיק דערציילן די מעשה וועגן
יענער סוכות-נאַכט, ווען מיר האָבן זיך קוים געראַטעוועט אין
גרוב פֿון דעם פּאַמפּאַ-שטורעם, רופֿן זיי אַלע אויס:
— זיידע, דו ביסט אַ העלד! אַן אמתער העלד! דו
האַסט באַזיגט די פּאַמפּאַ!

גדעונס פאָטער איז אַהיימגעקומען אויף סוכות

א

יינעם איז אַפֿילו נישט געקומען אויפֿן גע-
דאַנק אַ פֿרעג צו טאָן וואוהין איז פֿאַר-
שוואונדן גדעונס פֿאָטער, ווייל גרויס איז
געווען די סומאַטאָכע אין קיבוץ מסדה (מאַ-
סאַדאַ). פֿאַרוואָס, מיינט איר, איז די אי-

בערראַשונג געווען אַזוי גרויס אין מסדה? נישט, חלילה,
ווייל די חברים פֿון קיבוץ האָבן זיך דערשראַקן פֿאַר דער
באַמבע, וואָס האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסן חורבן, נאָר ווייל די
באַמבע איז געקומען אומגעריכט.

דאָס איז געשען נאָך איידער עס איז פֿראַקלאַמירט
געוואָרן די ייִדישע מדינה.

די חברים פֿון קיבוץ האָבן געוואוסט, אַז די אַראַבער
פֿון יענער זייט ירדן וועלן נישט שווייגן, ווען זיי וועלן דער-
הערן, אַז ישראל ווערט אַ לאַנד פֿאַר ייִדן. אַבער קיינער
האָט זיך נישט געריכט, אַז נאָך איידער וואָס-ווען וועלן זיי
שוין אַרײַנוואַרפֿן אַ באַמבע אין דעם גרויסן וואַסער-טורעם,
וואָס איז געשטאַנען ביים סאַמע ברעג טײַך!

די חברים פֿון מסדה האָבן טאַקע באַלד אַפּגעענטפֿערט
אויף דעם גרויסן רעגן פֿון קוילן, וואָס איז געפֿאַלן פֿון יע-

נער זינט ירדן, אָבער די סומאַטאַכע איז דערפֿון נישט קלע-
נער געוואָרן. מע האָט באַדאַרפֿט אין איילעניש אויסגראַבן
בונקערס, אַרונטערטראַגן אַהין די קינדער און אַרונטערפֿירן
די, וועלכע האָבן געקאָנט גיין אַליין.

גדעון און זײַנע חברים האָבן קיין פּיפּס נישט געטאַן,
ווען מע האָט זיי אין דער פֿינצטער אַרונטערגעפֿירט אין די
אונטערערדישע שוץ-פלעצער. אמת, זיי זײַנען אַלע געווען
זייער פֿאַרזאָרגט, אָבער קיינער האָט נישט געוואָגט צו פֿרעגן
אָוואו עס געפֿינט זיך זײַן פֿאַטער אָדער זײַן מוטער. יעדער
איינער האָט עס געטראַכט — אָבער נישט געפֿרעגט.

מער פֿון אַלע קינדער איז געווען פֿאַרזאָרגט גדעון, ווייל
ער האָט געוואוסט, אַז זײַן פֿאַטער קריכט שטענדיק אין די
געפֿערלעכסטע ערטער. אויב אַלע חברים פֿון מסדה שטייען
איצט אויפֿן פֿראַנט פֿון קיבוץ, שטייט זײַן טאַטע זיכער אין
סאַמע פֿראַנט.

גדעון האָט געבעטן גאַט פֿאַר אַלע טאַטעס פֿון מסדה —
זיי זײַנען דאָך די טאַטעס פֿון זײַנע חברים! אָבער דעם אמת
קאָן מען נישט פֿאַרלייקענען — ער האָט זײַן טאַטן דאָך מער
ליב פֿון אַלעמען...

גדעונס טאַטע קאָן מאַכן מיט די הענט יעדער זאַך,
וואָס די קינדער בעטן בײַ אים: אַ וועגעלע, אַ פֿויגל-כאַפּער,
אַ הויזלקע און וואָס נישט! קלעפּן זיך צו אים טאַקע אַלע
קינדער. אָבער גדעונס טאַטע קאָן אויך דערציילען אַ מעשה
אַזוי, אַז גרויס און קליין מוזן זיך צוהערן.

אָבער מער פֿון אַלץ האָט גדעון ליב צו הערן זײַן טאַטן
זינגען.

ווען זײַן טאַטע וויקלט זיך אײַן אין אַן אַראַבישער אַבאַיע און לייגט אַרויף די צוויי שוואַרצע אַראַבישע בייגל אויף דעם ווייסן קאַפּ-טיכל, זעט ער אויס ווי אַ געבוירענער אַראַבער, און ווען ער פֿלעגט זיך אַזוי באַווייזן אויף דער „בינע“ און פֿאַרציען אַן אַראַביש לידעלע, האָט מען געמעגט שווערן, אַז דאָס זינגט אַן אמתער אַראַבער.

אַבער פֿלוצעם איז געוואָרן שטיל אין מסדה, — אויס געזאַנג, אויס וויצן, אויס מעשות! די קינדער זײַנען געלעגן אין די בונקערס, זיך צוגעהערט ווי עס קנאַלט איבער זייערע קעפּ.

פֿלוצעם האָט מען זיי אויפֿגעוועקט פֿון שלאָף, זיי אַרומ-געוויקלט מיט סוועטערס און קאַלדרעס און זיי אַרויסגעפֿירט פֿון די בונקערס, זיי אַרײַנגעזעצט אין אַ גרויסן וואַגן און אין דער פֿינצטער זיי אָפּגעפֿירט אין שטאָט אַרײַן, וואו עס האָט נישט געלויערט אויף זיי די געפֿאַר.

פֿאַסט עס פֿאַר אַ צען-יאַריקן בחור צו פֿרעגן אַוואו זײַ-נען זײַנע טאַטע-מאַמע?

האָט זיך גדעון געשטאַרקט אַ לאַנגע צײַט, און געשוויגן. די קינדער פֿון מסדה האָט מען אײַנגעאַרדנט אין אײַנער פֿון די שטאַטישע שולן און מען האָט באַלד אָנגעהויבן מיט זיי צו לערנען, כדי זיי זאָלן נישט בענקען נאָך זייערע עלטערן.

אַבער גדעונען איז דאָס לערנען גאַרנישט געקראַכן אין קאַפּ אַרײַן. אמת, אין אַ פֿאַר וואַכן אַרום האָט זיך באַ-וויון זײַן מאַמע, ער האָט זיך זייער דערפֿרייט מיט איר... אַבער — אַוואו איז דער טאַטע?

גדעון האָט מורא געהאַט צו פֿרעגן...

ווען זײַן טאַטע וואָלט געקאַנט, וואָלט ער דאָך זיכער
אויך געקומען אים זען! עס האָבן טאַקע אָנגעהויבן קומען
טאַטעס זען זייערע קינדער. וועגן צוויי טאַטעס, וואָס זײַנען
נישט געקומען זען זייערע קינדער, האָט מען זיך טאַקע גע-
שושקעט, אַז זיי וועלן שוין מער קיינמאָל נישט קומען! גדעון
האַט אָנגעשפּיצט די אויערן, זיך געמאַכט, כלומרשט, גלייך
ווי ער שפּילט זיך, און זיך צוגעהערט — זײַן טאַטנס נאַמען
האַט ער נישט געהערט!

דאָס איז אַ גוטער סימן!

און אפֿשר איז זײַן טאַטע געווען פֿון די וועמען די
ערשטע באַמבע האָט אומגעבראַכט ביים וואַסער-טורעם און
מע האָט שוין לאַנג פֿאַרגעסן וועגן אים? ...

פֿון אַט די געדאַנקען פֿלעגט גדעון ווערן אַזוי אויפֿ-
גערעגט, אַז עס פֿלעגט זיך אים וועלן אַ שמיץ טאָן די ביי-
כער און די העפֿטן אויפֿן דיל און אַרויסלויפֿן פֿון קלאַס-
צימער... און כאַטש ער האָט דאָס נישט געטאָן, האָט זײַן
לערערין גוט באַמערקט, אַז עפעס קומט פֿאַר מיט גדעונען.
זי פֿלעגט אים ראָטן צו גיין זיך שפּילן מיט זײַנע חברים,
כאַטש זי האָט געוואוסט, אַז ער וועט נישט גיין.

איינמאָל איז זי צוגעקומען צו אים ווען ער איז געזעסן
אַליין אַן אומעטיקער און האָט אים געזאָגט: „אין אַ פֿאַר
טעג אַרומ, גדעון, קערן מיר זיך אום אין אונדזער קיבוץ,
קײַן מסדה, און אַלץ וועט צוריק ווערן ווי געווען“.

— אַלץ ? — האָט זיך אָנגעכאַפּט גדעון און האָט אַרײַן-
געקוקט דער לערערין אין פנים אַרײַן...

ב

מײַט אַ קלאַפּנדיק האַרץ האָט גדעון געוואַרט אויף
דער מינוט, ווען דער גרויסער וואָגן מיט די קינדער וועט
אַרײַנפֿאַרן אין הויף פֿון קיבוץ.

אַט האָט זיך דער וואָגן אָפּגעשטעלט לעבן האַלב-אויס-
געבויגענעם עסציימער פֿון מסדה. עס זײַנען אַרויסגעלאָפֿן
מאַמעס און טאַטעס באַגעגענען זייערע קינדער. עס איז
אַרויסגעלאָפֿן פֿון דער קיך אויך גדעונס מאַמע. זי האָט אים
געקושט און געהאַלדזט, און כדי זײַן מאַמע זאָל נישט באַ-
מערקן זײַנע טרערן, איז ער אַוועקגעלאָפֿן מיט זײַנע חברים
זען די אויסגעברענטע הייזער, דעם צעשטערטן וואַסער-
טורעם און די אויפֿגעריסענע טראַטואַרן פֿון מסדה.

אַבער גדעון האָט גאַרנישט נישט געזען. זײַנע אויגן
זײַנען געווען פֿול מיט טרערן, אין זײַנע אויערן האָט גע-
זשומעט: „אָוואו איז דײַן טאַטע, גדעון ? פֿאַרוואָס זשע האָט
די לערערין געזאָגט, אַז ווען מיר וועלן זיך אומקערן אַהיים,
וועט אַלץ זײַן ווי פֿריער ?“

פֿון יענעם טאָג אָן פֿלעגט גדעון ביים לערנען אַפֿילו
נישט וועלן עפֿענען קײַן בוך. עס האָט אים נישט געאַרט
וואָס מע רעדט וועגן אים ! זאָל מען אים אַנרופֿן גולם און

נאַר! ביז ער וועט נישט וויסן אַוואו זײַן טאַטע איז, וועט
ער זיך צו גאַרנישט נישט נעמען!

— וואָס זשע פֿרעגסטו נישט, גדעון? פֿרעג, וועט מען
דיר זאָגן! — האָט גדעון גערעדט צו זיך, אָבער פֿרעגן האָט
גדעון מורא געהאַט.

אָפֿטמאָל פֿלעגט ער שוין באַשליסן, אַז היינט, נאָך
וועטשערע, ווען זײַן מאַמע וועט קומען מיט אים פֿאַרברענגען
אַ ביסל, ווי עס פֿירט זיך אין קיבוץ, וועט ער צו איר אויס-
שרײַען: „וואו איז דער טאַטע? איך קאַן שוין מער נישט
אויסהאַלטן!“

אָבער ווען זײַן מאַמע פֿלעגט אָננעמען זײַן האַנט און
מיט אים גיין שפּאַצירן איבערן הויף פֿון קיבוץ, פֿלעגט ער
בלייבן אָן לשון, אַרונטערלאָזן די אויגן צו דער ערד און
אַזוי טראַכטן:

— אויב זי שווייגט, איז דאָך אַ סימן אַז זי קאַן וועגן
דעם נישט רעדן, אַז עס טוט איר וויי! טאַ צו-וואָס איר אָנ-
טאַן נאָך גרעסערן ווייטיק?

ג

איינמאָל האָט גדעון געזען ווי זײַן מאַמע האָט
זיך אויסגעפּוצט אין איר שענסטן קלייד, זי האָט אים אַ קוש
געטאַן און איי, אַ פֿריילעכע, אַוועקגעפֿאַרן אין שטאַט אַרײַן.
גדעון איז געוואָרן אַ ביסל פֿריילעכער, — זי איז אַוודאי
געפֿאַרן זען דעם טאַטן. אָבער וואוהין איז זי אים געפֿאַרן

זען ? אויב ער איז געזונט, דאַרף ער דאָך קומען אין קיבוץ !
ווייל ער דען נישט זען זײַן גדעונען ? נאָר אויב ער איז נישט
געקומען אין קיבוץ, איז נישט אַנדערש, אַז ער קאָן נישט
קומען... פֿאַרוואָס קאָן ער נישט ? ווייל ער איז פֿאַרוואונ-
דעט ! יאָ ! יאָ ! נישט אַנדערש ! מיין טאַטע איז שווער
פֿאַרוואונדעט ! — האָט גדעון שיר נישט אויסגעשריען, און
כדי קיינער זאָל נישט זען זײַנע טרערן, איז ער פֿאַרגאַנגען
ווייט ווייט און זיך באַהאַלטן אונטער אַ בוים.

יאָ ! איצט איז אַלץ קלאָר פֿאַר אים ! זײַן טאַטע איז
געווען אויף די פֿראַנטן, ער איז פֿאַרוואונדעט געוואָרן און
מען האָט אים געבראַכט אין שפיטאַל אַרײַן און דערפֿאַר איז
די מאַמע געפֿאַרן אין שטאָט אַרײַן...

אַבער פֿאַרוואָס האָט די מאַמע אים, גדעונען, נישט
מיטגענומען ?

— נישט אַנדערש, אַז דער טאַטע איז אַזוי פֿאַרוואונ-
דעט געוואָרן, אַז עס איז אַ שרעק אויף אים אַ קוק צו טאָן !
דערפֿאַר האָט די מאַמע אים נישט מיטגענומען !

גדעון דעקט צו מיט די הענט זײַן פנים ! גרויס איז
זײַן ווייטיק ! אַט זעט ער זײַן טאַטן ליגן אין שפיטאַל... ער
איז אינגאַנצן אינגעוויקלט אין באַנדאַזשן... קוים, קוים וואָס
מען זעט אָן זײַנע אויגן ! קוים, קוים וואָס ער רעדט — „וואָס
מאַכט אונדזער גדעון“ ? רעדט ער שטיל...

פּלוצעם דערזעט גדעון, אַז אין זײַן טאַטנס אויגנלעכער
פֿעלן די אויגן... גדעון הייבט אַזש אָן צו טופּען מיט זײַ-
נע פֿיס. הייסט עס, פֿון איצט אָן וועט זײַן טאַטע זײַן ווי

דער בלינדער אַכמעד, וועלכער פֿלעגט פֿאַר דער מלחמה בעטן נדבות שטייענדיק ביים טויער פֿון קיבוץ? מיין טאַטע? „אַבאַ! אַבאַ!“ וויינט גדעון...

פּלוצעם דערהערט גדעון ווי דער „באַס“ איז אַרייַן־געפֿאַרן אין הויף פֿון קיבוץ. גדעון באַשליסט ביי זיך, אַז דאָס מאָל וועט ער שוין פֿרעגן:

— איז דער טאַטע בלינד ווי אַכמעד? צי איז ער... אָבער אַז ער דערזעט זיין מוטער, קאָן ער נישט רעדן. אין האַלדז איז אים אַזוי טרוקן, אַז ער קאָן נישט אַ ריר טאָן מיט דער צונג... ענדלעך שרייט ער אויס:

— מאַמע, איך ווייס! איך ווייס! ביסט געפֿאַרן זען דעם טאַטן! פֿאַרוואָס האָסטו מיך נישט מיטגענומען? — מיר וועלן מוזן וואַרטן ביז וואַנען דער טאַטע וועט אַהיימקומען, גדעון! — זאָגט זיין מוטער מיט אַ ווייכער שטים.

— פֿאַרוואָס? — בעט זיך גדעון, און זיין האַרץ קלאַפט זייער שטאַרק. — איך מוז וויסן! איך מוז! פֿאַרוואָס קאָן איך אים נישט זען?

— דער טאַטע איז אין געפֿענקעניש, ביים פֿינד, גדעון, — זאָגט די מאַמע.

גדעון האָט זיך אַ ביסל באַרואיקט. ניין! ער וועט קיי־נעם פֿון זינע חברים נישט דערציילן, אַז זיין טאַטע איז אין געפֿענקעניש... בעסער וואָס ער איז געפֿאַנגען און נישט בלינד ווי אַכמעד! אָבער דערציילן וועגן דעם וועט ער קיי־נעם נישט!

גדעוון איז אַרײַן צו זײַן מאַמען אין צימער, געשוויגן
דאָרט אַ שטיקל צײַט און דערנאָך שטיל געזאָגט:
— אַבי ער לעבט! אַבי ער איז נישט פֿאַרוואַנדעט!
ווען, מײַנסטו, וועט ער זיך אומקערן צו אונדז?
— קאָן זײַן אויף די יום־טובֿים.

ד

גדעוון האָט געצײלט די טעג. אָט איז שוין ראש־
השנה. ווי אַלע קינדער אין קיבוץ האָט גדעוון זיך אויסגע־
פּוצט אויף יום־טובֿ. אָבער זײַן טאַטע איז נישט געקומען.
אָט איז שוין יום־כיפור: אַלע זײַנען אָנגעטאָן אין וויסן,
אַלע אויסגעפּוצטע, אָבער זײַן טאַטן דערמאָנט קײנער נישט!
אָפֿילו זײַן מאַמע האָט אויפֿגעהערט אים צו דערמאָנען,
גלײַך ווי זי האָט נישט געזאָגט אַז זײַן טאַטע וועט אַהײַם־
קומען אויף די יום־טובֿים!
נישט אַנדערש, די מאַמע דערצײלט אים נישט דעם
אמת.

גדעוון איז געווען פֿאַרביטערט אויף זײַן מוטער. ער האָט
איר נישט געוואָלט אָפֿילו צוליב טאָן און זיך אויספּוצן ווען
עס איז געקומען ערב סוכות.
אָפֿילו די לערערין האָט אים נישט געקאָנט צורעדן ער
זאָל זיך אויספּוצן, ווען אַלע קינדער פֿון זײַן קלאַס זײַנען
געגאַנגען זען אַ יום־טובֿדיקע פֿאַרשטעלונג.
אַלײן איז ער געזעסן אויפֿן גראַז, אָפּגעזונדערט פֿון

אלעמען, און בלויז מיט איין אויג האָט ער געקוקט צו דער „בינע“ אויף דער סוכותדיקער פֿאַרשטעלונג.
גדעון וויל נישט אַנקוועלן פֿון דעם לאַנגן לולב, וואָס דרייט זיך אין מיטן פֿון דער בינע און בוקט זיך אין אַלע פֿיר זײַטן... ער וויל נישט לאַכן מיט אַלע קינדער ווען פֿון אַ גרויסן קאַסטן, וואָס איז אויסגעשפּרייט מיט וואַטע, שפּרינגט אַרויס אַן אתרוג און הייבט אַן זיך דרייען אַרום לאַנגן לולב... עס גייט גדעונען קײַן זאַך נישט אַן, אויב זײַן פֿאַ-טער קומט נישט אַהיים אויף די יום-טובים, ווי זײַן מוטער האָט אים צוגעזאָגט.

— האָט זי דען נישט געזאָגט „אויף די יום-טובים? איז דען סוכות נישט דער לעצטער פֿון די האַרבסט-יום-טובים? און זײַן פֿאַטער איז נאָך אַליץ נישטאַ!“
היינטיקער סוכות איז נישט זײַן יום-טוב! דאָס איז דער אומעטיקסטער יום-טוב בני אים! בני אַלע ייִדן! ער וועט זיך נישט אויספוצן לכבוד סוכות, נישט מאַרגן, נישט איבערמאַרגן! ער וועט אַרומגיין אין אַלטן אַנצוג אַלע טעג סוכות פונקט ווי ער גייט אַרום היינט... ער וועט אַפֿילו נישט אַרײַנגיין אין סוכה מיט אַלע קינדער עסן די סוכות-דיקע וועטשערע נאָך דער דאָזיקער פֿאַרשטעלונג!
פלוצעם האָט אַ קול, וואָס איז געקומען פֿון דער ווייטנס, איבערגעריסן גדעונס געדאַנקען. דאָס קול איז געווען אַזוי באַקאַנט, אַז ער האָט זיך אויפֿגעהויבן פֿון גראַז, וואו ער איז געזעסן. די שטים האָט זיך געקרייזלט זינגענדיק אין דער לופֿטן... זיך געהערט העכער און העכער, געקומען נע-ענטער און נעענטער...

פלוצעם האָט זיך באַוויזן אויף דער בינע פֿון קיבוץ,
וואו עס איז איצט פֿאַרגעקומען די סוכות-פֿאַרשטעלונג, אַן
אַראַבער איינגעוויקלט אין אַן אַבאַיע און אויפֿן קאַפּ אַ ווייסע
קעפֿיע מיט צוויי אויסגעפֿלאַכטענע בייגל אויף איר.
גדעון האָט זיך אַ ריר געטאַן פֿון אַרט, ער האָט דער-
קאַנט זיין פֿאָטער.

„אַבאָ!“ — האָט ער אויסגעשריען און זיך געלאָזט לויפֿן
צו דער בינע וואו דער אַראַבער, זיין פֿאָטער, האָט געזונגען
אַ ליד ...

ה

11] גדעון איז שוין געזעסן מיט זיינע עלטערן
ביי זיי אין צימער, האָט ער זיך נאָך אַלץ נישט געקאַנט גלייבן,
אַז ער זיצט לעבן זיין פֿאָטער. ער האָט אים אַלע וויילע גע-
טאַפט די הענט, דאָס פנים, די אויגן ...

— פֿאַרוואָס טוסטו דאָס? — האָבן געלאַכט זיינע
טאַטע-מאַמע.

— פֿאַרוואָס? — האָט איבערגעפֿרעגט גדעון און נאָכ-
אַמאָל געטאַפט זיין טאַטנס געזיכט — צוערשט האָב איך
געמיינט אַז דו ביסט בלינד ... ווי אַכמעד ... דערנאָך האָב
איך געטראַכט אַז דו ביסט פֿאַרוואונדעט, אַז דו ליגסט איינ-
געוויקלט אין באַנדאַזשן און מען זעט קוים אַרויס דיינע
אויגן ... ביז וואַנען איך האָב זיך דערוואוסט אַז דו ביסט
אַריינגעפֿאַלן צו זיי אין געפֿאַנגענשאַפֿט ... איך וואַלט נאָר

געוואָלט וויסן וואָס האָסטו געטאָן דאָרט, אין געפֿענקעניש,
מיין איך? ...

טאַטע מאַמע האָבן זיך איבערגעקוקט, זיך צעשמייכלט
און גדעונס פֿאַטער האָט געזאָגט:

— איך האָב דאָרט געזונגען... דו ווייסט דאָך אז איך

זינג...

— ווי אַן אַראַבער? — האָט גדעון אויפֿגעשטעלט מויל

און אויערן — ביי זיי? אין זייער לאַנד?

— פֿאַראַן צייטן, גדעון, ווען מע דאַרף דאָס אויך

טאָן...

— צו פֿאַרטיידיקן אונדזער לאַנד, האָב איך זיך געמוזט

פֿאַרשטעלן פֿאַר אַן אַראַבער. איך האָב פֿאַר זיי געזונגען

זייערע לידער, דערמיט האָב איך געהאַלפֿן אונדזער לאַנד...

גדעון האָט אָנגעכאַפט זיין פֿאַטער ביי ביידע הענט, אים

טיף אַרײַנגעקוקט אין זיינע אויגן, און שטיל געזאָגט צו זיין

מאַמען וואָס האָט אָנגעקוקט איר זון מיט ליבשאַפֿט:

— איך האָב געוואוסט, אז מיין טאַטע איז אַ העלד! אַ

גרויסער העלד!...

ביז שפעט ביינאַכט האָט גדעון פֿאַרבראַכט מיט זיינע

עלטערן אין זייער צימער. ער האָט זיך נישט געקאָנט אָנזע-

טיקן מיט זיין פֿאַטער...

יעדער מאָל, וואָס ער האָט שוין געהאַלטן ביים זאָגן

אים, „לילה טוב“, „א גוטע נאַכט“, האָט ער זיך אומגעקערט

צו אים און נאַכאַמאָל אים געקושט און געהאַלדזט...

און ווען גדעון איז ענדלעך שוין געשטאַנען ביי דער

טיר, האָט ער פֿון דאָרט אויסגערופֿן:

גדעונט פאָטער איז אַהיימגעקומען אויף סוכות

— דו ווייסט, טאַטע, אַז סוכות איז דער שענסטער יום-טוב בני ייִדן? ווייסט פֿאַרוואָס? ווייל ער איז דער לעצטער פֿון די האַרבסט יום-טובים! אויך בני מיר איז סוכות פֿון שטענדיק אַן דער בעסטער און פֿריילעכסטער יום-טוב!

דער שמחת-תורה ניגון

(דערציילט פון אן אמעריקאנער פליער)

י' דען פֿאַראַן אַ י'ד וואָס האָט קיינמאָל נישט
געהערט דעם שמחת תורה ניגון — שישו
ושמחו בשמחת תורה?
איז דען פֿאַראַן אַ י'ד וואָס וועט
נישט דערקענען דעם ניגון פֿון זײַן ערשטן

קלאַנג?

דעם ניגון דערקענט יעדער י'ד נישט דערפֿאַר וואָס
ער איז אַזוי שיין, נאָר, גיכער, דערפֿאַר וואָס ער איז אַזוי
איינפֿאַך, אַז מען מוז אים געדענקען, דערפֿאַר וואָס ער כאַפט
זיך ליכט אַרײַן אין אויער און בליבט דאָרט שטעקן.
פֿאַר מיר האָט דער שמחת-תורה ניגון נישט נאָר אַ
מוזיקאַלישע באַדיטונג, און אויב איר ווילט וויסן פֿאַרוואָס —
לאַמיר אייך דערציילן וואָס עס בינדט מיך צו דעם דאָזיקן
ניגון.

אין יענער צײַט בין איך געווען אַ פֿליער אין דער אַמע-
ריקאַנער אַרמײ. עס איז געווען אין סאַמע ברען פֿון דעם
צווייטן וועלט-קריג און איך האָב געדינט פֿון יענער זײַט ים
„ערגעץ אין צפֿון-אַפֿריקע“.

איינמאָל אין אַן אָוונט, איך האָב נאָך נישט באַוווּן זיך
אַפצורוען נאָך דער שווערער אמעריקאַנער וועטשערע, רופֿט
מען מיך צום הויפט פֿון דער לופֿט-אַפֿטיילונג. נאָך אַ קורצן

שמועס דערקלערט ער מיר אז ער זוכט אַ וואָלונטיר, וואָס זאָל אַרויספֿליען אויף אַ וויכטיקער מיסיע איינער אליין אָן אַ באַגלייטער ווי עס פֿלעגט געטאָן ווערן ביז דאָן.

איך האָב נישט געפֿרעגט פֿאַרוואָס דער וואָלונטיר דאַרף פֿליען אליין. עס האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט און איך האָב זיך דערוואוסט פֿאַרוואָס: ער האָט באַדאַרפֿט פֿליען אין אַ קליין עראָפּלאַנדעלע, וואָס האָט געהאַט בלויז איין מאָטאָר, וואָס מאַכט נישט קיין גרויסן גערויש.

איך האָב באַלד וואָלונטירט.

מיין פֿריוויליקער אָננעמען די מיסיע איז באַלד באַ-
דאַנקט געוואָרן. דער „הויפט“ האָט מיר איבערגעגעבן די וויכטיקע פּאַפּירן, וואָס איך האָב געזאָלט אַריבערפֿירן אין אַ פּלאַץ אויך ערגעץ אין צפֿון-אַפֿריקע, וואו מען האָט אַרויס-געקוקט אויף זיי מיט גרויס אומגעדולד. איך האָב זיך אָפּ-געזעגנט מיטן „הויפט“ און בין גלייך אַוועק צום „פֿאַר-שטעלטן“ אַעראָדראָם, וואו עס האָבן שוין געוואָרט אויף מיר די „מאַניטאָרס“. נישט אַרויסריידנדיק קיין וואָרט, האָבן די אויפֿזעער מיר אַ וואונק געגעבן און מיך צוגעפֿירט צו דער „בייבי“. דאָס עראָפּלאַנדל האָט טאַקע אויסגעזען ווי אַ „בייבי“, אַזוי קליין האָט עס אויסגעקוקט אין מינע אויגן.

און אַט זיך איך שוין אין אַוויאַטאָרס „גריבעלע“. איך זען אַרויף מיין הוט אויפֿן קאַפּ, איך צי אַרונטער די ברילן פונעם דאַשיק. מינע צוויי באַגלייטער פּאַכען שוין מיט זייערע לאַמטערנעס מיט אַ פֿיל באַדייטנדיקן פּאַכען, וואָס איז אַ ביסל פֿאַרזאָרגט און וואָס געזעגנט זיך מיט מיר שטן-מעהייט אַזוי:

„גיי בשלום און קער זיך טאקע אום צו אונדז בשלום!“
 דער פֿאָדערשטער פֿליגל דרייט זיך שוין גאַנץ שנעל,
 און אָט דערווייטער איך זיך פֿון מײַנע צוויי באַגלייטער.
 דאַכט זיך נאָר איין אויגנבליק אָבער זיי בלייבן שוין ווייט
 הינטער מיר, און איך הייב זיך אויף אַלץ העכער און הע-
 כער, צו די וואַלקנס איבער די הימלען, וואו די דיקע פעטע
 שטערן באַלויכטן דעם פעך-שוואַרצן אַפֿריקאַנער אָוונט.

איך גיב אַ דריי דעם קאַפּ אויף צוריק — נישטאָ מער
 דער באַדן, אויף וועלכן איך בין ערשט מיט אַ פּאַר מינוט
 צוריק געשטאַנען מיט מײַנע ביידע פֿיס. מען זעט מער נישט
 דעם אויסגעפֿיניצטערטן לופֿטפֿלי-לאַגער! נישטאָ קײַן סימן
 צו זײַנע עראָפּלאַן-גאַראַזשן, קײַן זכר פֿון די באַראַקן, אין
 וועלכע עס וואוינט דער פּערסאָנאַל פֿון דער לופֿט-אַפֿטיי-
 לונג, און איך פֿיל זיך גלייך ווי איך בין איינער אַליין אין
 דער וועלט. שטענדיק פֿיל איך אַזוי ווען איך הייב זיך אויף
 ווייט פֿון דער ערד, און יעדער מאָל ווען איך פֿיל זיך
 אַזוי אַליין, אַזוי עלנט, הייב איך אָן צו טראַכטן וועגן דער
 מאַמען...

זאָגט וואָס איר ווילט! עס אַרט מיר נישט אויב איר
 וועט מיך אַנרופֿן „בייבי“, אַזוי פֿיר איך זיך! איך שעם זיך
 גאַרנישט נישט אייך צו דערציילן וועגן דעם... אין דער
 צײַט, ווען איך פֿיל זיך אַזוי עלנט, אַזוי אַליין, ערגעץ אין די
 הויכע הימלען, קלער איך אַז עס איז נישטאָ אין דער גאַנ-
 צער וועלט קײַנער, וואָס האָט מיך אַזוי ליב ווי די מאַמע!
 קײַנער וואָס זאָרגט אַזוי און טראַכט אַזוי איבער וועגן מיר
 ווי די מאַמע... איך קלער דאַן אַז צוליב איר מוז איך זיך

אומקערן בשלום פֿון דער מיסיע, ווייל אויב נישט... איז דאָך אַ שרעקלעכער רחמנות אויף דער מאַמען... ווייל וואָס נאָך האָט זי אין איר לעבן אַ חוץ מיד...
 אזוי קלערנדיק דערמאָן איך זיך אין דער לעצטער באַ-געגעניש מיט דער מאַמען אין די טעג פֿון מיין לעצטער „פֿאַרלאָן“ (וואַקאַציע) און וויסן זאָלט איר, אַז די מאַמע האָט אַ טבע צו פֿאַרוואַנדלען מיין מיליטערישע וואַקאַציע אין אַ גרויסן יום-טובּ. זי טעלעפֿאָנירט באַצייטנס צו אַלע מיניע חברים און חברטעס, זי גרייט אָן פֿון בעסטן און שענסטן צום עסן און צום טרינקען, זי פֿילט אָן דאָס הויז מיט געסט, דער קומט און דער גייט. אַלט, יונג און מיטליאַריקע, אַלע באַ-גריסן מיד מיט פֿרייד. יעדער איינער נעמט עפעס, וואָס די מאַמע האָט אָנגעגרייט און די יונגע הייבן אָן צו טאַנצן ווען די מאַמע דרייט אָן אַ גוטן רעקאָרד, וואָס איז גאָר נאָענט צו מיין גוסט.

אין הויז פֿילט זיך, ווי עס וואָלט געווען דאָרט אַ חתונה, גלייך ווי עס גייט נישט אָן אַ גרויסע בלוטיקע מלחמה, גלייך ווי עס וועט נישט קומען דער טונקעלער באַגינען, וואָס וואָרט אויף מיר פֿון יענער זייט מאַרגן... אזוי פֿירט זיך די מאַמע. און אַפֿילו אין דעם פֿריען באַגינען, ווען איך דאַרף זיך גע-זעגענען מיט איר און זיך לאָזן אין ווייטן וועג, וואו עס קאָן זיך מיט מיר טרעפֿן, גאָט ווייסט וואָס, שמייכלט זי צו מיר! זי קושט מיד נישט ווי עס קושן אַנדערע מאַמעס זייערע זין, זי ציטערט נישט, זי קלאַפט מיר נאָר אין מיין אַקסל, נעמט אַרויס פֿון איר קעשענע אַ קליין לוחל (קאַלענדאַר) און זאָגט צו מיר שטיל און רואיק: „דעם עיקר האָב איך פֿאַרגעסן!

איך האָב געקראָגן פֿון דינעטוועגן אַ ניי לוחל, אַפֿשר האָסטו פֿאַרלוירן דאָס אַלטע, וואָס איך האָב דיר מיטגעגעבן ווען דו ביסט געווען אין דערהיים דאָס לעצטע מאָל... און זי שטופט מיר אַרײַן דאָס קליינע לוחל אין דער האַנט, און איך שטופּ עס אַרײַן אין מיין קעשענע.

איך דאַרף דער מאַמען נישט צוואַגן. זי ווייס אַליין, אַז יעדער מאָל ווען איך פֿלי אַרויס אויף אַ מיסיע, האַלט איך דאָס לוחל בײַ זיך, און ווען איך וועל זיך אומקערן פֿון אַ פֿלי-מיסיע בשלום וועל איך פֿאַרצייכענען אין דעם לוחל דעם ייִדישן דאַטום פֿון יענעם „גוטן טאָג“ מיט אַ „שין“ — שלום. איך האָב זיך אומגעקערט בשלום...

אַזוי טראַכט איך וועגן דער מאַמען, און עס דוכט מיר, אַז איר פנים איז ווי אַ גרויסע לאַמטערנע, וואָס באַלייכט מיר דעם וועג אין די טונקעלע הימלען... און פּלוצעם — „וואו איז טאַקע דער מאַמעס לוחל?“...

איך טאַפּ אָן די פּאַפּירן אונטער מיין העמד, וואָס איך דאַרף איבערגעבן, נישטאַ דאַרט דאָס לוחל! איך טאַפּ אין מיין רעכטער קעשענע, אין דער לינקער קעשענע, נישטאַ דאַרט דאָס לוחל!

זאָל עס זײַן אַז איך האָב עס פֿאַרגעסן מיטצונעמען? צי אין גרויס איינלעניש עס איבערגעלאָזט דאַרט, וואו איך האָב עס אַנידערגעלייגט ווען איך האָב זיך געגרייט צום אָפֿ-פֿלי?

עס איז מיר מיטאַמאָל זייער טרויעריק געוואָרן אויפֿן האַרצן.

ווי אַ שוועבעלע האָט זיך בײַ מיר אָנגעצונדן אַ גע-

דאָנק ... זיך אומקערן ... „נאַרישקײַטן!“ האָב איך זיך אויסגעזידלט — „מען קערט זיך נישט אום ביז וואָנען מען טוט נישט אָפּ דאָס שטיקל אַרבעט, צוליב וועלכן מען האָט דיך אַרויסגעשיקט אויף דער מיסיע! ... וועסט אָפּטאָן דאָס שטיקל אַרבעט, וועסטו פֿאַרצייכענען מיט דער „שין“ דעם ייִדישן דאָטום אויפֿן לוח'ל ווען דו וועסט זיך אומקערן צו דיין אָפּטיילונג“ ...

אַבער וואָס פֿאַר אַ דאָטע איז הייַנט, לויטן לוח'ל? לויט דער מאַמעס לוח'ל?

איך וויל זיך דערמאָנען, איך וויל צוריקמישן די בלעט- לעך פֿון די פֿאַרגאַנגענע טעג ... איך הייב אָן פֿון ראש-השנה ... אויף ראש-השנה האָט מען אונדז, ייִדישע פֿליער, געלאָזט פֿליען קיין קאָנסטאַנטין, וויל אין יענער גרויסער שטאָט פֿון אַלזשיר זינען פֿאַראַן אַ סך שולן. אויף יום-כיפור זינען מיר געפֿלויגן קיין טוניס און דאָרט פֿאַרבראַכט, פֿון כל-נדרים ביז נאָך נעילה, אין דעם ייִדישן געגנט פֿון „באַב סו-איקא“, אין דער גרעסטער שול ... דעם ערשטן טאָג סוכות האָבן מיר פֿאַרבראַכט אין אַלזשיר, אין דער הויפטשטאָט ... און צוריק מיט זעקס טעג האָבן מיר זיך אומגעקערט פֿון דאָרט ... הייסט עס, אַז הייַנט איז שוין שמחת-תורה ... שמחת-תורה? ...

און איך זע שוין אין די טונקעלע הימלען די העל באַ- לויכטענע פֿענצטער פֿון טעמפל „בית-אל“, וואוהיין איך פֿלעג גיין מיטן טאָטן אין די יום-טובים טעג. און איך זע פֿאַר מיינע אויגן זיינע העל באַלויכטענע ברייטע טרעפּ און זיינע ברייט צעעפנטע טירן. און עס לייכט צו מיר זיין רונדער

דאך, וואָס איז נישט בלוי, נישט גרין, נאָר פֿון אזאָ קאַליר, וואָס שניידט זיך אַרײַן פֿון ווינטנס אין די אויגן און רופֿט און ציט צו זיך! און איך זע ווי עס ציען זיך צום טעמפל „בית־אל“ קינדער, גרויסע און קליינע, מיט קליינע פֿאַנען אין די הענט און עס פֿלאַטערן די פֿייערלעך פֿון די אָנגעצונדענע ליכטלעך, וואָס שטעקן אין די עפעלעך, וואָס זײַנען אַרופֿגעטאָן פֿון אויבן, אויף די קאַלירטע פֿאַנען...

עס דוכט זיך מיר, אַז איך בין אויך איינער פֿון די קינדער, איך יאָג זיך אויך מיט אַ פֿאַן און מיט אַ ברענענדיק ליכטל אין שול אַרײַן, וואו אין יענער נאַכט, אין דער נאַכט פֿון שמחת־תורה, צעטיילט מען גרויסע שיין־דעקאָרירטע פֿאַפֿירענע זעקעלעך מיט צוקערקעס, צווישן וועלכע עס באַהאַלט זיך אויך אַ שפּילצינג...

און עס ווילט זיך מיר דערמאָנען וואָס פֿאַראַ שפּילצינג האָב איך באַקומען ווען איך בין געגאַנגען צום לעצטן מאָל „כאַפֿן“ אַ זעקעלע אין דעם לעצטן שמחת־תורה, איידער איך בין געוואָרן בר־מצוה? ...

און אזוי קלערנדיק, הער איך אַ מאַדנעם קלאַפֿ ערגעץ אין מיין מאַטאַר, גלייך ווי עמעצער האָט אַהין אַרײַנגעוואָרפֿן אַ שטיינדעלע...

„אַ שטיינדעלע“? שמייכל איך צו זיך, „אַ שטיינדעלע אין מיטן הימל? ווי קומט אַ שטיינדעלע“...

אַבער איידער וואָס ווען הייבט מיין עראָפֿלאַנדל זיך אָן צו דרייען ווי אַ חנוכה־דריידל... עס דרייט זיך און לאַזט זיך אַרונטער מיט אזאָ שנעלקייט, אַז עס פֿאַרכאַפט מיין אָטעם... איך טאַפֿ אָן די פֿאַפּירן אויף מיין ברוסט, אונ-

טער מיין העמד, און איידער איך וויל אַ קלער טאָן, וואָס וועט זײַן אויב זיי וועלן אַרײַנפֿאַלן אין די הענט פֿון שונא, פֿאַל איך אַרונטער אין אַ טיפֿן פֿינצטערן אָפּגרונט, וואו מען פֿילט נישט קײַן זאַך, וואו מען פֿאַרשטייט נישט קײַן זאַך, וואו מען הערט בלויז ווי עס קלינגט אין די אויערן, העכער, הע-כער, ווי גרויסע גלאַקן, און פּלוצעם ווערט שטיל, אַ שטיל-קײַט פֿון טויט...

ווען איך האָב זיך אויפֿגעכאַפט פֿון דער טויטער שטיל-קײַט, האָב איך זיך דערזען ליגן אויפֿן דיל, אין אַ קעמערל מיט איין פענצטערל, ביי וועלכן אַ וועכטער איז געשטאַנען פֿון דרויסן, אָנגעטאָן ווי אַן אַראַבער, מיט אַ ביקס אויפֿן אַקסל...

ער כאַפט אַלע וויילע אַ קוק דורכן פֿענצטערל צו זען צי איך, זײַן געפֿאַנגענער, בין שוין אַרויס פֿון דעם טיפֿן חלשות, אין וועלכן מען האָט מיך, ווינטס אויס, אַרײַנגע-בראַכט אַהערצו, אין קעמערל אַרײַן.

יעדער מאָל, וואָס ער גיט אַ דריי אויס זײַן פּלייצע כדי אַרײַנצוקוקן אינעווייניק, גיב איך אַ מאַך צו מײַנע אויגן... איך פֿיל אַ שרעקלעכן ווייטיק אין אַלע מײַנע ביינער, גלייך ווי זיי זײַנען אַלע צעבראַכן געוואָרן אויף שטיקלעך. פֿון גרויס ווייטיק ווילט זיך מיר אויסשרײַען צום וועכטער, אַז ער זאָל וואָס שנעלער ברענגען צו מיר אַ דאָקטער, אַז מען זאָל מיך וואָס שנעלער אַריבערפֿירן אין אַ שפיטאַל, מיר אײַנבינדן אַלע מײַנע גלידער, וואָס טוען מיר וויי מיט אַזאַ ווייטיק גלייך ווי זיי צעפֿאַלן זיך אויף שטיקלעך...

אַבער דער שכל באַהערשט דעם ווייטיק און איך גיב
מיר אַ קלער:

„וואָס וועט זײַן אויב דו ביסט טאַקע אַרײַנגעפֿאַלן צום
שונא׳?“

איך טאַפּ אָן די פּאַפּירן אויף מײַן ברוסטקאַסטן...
הייסט עס, אַז מען האָט מיך נאָך נישט באַזוכט... מען
האַט געוואַרט ביז וואַנען איך וועל אַרויס פֿון מײַן טיפֿן
חלשות... אויב אַזוי, קלער איך, דאַרפֿסטו ליגן ווי פֿריער,
גלייך ווי דו ביסט נאָך אַלץ פֿאַרחלשט, פּונקט ווי ווען מען
האַט דיך געפֿונען... אַבער ווען האָט מען מיך געפֿונען,
וויילט זיך מיר וויסן, ווען?

איך גיב אַ קוק אויף מײַן האַנט־זייגער — צען אַזייגער.
בלויז איין שעה איז פֿאַרבינגעגאַנגען פֿון דער צײַט ווען איך
האַב זיך אַרויסגעלאָזט אויף מײַן מיסיע. און ווי לאַנג בין
איך געפֿלויגן ביז וואַנען עס האָט מיך געטראָפֿן דאָס גרוי־
סע אומגליק? ווען איך וואָלט וויסן, וואָלט איך אפֿשר גע־
קאַנט טרעפֿן וואו איך געפֿין זיך איצט.

אַזוי צי אַזוי, עס איז נויטיק איצט צו ליגן און צו שווינגן,
און שטילערהייט אַריבערטראַגן די ווייטיקן ביז וואַנען עס
וועט מיר קלאַר ווערן צי דער אַראַבער, וואָס שטייט פֿון
יענער זײַט פֿענצטערל, געהערט אויך צו דעם סאַרט אַראַ־
בער, וועמען עס איז אַלץ איינס ווער עס וועט זיגן אין דעם
קריג... צי דער דאָזיקער אַראַבער וואָלט מיך אויך פֿאַר־
קויפט פֿאַר אַ קליינער סומע געלט צו די דייטשישע שפּיאַנען,
וואָס באַהאַלטן זיך אונטער פֿאַרשיידענע מאַסקעס דאָ, אויף
דעם אַפֿריקאַנישן ברעג.

אַבער ווי אזוי קאָן מען זיך דערוויסן צי דער אַראַ-
בער איז אַ פֿריינד צי אַשונא? קלער איך בייסנדיק די ליפן
פֿון ווייטיק.

און וואָס, אויב מיט דעם וואַרטן וועסטו פֿאַרשפעטיקן
און מען וועט שוין מער נישט קאָנען צוזאַמענקלעפּן דיינע צע-
בראַכענע גלידער? און נאַכאַמאָל בייס איך מיינע ליפן מיט
אַזאַ כּוח, אַז איך פֿיל אַ געזאַלצענעם טעם אין מויל... איך
שפּיל אַן אויגנשפּיל: איך מאַך צו די אויגן ווען דער אַראַ-
בער גיט אַ דריי אויס זיין פנים צו מיר, און עפֿן די אויגן
נאַכצופֿאַלגן זיינע באַוועגונגען ווען ער דרייט זיך אויס צו
מיר מיט דער פלייצע.

פלוצעם דערגייען צו מיינע אויערן פֿוסטריט פֿון אַ
גרויסער מאַסע. זאָל עס זיין, אַז די מאַסע דערנענטערט זיך
צו דעם „געפענקעניש“? זאָל עס זיין אַז די מאַסע האַט
אַנגעזאַגט דעם וועכטער, אַז ער זאָל וואַרטן ביז וואָנען זיי
וועלן קומען און צוזאַמען מיט אים וועלן זיי פֿאַרקויפֿן דעם
געפֿאַנגענעם פֿליער צו די דייטשישע שפּיאַנען? צוזאַמען
מיט אים וועלן זיי זיך טיילן מיט דער גרויסער „אפּויטעקע“
וואָס זיי וועלן באַקומען פֿאַרן אַמעריקאַנער פֿליער און פֿאַר
זיינע פֿאַפּירן? ... עס טריקנט אין מויל, אין האַלדז... עס
קלאַפט דאָס האַרץ און די ווייטיקן ווערן נאָך שאַרפֿער...

אַבער פּלוצעם, דערזע איך דורכן קליינעם פֿענצטערל
אַ גרויסע מענגע מיט אַנגעצונדענע ליכטלעך, וואָס פֿלאַ-
טערן אין דער אַוונט לופֿט.

פֿאַרוואָס טראַגט דער המון אַנגעצונדענע ליכטלעך
אין די הענט? ...

פלוצעם — דערגייט צו מײנע אויערן דאָס אַראַבישע
פֿײַפֿן וואָס מישט זיך אויס מיט אַ געזאַנג, אַ באַקאַנט געזאַנג,
אַ ניגון, וואָס איך האָב נישט איינמאַל געהערט: „שישו ושמחו
בשמחת תורה!“

איז עס וואָר? צי איך חלום נאָך אַלץ קלערנדיק וועגן
מײַן היימשטאַט, ברוקלין? וועגן דעם גרויסן טעמפל „בית-
אל“ און זײַנע באַלויכטענע פֿענצטער און צעעפֿנטע ברייטע
טירן? ...

און נאָכאַמאָל „שישו ושמחו בשמחת תורה“ און נאָכ-
אַמאָל דאָס אַריענטאַלישע פֿײַפֿן ...

ײַדן?! ווילט זיך מיר אויסשרײַען פֿון פֿרײַד. אויך
אין דעם דאָזיקן שטעטל זײַנען פֿאַראַן ײַדן?! ווען איך וואָלט
זיך געקאַנט פֿאַרבינדן מיט זײַ וואָלטן זײַ מיך זיכער אויס-
געלייזט פֿון דעם אַראַבישן שומר, וואָס וועט מיך זיכער
פֿאַרקויפֿן צו די דײַטשישע שפּיאַנען! צי זאָל איך אַליין
פֿאַרלייגן דעם אַראַבישן שומר? ...

אַבער פלוצעם הייבט דער אַראַבער אויך אָן צו פליעסקען
מיט די הענט גלייך ווי ער ענטפֿערט אויפֿן פֿליעסקען פֿון דער
מאַסע, וואָס גײט מיט אָנגעצונדענע ליכטלעך אַדער פֿון שול
אַדער צוריק אין שול אַרײַן ...

דער אַראַבער הערט אויף צו פליעסקען. ער לייגט
אַרײַן איין האַנט אין מויל אַרײַן, דריקט צו די אונטערשטע
ליפּ זײַנע, שטופּט אַרײַן די צווייטע האַנט און פֿײַפֿט פּונקט
ווי עס פֿײַפֿן די ײַדן וואָס דערנענטערן זיך מיט די ליכט-
לעך אין די הענט, און נאָכן פֿײַפֿן שרײַט ער אויך אויס אויף

אַ זינגענדיקן קול : „שישו ושמחו בשמחת תורה“ און טאַנצט אויס דעם ניגון שטייענדיק אויף איין אַרט.

— אַנטאַ יאַהוד ? (דו ביסט אַ ייד ?) גיב איך אַ שריי אויס אי פֿון גרויס ווייטיק אי פֿון גרויס פֿרייד — אויב אַזוי, רוף צו מיר וואָס שנעלער דעם רב וויל איך גיי אויס פֿון ווייטיק !

עס האָט לאַנג נישט געדויערט און מען האָט מיך אַרי-בערגעפֿירט אין שפיטאַל, דער רב פֿון שטאָט האָט מיך אַליין באַגלייט אַהינצו, און אויסגעבעטן אַז מען זאָל מיך אַריינ-לייגן אין אַ באַזונדערן צימער. עס האָט לאַנג נישט געדוי-ערט און דער ספֿרדישער רב האָט געלאָזט וויסן וועגן מיר דעם הויפט פֿון דער אַמעריקאַנער פֿלי-אַפטיילונג, וואָס האָט אַרויסגעקוקט מיט אומגעדולד אויף מיר און אויף די פֿאַ-פירן, וואָס איך האָב געהאַלטן ביי זיך אונטערן העמד.

און בעת דאָקטוירים און קראַנקן-שוועסטער האָבן זיך געפֿאַרקעט מיט מיינע צעבראַכענע גלידער, האָב איך נישט אויפֿגעהערט צו זינגען :

„שישו ושמחו בשמחת תורה“...

און בעת איך האָב אַזוי געזונגען האָט אויפֿגעבליט אין מיין האַרצן ווי אַ גרויסע העלע בלום אַ געדאַנק : „איין פֿאַלק ! איין שמחת-תורה ! איין תורה ! איין ניגון — שישו ושמחו בשמחת תורה“ !...

חנוכה

מײן דריידל

ענעם חנוכה וועל איך קיינמאל נישט פֿאַר-
געסן! עס איז געווען דער בעסטער חנוכה
אין מיין לעבן! פֿאַרוואָס? נישט נאָר דער-
פֿאַר, וואָס איך האָב אין יענעם חנוכה צום
ערשטן מאל געבענטשט אַליין חנוכה-ליכט,
נאָר... אָבער לאַמיר איך דערציילן ווי אַזוי דאָס האָט גע-
טראָפֿן.

יענעם חנוכה איז געקומען צו אונדז די באַבע מירל.
פֿאַר דער באַבע מירל האָבן אַלע מורא געהאַט, ווייל זי איז
געווען זייער אַ שטרענגע... נאָכדעם ווי די באַבע מירל
האַט אויסגעהערט ווי איינער פֿון מיניע ברידער האָט גע-
בענטשט חנוכה-ליכט, האָט זי זיך אָנגערופֿן צו מיין טאַטן:

מיידלעך מעגן אויך בענטשן חנוכה-ליכט! אויב זיי קאָנען!

— אויב זיי קאָנען? — רופֿט זיך אָן מיין טאָטע און ער גיט מיך אַ כאָפּ, אַ שלעפּ, און איך שטיי שוין ביי איינעם פֿון די פֿענצטער, וואו עס זיינען געשטאַנען אין אַ ריי עט-לעכע חנוכה-מנורות מיט גאַנצע, נאָך נישט אָנגעצונדענע ליכט...

אין גרויסן זאָל איז טויט-שטיל. טייל געסט קוקן אויף דער באַבען, טייל קוקן צו מיר מיט מיטלינד, טייל קוקן צו מיין טאָטן מיט רחמנות, גלייך ווי זיי ווייסן פֿאַראויס, אַז דער טאָטע האָט צופֿיל איינגעשטעלט דערמיט, וואָס ער פֿאַר-לאַזט זיך אויף אַזאַ קליין מיידעלע ווי איך (איך בין דאָן אַלט געווען אַכט יאָר) אַז איך זאָל זיך פֿאַרמעסטן מיט מיניע על-טערע ברידער...

און איך? איך שטיי ביים פֿענצטער... עס וואַקלען זיך די חנוכה-מנורות און מיט זיי דער גאַנצער זאָל מיט די געסט, אַפֿילו דער טאָטע, דוכט מיר, וואַקלט זיך. אַבער ער דערלאַנגט מיר אין האַנט אַרײַן דעם שמש, וואָס ער האָט אָנגעצונדן.

איך נעם דעם שמש און איך פֿיל ווי מיין שרעק פֿאַר-לאַזט מיך, מיין האַרץ קלאַפט טאַקע זייער שטאַרק, אַבער דאָס קול איז שטאַרק און לויטער, און די ברכה גייט אַרויס פֿון מיין מויל קלאָר און הויך און געדריידלט פֿונקט ווי דער טאָטע האָט מיך געלערנט... איך זינג און זינג און ווען איך ענדיק, זאָגן אַלע — אַמן... איך צינד אָן די ליכטלעך פֿון רעכטס צו לינקס, און נאָך איידער איך ענדיק די צווייטע

ברכה, גיט מיר די באַבע מירל אַ קניפּ אין באַק, נעמט אַרויס פֿון איר טאַש אַ זילבערנעם רובל און דערלאַנגט מיר, פֿונקט ווי זי האָט עס געטאַן מיט מיין עלטערן ברודער. פֿאַרשטייט איר שוין ווי גליקלעך איך האָב זיך געפֿילט דעמאָלט! און נישט אַזוי צוליבן זילבערנעם רובל, ווי צוליב דעם, וואָס די באַבע האָט מיך נישט אָפּגעלאָזן און מיך געהאַלטן לעבן זיך אַ גאַנצן אָונט.

קאַנט איר זיך פֿאַרשטעלן ווי עס זיינען מיך מקנא געווען מיינע ברידער און שוועסטער? זיצן לעבן דער באַ-בע מירל, ווען זי עסט וועטשערע, איז נישט געווען פֿון די קליינע זאַכן!

אַבער מער פֿון אַלץ האָט איבערראַשט די געסט וואָס די באַבע האָט געהאַלטן אין איין קניפּן מיך אין באַק, שמייכלען צו מיר, און דערביי מיר אונטערגערוקט איין לאַטקע נאָך דער צווייטער.

איך מוז אַבער זאָגן דעם אמת, אַז נישט נאָר צוליב דעם האָב איך זיך געפֿילט אַזוי גליקלעך אין יענער חנוכה-נאַכט. אויך נישט דער זילבערנער רובל, וואָס איך האָב באַ-קומען פֿון דער באַבען חנוכה-געלט, האָט מיך דעמאָלט אַזוי געפֿרייט.

די גרעסטע פֿרייד האָט מיר פֿאַרשאַפֿט אין יענער חנוכה-נאַכט דאָס גרויסע דריידל, וואָס די באַבע האָט מיר געגעבן. איך האָב זיך אַזוי געפֿרייט מיטן דריידל, אַז איך האָב זיך נישט געוואָלט צעשיידן מיט דעם אַפֿילו אויף איין מינוט. יענעם גאַנצן אָונט בין איך געזעסן ביי אַ קליין טישל און זיך נישט אויפֿגעהערט צו שפּילן מיטן דריידל.

איך גיב נאָר איין דריי ביים קעפל מיט מײנע צוויי פֿינגער
און עס דרייט זיך שוין אויפֿן לאַנגן פֿיסל אַזוי שנעל, אַז עס
מישן זיך אויס די פֿיר אותות נ, ג, ה, ש, (דער טאַטע האָט
מיך געלערנט אַז דאָס מיינט, נס גדול היה שם — אַ גרוי-
סער נס איז דאָרט געשען) וואָס זײנען איינגעקאַרבט אויף
אַלע פֿיר זײטן פֿון דעם דריידל. וואָס שנעלער עס דרייט
זיך דאָס פֿיסל פֿון מײן דריידל, אַלץ שנעלער דרייען זיך די
פֿיר אותיות.

איך קוק אויף דעם שנעלן דרייען זיך פֿון דריידל און
עס דוכט מיר, אַז איך אַליין דריי זיך אויף איין פֿיסל, און
איך זינג צו מײן דריידל ווען איך אַליין דריי זיך:

דריידל, דריידל, דריידל מײן,
דו ביסט שיכור ווי פֿון וויין.
דריי אַזער און דריי אַהין
נאָר נישט פֿאַל מיר אויף דער שין!

און דאָס דריידל האַלט זיך אין איין דרייען.
נאָר אַט פֿאַרדרייט זיך ביים דריידל דער קאַפּ, פֿונקט
ווי בני מיר, און עס גיט פֿלוצעם אַ פֿאַל...
מײן האַרץ קלאַפט ווי דער גרויסער שטייענדיקער
זייגער. די אויגן מײנע — צוגעשמידט צום געפֿאַלענעם
דריידל: האָט עס מיך געפֿאַלגט, און איז נישט געפֿאַלן
אויף דער שין? אויב עס איז געפֿאַלן אויף דער שין, קאָן
דאָך נישט געשען קײן נס...
איך גלויב נישט מײנע אויגן!

נון! נס! גיט אַ קלאַפּ אין האַרצן, און נאָך איידער
איך כאַפּ אַפּ דעם אַטעם, גיט זיך די זייט, אויף וועלכער
דאָס דריידל איז געפֿאַלן, אַ צעעפֿן און עס פֿאַלט אַרויס פֿון
דאָרט אַ גרויסע נון... נאָך איר שלעפט זיך נאָך אַ צווייטע
נון, אַ דריטע נון, אַ פֿערטע... די נונען כאַפּן זיך אָן איינע
אָן דער צווייטער, גלייך ווי זיי וואָלטן געהאַט הענט און
איידער וואָס־ווען, גיבן זיי מיך אַ הייב אין דער לופטן, און
איך פֿלי... איך פֿלי איבער לענדער און איבער ימען, איי-
בער בערג און איבער טאָלן, איבער פֿעלדער און איבער
טייכן.

פלוצעם לאָזן זיך די צוזאַמענגעקניפטע נונען אַרונטער
און איך מיט זיי. — וואו בין איך? — שריי איך אויף אַ
קול.

אַבער קיינער פֿון דער גרויסער מאַסע, וואָס רינגלט
מיך אַרום, ענטפֿערט מיר נישט. קיינער באַמערקט מיך
נישט. אַלע זיינען פֿאַרטיפֿט אין עפעס. איך קוק אין דער
זייט, וואוהין אַלע קוקן, און איך זע: יידן, יידענעס און קינ-
דער שטופן זיך דורך אַלע צעעפֿנטע טויערן פֿון ירושלים.
זיי שטעלן זיך אויס פֿון ביידע זייטן גאַס, כדי צו לאָזן די
ידישע סאָלדאַטן, די מכבים, וואָס קערן זיך אום פֿון שלאַכט-
פֿעלד, מאַרשירן אין דער מיט.

— אַט גייען זיי! אַט קומען די חשמונאים! — שרייען
אַלע.

— געבענטשט זאָלט איר זיין, באַפֿרייער פֿון אונדזער
הייליק לאַנד! — שרייען פֿרויען, וואַרפֿנדיק בלומען אויף

די מאַרשירנדיקע סאַלדאַטן. און די קינדער זינגען אויף אַ קול :

„מתתיהו פֿון מודיעין —

ער און זינע פֿינף זין“...

און איך זע דעם אַלטן מתתיהו מיט דער לאַנגער, וויי-סער באַרד, — דער אַלטער מתתיהו, וואָס האָט געלערנט זינע זין און אַנדערע זין נישט צו פֿאַלגן אַנטיווכסעס באַ-פֿעל זיך בוקן צו זיין געטשקע. ער שפּאַנט פֿאַראַויס און נאָך אים — זינע זין, און דאָס פֿאַלק שרייט אויף אַ קול, און איך שריי אויך אויף אַ קול : „לעבן זאָל מתתיהו פֿון מודיעין! לאַנג לעבן זאָל ער!“

דאָס פֿאַלק הייבט די הענט און רופֿט אויס צו מתתיהוּס פֿינף זין, די מכבים, און איך שריי אויס צוזאַמען מיט אַלע די, וואָס שטופן זיך פֿון ביידע זייטן גאַס :
— לעבן זאָלן די מכבים, וואָס האָבן באַפֿרייט אונ-דזער לאַנד פֿון דעם רשע אַנטיווכוס און פֿון זיין גרויסער אַרמיי !

דאָס פֿאַלק וויל זיי אַרומנעמען און קושן, זיי דאַנקען, אָבער זיי לאַזן זיך נישט און גייען פֿאַראַויס, פֿאַראַויס, גלייך ווי זיי איילן זיך...

וואוהין איילן זיי זיך ? וויל איך פֿרעגן, אָבער באַלד ווערט עס מיר קלאַר. די גרויסע מאַסע, וואָס שטופט זיך נאָך די מכבים, שלעפט מיך מיט, און איידער וואָס-ווען, שטיי איך צוזאַמען מיט אַלע שטופנדיקע אין הויף פֿון בית-המקדש... די מאַסע איז אַזוי גרויס, אַז נישט אַלע קאַנען זיך אַרײַנשטופן אינעווייניק. אויך איך בלייב שטיין אין הויף

פֿון בית-המקדש... אָבער אויך דאָרט הערט מען אַלץ, וואָס די מכבים רופן אויס: „ניט איצט איז די צייט צו וויינען אויף דעם חורבן, וואָס די גריכן האָבן אָנגעטאָן אין אונדזער היי-ליקן בית-המקדש! ווער עס גלייבט אין גאָט, זאָל צולייגן אַ האַנט!“

און ווי דורך אַ נס, איינס און צוויי, ווערט דער בית-המקדש אויסגערייניקט פֿון אַלע גריכישע געטער, און איי-נער פֿון מתתיהוס זין רופֿט אויס אויף אַ קול: „איך האָב געפונען אַ קריג מיט אַליוון אייל! לאַמיר אָנגיסן דעם אייל אין די רערלעך פֿון אונדזער מנורה און זאָל נאָכאַמאָל ווערן ליכטיק אין אונדזער בית-המקדש! לאַמיר פראַווען אַ יום-טוב לכבוד אונדזער זיג איבער די גריכן און לכבוד דער באַנניאונג פֿון אונדזער בית-המקדש! לאַמיר אָנרופֿן דעם יום-טוב, באַנניאונג! חנוכה! און לאַמיר פראַווען דעם חנוכה-בית מיט געזאַנג און טעניץ!“...

און נאָך איידער וואָס-ווען, האָבן זיך אַלע פֿאַרזאַמלטע אָנגעהויבן דרייען און טאַנצן און מיט זיי צוזאַמען האָבן זיך אויך געדרייט... איך דריי זיך און דריי זיך. עס דרייט זיך ביי מיר דער קאַפּ, אָבער איך קאָן נישט אויפֿהערן זיך דרייען! צוזאַמען מיט מיר טאַנצט און דרייט זיך מיין דריידל... איך קוק אויף מיין דריידל און איך טראַכט: „ווען דו, דריידל, וועסט אויפֿהערן זיך דרייען, וועל איך דיר נאָכטאָן“...

און פלוצעם, אין מיטן דרייען זיך אין דעם חנוכה-טאַנץ, גיט מיין דריידל אַ פֿאַל, און צוזאַמען מיט מיין דריידל גיב איך אויך אַ פֿאַל...

פֿון דעם שטאַרקן פֿאַל האָט זיך בײַ מיר עפּעס אָפּ-
 געריסן אין האַרצן. מײַנע אויגן האָבן זיך צעעפֿנט — וואו
 בין איך? וואו איז ירושלים? און דער בית-המקדש? און
 די מכבים? און דאָס טאַנצנדיקע פֿאַלק? און וואו איז דאָס
 ליכט, וואָס מען האָט אָנגעצונדן אין דער מנורה פֿון בית-
 המקדש? פֿאַרוואָס — אַזוי פֿינצטער אַרום מיר?

עס ווילט זיך מיר וויינען און רופֿן מײַן מאַמען און
 מײַן טאַטן. אָבער איך דערמאַן זיך, אַז איך בין שוין אַ
 גרויסע. האָב איך דען נישט געבענטשט חנוכה-ליכט ווי
 מײַנע עלטערע ברידער? האָט דען די באַבע מירל מיר
 נישט געגעבן אַ זילבערנעם רובל דערפֿאַר, וואָס איך האָב
 געבענטשט ווי אַ גרויסע? פֿאַסט דען פֿאַר אַ גרויסער צו
 רופֿן די מאַמען אין מיטן דער נאַכט? ...

אָבער — אַוואו איז מײַן דריידל?

איך בין שטילערהייט אַרונטערגעגאַנגען פֿון מײַן בעט,
 זיך צוגעשאַרט צום טיש וואו איך האָב זיך געהאַט געשפּילט
 אַ גאַנצן אָוונט מיט מײַן דריידל. ... איך האָב געשאַרט מיט
 דער האַנט איבערן טישל אין דער פֿינצטער, און ווען איך
 האָב דאָס דריידל דערפּילט מיט מײַנע פּינגער, האָב איך
 נאַכאַמאַל געוואַלט וויינען. ... אָבער דאָס מאַל פֿון פֿרייד.

איך האָב דאָס דריידל געהאַלטן שטייף אין מײַן האַנט,
 ווי מען האַלט אַ גרויסן אוצר, וואָס מען וויל זיך מיט אים
 נישט צעשיידן. איך האָב עס צוגעטוליעט צו מײַן האַרצן און
 זיך צוריק אַרײַנגעלייגט אין בעט און זיך צוגעדעקט מיט
 דער קאַלדרע איבערן קאַפּ.

פ ר ע נ ק י ס ח נ ו כ ה - מ נ ו ר ה

י' מעשה וואס איך גיי אייך דאָ דערציילן
האַט געטראָפֿן מיט צוויי ייִדישע ייִנגלעך
אין די טעג פֿון 1849, ווען אין אמעריקע
איז געוואָרן אַ געלאָף אין דער „ווינטער
וועסט“ צו זוכן גאַלד.

די טאַטעס פֿון די צוויי ייִדישע ייִנגלעך האָבן זיך גע-
האַלטן ווייט און פֿרעמד איינער פֿון אַנדערן, כאָטש זיי זיי-
נען געווען פּאַסאַזשירן אויף דער זעלביקער שיף, וואָס האָט
געפֿירט גאַלדזוכערס פֿון ניו-יאָרק קיין סאַן פֿראַנציסקאָ. די
צוויי ייִנגלעך, פֿרענקי און שמואליק, זיינען געוואָרן נאָענטע
פריינד באַלד, פון ערשטן בליק, נישט נאָר ווייל זיי זיינען
געווען די איינציקע ייִדישע קינדער אויף דער שיף, נאָר
דערפֿאַר ווייל קיין אַנדערע קינדער זיינען אויף דער שיף
נישט געווען.

פֿרענקיס פֿאַטער, מר. מאַנהיים, איז נישט געווען צו-
פֿרידן, וואָס זיין זון שפּילט זיך מיט אַן אַרעמען ייִנגל פֿון
אַ פּוילישן, נאָרוואָס אַריבערגעקומענעם, אימיגראַנט, וואָס
רעדט קוים ענגליש און מיט אַ שלעכטן אַקצענט.

פֿרענקיס פֿאַטער איז אַליין געווען אַן אימיגראַנט, דאָך
האַט ער זיך געהאַלטן העכער פֿון שמואליקס פֿאַטער. ער,
מר. מאַנהיים, איז געקומען פֿון דייטשלאַנד; ער איז געווען
רייך, און ער איז אויך אַ געענדיקטער אינזשעניער פֿון אַ דיי-
טשישן אוניווערסיטעט. ווי אַן אינזשעניער, אַ פֿאַכמאַן, האָט

ער זיך געלאָזט זוכן גאָלד, אָבער ווי קומט שמואליקס פֿאַ-
טער, דער פּוילישער ייד, צו לאָזן זיך אין דער ווייטער וועלט
זוכן גאָלד? וואָס מיינט ער, דער פּוילישער ייד, אַז מען קאָן
לערנען גמרא, קאָן מען שוין וויסן ווי אַזוי צו זוכן גאָלד?

יעדע נאַכט האָט מאַנהיים גערעדט צו זײַן זון פֿרענקי,
אַז ער זאָל זיך נישט שפּילן מיט שמואליקן; עס פֿאַסט נישט.
פֿרענקי פֿלעגט יעדער מאָל צוזאַגן זײַן פֿאַטער, אַז ער וועט
זיך שוין מער נישט שפּילן מיט שמואליקן, אָבער ווי נאָר
ער איז אַרויס פֿון זײַן קאַבינע, האָט ער באַלד פֿאַרגעסן זײַן
צוזאַג, און באַלד געלאָפֿן אויפֿזוכן שמואליקן און פֿאַרברענ-
גען מיט אים, ביז זײַנע עלטערן האָבן אים גערופֿן עסן.

— דער שמואליק האָט פֿאַרכישופֿט אונדזער יינגל, —
האָט מאַנהיים גערעדט מיט פֿאַרדראָס צו זײַן ווייב. ביינאַכט,
אין דער קאָיוטע, וועל איך זיך אָפּרעכענען מיט פֿרענקין פֿאַר
נישט האַלטן קײַן וואָרט.

— וואָס ווילסטו פֿון דעם קינד? — האָט פֿרוי מאַנ-
היים שטיל גערעדט צו איר מאַן, — ווען אויף דער שיף
וואַלטן געווען אַנדערע קינדער, וואַלט ער זיך געשפּילט
מיט זײַ. אַ קינד דאַרף זיך דאָך שפּילן.

— געדענק, פֿרענקי, — פֿלעגט מאַנהיים וואָרענען זײַן
זון, — ווי נאָר מיר וועלן פֿאַרלאָזן די שיף, איז אויס
שמואליק! דו הערסט? — עס איז אָבער נישט געוואָרן אויס
שמואליק.

עס האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז דאָס אָרט וואו מאַנהיים
האָט אויפֿגעשטעלט זײַן געצעלט (ביידל), איז געווען נאָענט
צום געצעלט פֿון די אַראַנסאַנס, שמואליקס עלטערן. זייער

בייז איז מאַנהיים געוואָרן, ווען ער האָט דערזען, אַז דער פּוילישער ייד, אַראַנסאָן, האָט אויך איינגעשטעלט לעבן זיין געצעלט אַ שול, צום דאווענען. ער האָט דערפֿאַר באַשלאָסן צו זוכן אַ ווייטער אַרט פֿאַר זיין געצעלט. דאָס וועט אויך דערווייטערן זיין פֿרענקין פֿון דעם שמואליקן. אָבער עס טוט זיך נישט אַזוי לייכט, ווי עס טראַכט זיך. אַזוי ווי עס זינען זיך אַנגעפֿאַרן אַ סך מענטשן צו זוכן גאַלד, איז גע-וואָרן שווער צו קריגן פּלאַץ אויפֿצושטעלן אַ געצעלט. אויך זינען די לעבנס-מיטלען געשטיגן זייער הויך. אָבער קיין גאַלד האָט מען אַזוי לייכט נישט געפֿונען, ווי מאַנהיים האָט זיך געהאַט פֿאַרגעשטעלט, ווען ער האָט פֿאַרלאָזן זיין פֿאַ-בריק אין באַלטימאָר. זינע מעטאָדן און מאַשינען וואָס ער האָט מיטגעבראַכט האָבן אים נישט געהאַלפֿן צו געפֿינען גאַלד. אַנדערע, וואָס האָבן קיין מאַשינען נישט גענוצט, נאָר האָבן געגראָבן מיט לאַפעטעס און מיט די הענט, האָבן גע-האַט מער מזל צו געפֿינען דעם בלישטשענדיקן מעטאָל.

מאַנהיים איז געבליבן איינגעשפּאַרט. ער האָט זיך נישט געוואָלט אַפּזאָגן פֿון זינע מעטאָדן. ער איז געבליבן אַליין. דאָס געלט וואָס ער האָט מיטגעבראַכט איז אויס-גערונען. אַפֿילו דאָס צירונג וואָס זיין ווייב האָט געבראַכט, האָט ער געמוזט פֿאַרקויפֿן. זיין לאַגע איז געוואָרן זייער שלעכט.

דער צאָרן צו זיין יינגל איז געוואָרן גרויס, ווען ער האָט אים געזען זיך חברן מיט שמואליקן. נאָך בייזער איז ער געוואָרן, ווען ער איז געוואָרן געוואָרן, אַז שמואליקס פֿאַטער, אַראַנסאָן, האָט גרויס מזל ביים זוכן גאַלד.

איינמאל, אין אן אָוונט, איז פֿרענקי, שטילערהייט אַרײַן צו שמואליקן אין געצעלט. ער האָט דאָרטן דערזען אַ מנורה מיט אַכט רערלעך און איבער די אַכט נאָך אַ רערל. אַזאַ מנורה האָט ער נאָך קיינמאַל פֿריער נישט געהאַט געזען.

— וואָס איז דאָס? — האָט פֿרענקי געפֿרעגט. עס איז נישט געווען ענלעך צו די לייכטער וואָס שמואליקס מוטער צינדט אין זיי ליכט אַלע פֿרייטיק פֿאַרנאַכט.

— דאָס איז אַ חנוכה-מנורה, — האָט שמואליק דער-קלערט זײַן חבר פֿרענקי, — היינט איז דאָך חנוכה. היינט צינדט מען אָן דאָס ערשטע חנוכה-ליכטל.

פֿרענקי האָט גאָרנישט געענטפֿערט, ער איז געבליבן שטיל און געוואָרט.

פֿרוי אַראָנסאָן האָט אַרײַנגעגאַסן בוימל אין די רער-לעך, האָט גלייך געמאַכט די קנייטלעך, און שמואליקס פֿאַ-טער האָט הויך אויף אַ קול געזאָגט די ברכות און אָנגעצונדן דאָס ערשטע חנוכה-ליכטל, און אַלע אין געצעלט האָבן גע-זאָגט אָמן.

אויף אַ צווייטן טיש איז געשטאַנען נאָך אַ חנוכה-מנורה. דאָס איז געווען די מנורה פֿאַר שמואליקן. אַז דער פֿאַטער האָט געענדיקט זײַן חנוכה-ליכט בענטשן, זײַנען שמואליק און זײַנען עלטערן צוגעגאַנגען צום צווייטן טיש, און דער קליינער שמואליק האָט פֿון אַ סידור געזאָגט די ברכות און געבענטשט חנוכה-ליכט, ער האָט אָנגעצונדן דאָס ערשטן חנוכה-ליכטל און ווידער האָבן אַלע געזאָגט אָמן.

פֿרענקי איז געשטאַנען פֿאַרגאַפֿט. וואָס ער האָט גע-זען האָט אים אַזוי באַגײסטערט, אַז ער האָט נישט געקאַנט

ריידן. ער האָט זיך שיר נישט צעוויינט. ער האָט געוואָלט אַרויסלויפֿן, מען זאָל נישט זען זיינע טרערן, אָבער שמואליקס פֿאַטער האָט אים פֿאַרהאַלטן.

— וואוהין לויפסטו, פֿרענקי? פֿון מיין הויז גייט מען נישט אַרויס אָן אַ חנוכה-דריידל, און אָן חנוכה-לאַטקעס, — האָט זיך אַרײַנגעמישט פֿרוי אַראָנסאָן. שמואליק האָט דער-קלערט פֿרענקין ווי אַזוי מען שפּילט אין דריידל, און די מו-טער האָט צוגעטראָגן פֿרענקין זודיק-הייסע לאַטקעס. אַזעל-כע געשמאַקע לאַטקעס האָט ער נאָך נישט געגעסן. נאָכן עסן האָט מען געשפּילט אין דריידל... עס איז געוואָרן שפעט... פֿרענקי האָט זיך געקליבן אַהיימצוגיין. דאָ האָט זיך אָפּגערופֿן שמואליקס פֿאַטער און געזאָגט:

— איידער דו גייסט אַהיים, פֿרענקי, נעם מיט אַ חנוכה-מנורה. די צוויי מנורות וואָס דו זעסט, זיינען פֿון אונדזערע עלטערן. מיר האָבן אָבער נאָך אַ חנוכה-מנורה, וואָס מיר אַליין האָבן געקויפֿט. די מנורה באַרגן מיר דיר, נעם זי אַהיים, אויב דו ווילסט קאָן זי בלייבן ביי דיר ווי אונ-דזער מתנה. מיר וועלן דיר אויך מיטגעבן אַ סידור, וועט דיין פֿאַטער מיט דיר קאַנען זאָגן די ברכות, וועט מען ביי אײַך אין הויז קאַנען בענטשן חנוכה-ליכט...

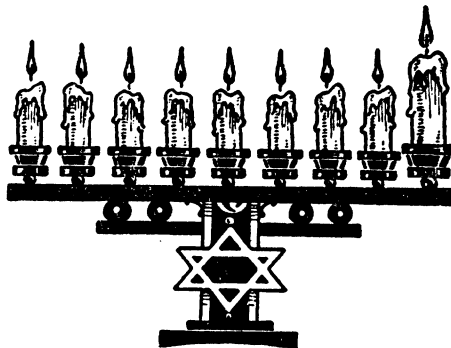
אַ גליקלעכער, אָן אַנגעלאָדענער מיט דער מנורה און מיט דעם סידור, איז פֿרענקי געלאָפֿן אַהיים. מיט פֿרייד איז ער אַרײַן אין זייער געצעלט. ער האָט געטראָפֿן זיינע עלטערן זיצן זייער פֿאַרטרויערט. ער האָט באלד אויסגע-רופֿן אויף אַ קול: „פּאַפּאַ, איך האָב געשפּילט אין דריידל, איך האָב געגעסן לאַטקעס, און דו, פּאַפּאַ, מוזסט בענטשן

חנוכה־ליכט, היינט איז דאָך חנוכה ביי אונדז; איך וויל אַז ביי אונדז זאָל זײַן חנוכה, ווי ביי שמואליקן אין געצעלט״. פֿרענקי איז אַרויפֿגעפֿאַלן זײַן פֿאַטער אויפֿן האַלדז און זיך צעוויינט...

פרענקיס אַריינקומען אין הויז, און זײַן צעוויינען זיך, האָט אַזוי גערירט זײַנע עלטערן, אַז אי דער פֿאַטער און אי די מוטער האָבן זיך אויך צעוויינט.

דער ערשטער האָט זיך באַרואיקט פֿרענקי. ער האָט אַנידערגעשטעלט זײַן מנורה אויפֿן טיש, אַריינגעגאַסן בוימל אין די רערלעך. ער האָט אָנגענומען זײַן פֿאַטער ביי דער האַנט, אים צוגעפֿירט צו דער מנורה און אים געגעבן דעם סידור. די מוטער איז צוגעקומען צו דער מנורה, און אירע אויגן האָבן געשײנט פֿון פֿרייד.

מיט אַ ציטערדיקער האַנט האָט פֿרענקיס פֿאַטער גע-
עפֿנט דעם סידור, שטיל געזאָגט די ברכות און אָנגעצונדן
דאָס ערשטע חנוכה ליכטל אין פֿרענקיס חנוכה־מנורה, וואָס
דער פּוילישער ייד, דער נײַער אימיגראַנט, האָט אים גע-
געבן אַ מתנה.

איצי דריידל

אַרוואָס מען האָט דעם רויט-האַריקן איצי
גערופֿן איצי-דריידל? ...

ווייל ווען ער פֿלעגט ריידן, פֿלעגט
זיך זײַן צונג דרייען בײַ אים אין מויל ווי
אַ דריידל.

פֿאַרוואָס מען האָט אים געגעבן נאָך אַ צונאַמען —

נס ?

ווייל ...

אַבערי לאַמיך איך אַפֿריער דערציילן די אמתע מעשה,
וואָס האָט געטראָפֿן אין דרום-רוסלאַנד, אין יאָר 1905.

אין יענעם יאָר זײַנען דאָרט פֿאַרגעקומען אַ סך פֿאַג-
ראַמען, און מען האָט זיך געשראַקן פֿאַר אַ פֿאַגראַם אויך
אין דעם קליינעם שטעטעלע סאַראַטאַווקע, וואו איצי האָט
געוואוינט. מען האָט זיך געשראַקן פֿאַר די סאַלדאַטן און
פֿאַר די קאַזאַקן, וואָס האָבן באַדאַרפֿט פֿאַרבײַגיין סאַראַ-
טאַווקע אויפֿן וועג צו דער גרויסער שטאָט.

גאַנץ סאַראַטאַווקע האָט זיך געשראַקן, אַבער יעדער
איינער האָט געטאַן זײַן אַרבעט ווי פֿריער: ייִדן זײַנען גע-
גאַנגען אין שול אַרײַן דאַווענען, מאַמעס האָבן געקאַכט
וואַרמעס, און ייִנגלעך זײַנען געגאַנגען אין חדר אַרײַן לער-
נען.

ערב חנוכה האָט דער רבי אָפּגעלאָזט די ייִנגלעך
פֿריער ווי שטענדיק און האָט יעדן איינעם געגעבן אַ דריידל.
די ייִנגלעך זײַנען געלאָפֿן אַהיים פֿריילעכע, אי דערפֿאַר,

וואָס דער רבי האָט זיי אָפּגעלאָזט פֿרי, אי דערפֿאַר וואָס זיי האָבן פֿון אים באַקומען אַ מתנה, אַ גרויס הילצערן דריידל.

מער פֿון אַלע ינגלעך האָט זיך געפֿרייט מיטן דריידל איצי-דריידל. ער האָט עס געהאַלטן אין קעשענע און גע- גלעט די איינגעקארבטע נון אין הילצערנעם דריידל. די נון האָט איצי-דריידל ליב געהאַט צו גלעטן מער פֿון די אַנדערע דריי אותיות. די נון מיינט דאָך נס און וואָס איז שענער פֿון אַ נס?

אַ נס טרעפֿט זיך זעלטן, און איצי-דריידל האָב ליב זאָכן וואָס טרעפֿן זיך נישט אָפֿט ... נאָר אַמאָל ... אַמאָל ... האַלטנדיק זיין דריידל אין קעשענע, האָט איצי אָנ- געטאַפּט מיט זיינע פֿינגער די נון און געקלערט: נס ... נס ... נס ...

און אַזוי טראַכטנדיק וועגן אַ נס, וועגן אַ גרויס וואונ- דער, איז ער אַריינגעשפרונגען אַ פֿריילעכער אין זיין שטוב. אָבער זיין פֿריילעכקייט איז פֿאַרשוואונדן ווי נאָר ער האָט דערזען זיין טאַטנס פנים און ווי זיין מוטער האָט גע- האַלטן אין איין ברעכן אירע הענט.

„סאָלדאַטן, קאָזאַקן, פּאָגראַם“, איז פֿאַרבייגעלאָפֿן ביי איצין אין קאַפּ און זיין פנים איז אויך אויסגעצויגן געוואָרן אויף דער מינוט.

נאָך טרויעריקער איז אים געוואָרן אויפֿן האַרצן, ווען די טירן פון זייער הויז האָבן זיך געעפנט און עס האָבן אָנגע- הויבן אַריינקומען זיינע חברים מיט זייערע טאַטעס און מאַמעס...

אלע זינען געקומען זיך באהאלטן בני זיין טאטן אין גרויסן טיפֿן ווינקעלער.

עס האָט לאַנג נישט געדויערט און איצי איז אויך אַרונ־טערגעגאַנגען זיך באַהאַלטן אין טיפֿן קעלער מיט זיין טאַטן, מיט זיין מאַמען און מיט זינע שוועסטער און ברידער.

די טאַטעס האָבן גערעדט וועגן די קאַזאַקן: „זיי קאַ־נען נישט אויסמיידן סאַראַטאַווקע, זיי מוזן פֿאַרבייגיין אונ־דזער שטעטעלע!“ — האָבן זיי געזיפֿצט.

— מיר האָבן וויכטיקערס צו טאָן ווי צו ריידן וועגן די קאַזאַקן! האָט זיך אַנגערופֿן איצים טאַטע — לאַמיר זאַגן תהילים, יידן! גאָט וועט העלפֿן!

ווי נאָר איצי האָט דערהערט דעם ניגון פֿון זיין טאַטנס תהילים זאַגן, האָט ער דערפֿילט די נון פֿון זיין דריידל אין זיין קעשענע און ער האָט נאַכאַמאַל אַ קלער געטאַן: „נס... נס... נס... עס איז דאָך חנוכה! עס קאַן דאָך געשען אַ נס!... עס וועט געשען אַ נס! עס מוז געשען אַ נס!...“

ער האָט אַרויסגעשלעפט זיין דריידל פֿון זיין קעשענע און עס אַ דריי געטאַן אויפֿן ערדענעם דיל פֿון קעלער. מיט אַ קלאַפֿנדיק האַרץ האָט ער נאַכגעקוקט דעם בויכיקן דריידל.

— נון! — האָט ער אויסגעשריען צו זינע חברים — עס מוז געשען אַ נס!

— איצט דריי דו! — האָט ער אויסגערופֿן צו איינעם פֿון די ייִנגלעך. אָבער קיינער האָט נישט געוואַלט אַ דריי טאַן זיין דריידל...

— דריי דו, איצי, דיין דריידל! — האבן זיי אויסגע-
 רופן — דו ביסט אַ מזלדיקער ... און דיין דריידל איז מזל-
 דיק, עס פֿאַלט נאָר אויף דער נון...
 האָט איצי-דריידל געדרייט זיין דריידל און די ייִנגלעך
 האָבן אים נאָכגעפֿאַלגט מיט זייערע אויגן, און יעדער מאָל,
 וואָס דאָס דריידל איז געפֿאַלן, האָבן זיי אויסגערופן —
 נון! ...

און איצי האָט געקלערט: עס מוז געשען אַ נס...
 ווי לאַנג ער האָט אַזוי געקלערט? ביז וואַנען אַלע
 ייִנגלעך זינען אינגעשלאָפֿן טוליענדיק זיך איינער צום
 צווייטן...

די מאַמעס זינען אויך אינגעשלאָפֿן אַנבויגנדיק זייערע
 קעפּ איבער די קליינע קינדער, וואָס זינען געלעגן ביי זיי
 אויף די קני...

עס האָבן אויך אינגעדערעמלט טייל ייִדן איבער זייערע
 תהלימלעך... אויך איצי-דריידל האָט, ענדלעך, אינגע-
 דרעמלט... אָבער ער האָט נישט אויפֿגעהערט צו האַלטן
 זיין האַנט אויף דער נון פֿון זיין דריידל אין זיין קעשענע...
 און האַלטנדיק די נון האָט ער נישט אויפֿגעהערט צו קלערן
 אין שלאָף... און געקלערט האָט איצי-דריידל בלויז וועגן
 איין זאַך — וועגן נס... וועט דער נס געשען? וועט ער?
 וועט ער? ...

אַזוי קלערנדיק האָט ער דערהערט אַ גרויס, פֿריידיק
 אויסגעשריי...

איצי האָט געעפֿנט זינע אויגן.

אַלע חברים זינע זינען געלאָפֿן צו דער טיר, וואו עס

האַבן זיך געשטופט אַלע טאַטעס. יעדער איינער האָט צוגע־לייגט אַ האַנט. אַלע צוזאַמען האָבן די יידן געוואָלט עפֿענען די טיר, וואָס איז ביינאַכט פֿאַרשאַטן געוואָרן ביז האַלב מיט שניי...

אַזאָ טיפֿער, שווערער שניי איז נאָך קיינמאַל נישט אויסגעפֿאַלן אין סאַראַטאַווקע אין איין נאַכט.

ענדלעך האָט זיך די יידן איינגעגעבן אויפֿצופֿראַלן די טיר פֿון קעלער... אַלע היזער זיינען געווען אַזוי פֿאַר־שאַטן מיט שניי, אַז מען האָט קוים אַרויסגעזען האַלבע פֿענצטער... אַלע טירן זיינען געווען פֿאַרשפֿאַרט פֿונקט ווי מען האָט זיי איבערגעלאָזט איידער מען איז אַרונטער אין קעלער זיך אויסבאַהאַלטן פֿון די קאַזאַקן, פֿון די סאַל־דאַטן, וואָס האָבן געזאַלט דורכגיין סאַראַטאַווקע אויף זייער וועג אין שטאַט אַריין...

— יידן! אַ נס איז געשען! — האָט אויסגערופֿן דער ערשטער איצי־דריידלס טאַטע — דער אייבערשטער האָט אומישנע אַרונטערגעשיקט דעם טיפֿן שניי כדי צו פֿאַר־ווישן פֿאַר זיי דעם וועג קיין סאַראַטאַווקע... אַ נס, יידן!

— אַ נס! — האָט געזאַגט איצי־דריידל צו זיינע חברים, און דערביי געהאַלטן זיין האַנט אין קעשענע אויף דער נון פֿון זיין דריידל, — האַב איך אייך נישט געזאַגט אַז מײַן דריידל פֿאַלט נאָר אויף דער נון — מיינט עס נס?

— גערעכט, איצי־דריידל! — נס!

און פֿון דעמאַלט־אָן האָט מען אים גערופֿן מיטן נייעם צונאַמען — איצי־דריידל־נס.

ט"ו בשבט

דער בוים האָט אויך אַ נשמה

ינט הערי איז געקומען פֿון אַמעריקע קיין ארץ-ישראל, האַלט ער זיך אין איין קריגן מיט זיין קוזין, מיט נתנען. וועגן וואָס קריגן זיי זיך? וועגן יעדער קלייניקייט! נתן זאָגט, אַז אין ארץ-ישראל, אין זיין לאַנד, וואו ער איז געבוירן, איז אַלצדינג שענער, און הערי זאָגט, אַז ס'איז נישט אַזוי: ארץ-ישראל איז אַ לאַנד ווי אַלע לענדער!

אַט, למשל, קוקן זיי אויפֿן הימל. זאָגט נתן: „וואו אין דער וועלט זיינען נאָך פֿאַראַן אַזעלכע בלויע הימלען ווי דאָ?“ מאַכט הערי: „הימלען — ווי אַלע הימלען!“ גייען זיי צום ים שפּאַצירן, רופֿט זיך אָפּ נתן מיט זיין זמרל: „וואו איז נאָך פֿאַראַן אַזאַ שיינער בלויער ים?“ ענטפֿערט הערי:

„נארעלע! ווען דו זאלסט זען דעם אטלאנטיק, צי דעם פאסיפיק!“ ...

עסן זיי מאראנצן — הייבט נתן אָן צו באַקוקן און גלעטן זײַן גרויסן מאַראַנץ און זאָגט: „די שענסטע און גרעסטע מאַראַנצן פֿון דער וועלט!“ מאַכט הערײַ: „און וואָס איז וועגן קאַליפֿאָרניער מאַראַנצן?“

איז נאָר מ'האַלט זיך אין איין קריגן! אָבער דער גרעסטער קריג איז אויסגעבראַכן צווישן זיי חמישה עשר בשבט, אין דעם טאָג, ווען עס הייבט זיך אָן דער פֿרילינג אין ארץ-ישראל און ווען אַלע קינדער גייען מיט גרויס פֿאַראַד, מיט מוזיק און געזאַנג אין פעלד אַרײַן פֿלאַנצן נייע ביימלעך. איז דער פֿאַראַד גראַד געפֿעלן הערײַן. ס'איז אים אויך געפֿעלן, וואָס יעדער איינער האָט געקאַנט אויסגראַבן מיט זײַנע הענט אַ גריבעלע און אַרײַנוזעצן אין דעם גריבעלע אַ נײַ ביימעלע. ער האָט אַפֿילו צוגעגעבן, אַז דער טאָג איז אַ גרויסער יום-טוב בײַ די ביימער, אָבער גלויבן נתנס מעשות, אַז חמישה עשר בשבט איז בײַ די ביימער אַ מין ראש-השנה, אַז זיי דאַווענען, ווי עס דאַווענען יידן, ווען זיי גייען ראש-השנה אין שול אַרײַן בעטן גאָט — דאָס נישט! וואָס איז ער? אַ נאָר — ער זאָל גלייבן, אַז די ביימער דאַרפֿן זיך אויך אויס-בעטן אַ גוט יאָר? אַ בוים איז אַ בוים!

הערי ווערט אין כעס און הייבט אָן אַפצולאַכן פֿון נתנען. — אפֿשר ווילסטו מיר זאָגן, אַז די ביימער וויקלען זיך אײַן אין טליתים, ווי די אַלטע יידן אין שול? צי ווילסטו מיר אײַנרעדן, אַז בײַ זיי איז אויך פֿאַראַן אַ חזן? נישט מיר! אָבער נתן פֿאַרלירט זיך נישט פֿון העריס אײַנגעשפֿאַרט-

קײַט. ער רעדט ווינטער, ווי צו זיך אַליין: „יעדער זאָך, וואָס ליידט און פֿרייט זיך, האָט אַ נשמה! דער בוים איז גליקלעך, ווען די זון וואַרעמט אים אויס נאָך די רעגנס; דאָס ביימעלע ליידט פֿון קעלט און דערפֿאַר וויקלט מען דאָס איין אויף ווינטער אין שטרוי; צפֿון-ביימער ליידן דאָ, בײַ אונדז, פֿון שטאַרקער זומער-זון, מאַכט מען פֿאַר זיי שירעמלעך בײַ אונדז אין באַטאַנישן גאַרטן, און דאָס ווייזט, אַז זיי האָבן אויך אַ נשמה“.

— דו פלאַפּלסט! ביסט אַ בהמה! — רופט זיך אָפּ הערי.

— און דו ביסט אַן אייזל!

— אין אַמעריקע זײַנען נישטאַ קײַן אייזלען...

— אָבער פֿערד? ביסטו אַ פֿערד!

אַט אַזוי קריגן זיך נתן און הערי איבער יעדער קליי-

ניקײַט.

און ווען הערן זיי אויף? ווען זיי קומען צו צו נתנס מאַנדלבוים, וואָס וואַקסט בײַ אים אין גאַרטן אונטער זײַן פֿענצטער. ביידע ווערן מיטאַמאַל שטיל. סװײַזט אויס, אַז הערי האָט אויך ליב דאָס מאַנדלביימעלע, און נתנען דאַכט זיך שטענדיק אויס, אַז ווען הערי איז נישט אַזאַ געבראַטע-נער עקשן, וואָלט ער געזאַגט פשוט און פּראָסט: „אַזאַ מאַנדלבוים! — נישטאַ נאָך אַזאַ!“

אָבער נישט בײַ הערין פּועלט מען אַזאַ זאָך, כאַטש זײַן

האַרץ ציט אים שטענדיק צום מאַנדלבוים, און ווען ער קומט

צו נתנען, שלעפט ער אים אין גאַרטן אַרײַן מיט אַלערליי

תירוצים און טאַקע צום מאַנדלבוים.

אָבער נתן איז אויך קײַן נאַר נישט, פֿאַרשטייט ער, אַז

הערי האָט ליב זײַן בוים, און דערפֿאַר איז ער, נתן, אים מוחל זײַן איינגעשפּאַרטקײט. ער לאָזט הערין רײסן די מאַנדלען אַפֿילו, ווען זײ זײנען נאָך גרין אַ ביסעלע, און וויינטערצײט, ווען דער בוים טוט זיך אָן אין ווייסע קליידער ווי אַ כלה, אינגאַנצן פֿון ווייסע מאַנדל-בלומען, לאָזט ער הערין גלעטן די בלומען און די צווייגן. נתן קוקט אין העריס אויגן, וואָס זײנען פֿול מיט ליבע צום בוים, און ער פרובירט נאָכ-אַמאָל זײַן זמרל:

— מיזאַגט אַז די ביימער פֿון ארץ-ישראל האָבן נאָך גרעסערע נשמות ווי אַנדערע ביימער.

— וואָס, נאָך גרעסערע? — גיט הערי אַ זאַג מיט כעס.
— ווייל ארץ-ישראל איז געווען הונדערטער יאָרן פֿאַר-לאָזט און פֿאַרגעסן, אַן אמתער מידבר, האָבן דאָ געשוועבט נשמות פֿון ביימער, וואָס האָבן געוואָלט געבוירן ווערן.

— בהמה!

— אייזל!

— כ׳האַב דיר געזאַגט, אַז בײַ אונדז זײנען נישטאַ קײן אייזלען!

— אָבער פֿערד? פֿערדאַטש!

ווייטער אַ קריגעריי.

איינמאָל האָט געטראָפֿן אַ זאך, וואָס האָט געמאַכט אַ סוף צו דעם אַלעמען. עס האָט אויסגעבראַכן אַ גרויסער שטורעם. אַ געפֿערלעכער ים-ווינט האָט געריסן דעכער פֿון הייזער, אויסגעריסן ביימער מיט די וואָרצלען. שולן זײנען געווען פֿאַרמאַכט דעם טאַג. מענטשן זײנען געזעסן באַ-האַלטן אין די הייזער.

אַ גאַנצן טאָג און אַ גאַנצע נאַכט האָט געשטורעמט דער ווינט און אַנגעטאָן שאַדן וואו נאָר ער האָט געקאָנט. הערי איז געווען פֿאַרזאָרגט די גאַנצע צייט, וואָס ער איז געזעסן פֿאַרשפּאַרט אין הויז. אויף מאָרגן, ווען ס'איז געוואָרן שטיל אין דרויסן, איז ער אויפֿן וועג אין שול אַרײַן אַרײַנגעפֿאַלן צו נתנען אין גאַרטן כאַפּן אַ קוק אויף דעם מאַנדלבוים. מיט שרעק אין האַרצן איז ער אַרײַן אין גאַרטן און געוואַלט האָט ער, אַז קיינער זאָל אים נישט זען. אָבער דאָרט איז גע- שטאַנען נתן און האָט שטיל געוויינט. הערי איז אַ פֿאַרצײ- טערטער געוואָרן. די ביכער זײַנען אים אַרויסגעפֿאַלן פֿון זײַנע הענט: וואו זײַנען אַהינגעקומען די וויסע בלומען פֿון דעם ווייסן קלייד, אין וועלכן דער בוים איז געווען אויסגע- פּוצט ערשט אייערנעכטן? נאַקעט, מיאוס נאַקעט! דער גאַנ- צער קערפּער פֿון בוים איז געלעגן אַן איבערגעבראַכענער אויף צווייען. הערין האָט זיך געדוכט, אַז ער הערט, ווי דער בוים רעדט צו אים: „פֿאַרוואָס ביסטו נישט געקומען מיר העלפֿן? איר האָט זיך אַלע באַהאַלטן אין די הייזער. מײַך האָט איר איבערגעלאָזט איינעם אַליין. ווי קאָן איך זיך פֿאַר- מעסטן מיט אַזאַ גרויסן שונא? נו, בין איך געפֿאַלן. און דאָס איז מײַן סוף... דער טויט... איך שטאַרב... איך גיי אויס...”

אַ לאַנגע צײַט איז הערי געשטאַנען לעבן נתנען, און טרערן האָבן זיך געקײקלט פֿון זײַנע אויגן.

— אמת, נתן, דער בוים האָט אַ נשמה... האָט ער שטיל געזאָגט און איז אַרויסגעלאָפֿן פֿון גאַרטן...

חננים באנאנע-גארטן

א

וין עטלעכע חדשים ווי חנן קוקט נישט אן די שניין פֿון דער זון.

שוין לאַנגע וואַכן זינט ער האָט גע-
זען די דיקע שטערן וואָס הענגען אַרונ-
טער פֿון די סאַמעטענע הימלען פֿון עמק

הירדן ווי גרויסע זילבערנע ליכט.

שוין זייער, זייער לאַנג ווי ער קאָן נישט זען די גרינ-
גאַלדענע קאַלירן פֿון די באַנאַנע-ביימער אויף דער באַנאַנע-
פלאַנטאַציע.

שוין לאַנג ווי ער האָט אויפֿגעהערט צו טאַן די אַר-
בעט, וואָס ער האָט אַזוי ליב געהאַט, — די אַרבעט פֿון
אויסהאַדעווען באַנאַנעס, זיי אָפּשניידן ווען זיי זיינען נאָך
גריין און זיי אַרויסשיקן אין די קראַמען איינגעוויקלטע אין
די וויקעלעך ווי עופֿעלעך, מען זאָל זיי דאָרט פֿאַרקויפֿן.

שוין לאַנג ווי ער האָט אויפֿגעהערט צו געבן דעם
קיבוץ די רעכענונגען, וואָס פֿלעגן באַווייזן שוואַרץ אויף
ווייס, אַז זיין אַרבעט אין דער באַנאַנע-פלאַנטאַציע ברענגט
אַריין אַזוי פֿיל און אַזוי פֿיל.

שוין לאַנג, זייער לאַנג! ווי לאַנג? נישט איינמאַל
דוכט זיך חננען, אַז ס'איז שוין אין דעם אַ הונדערט, און
אפֿשר גאַר אַ טויזנט יאָר.

ווען האָט ער אויפֿגעהערט צו אַרבעטן אויף דער באַ-

נאַנע-פלאַנטאַציע? ווער קאָן עס געדענקען? דאָס איז גע-
שען אַזוי פּלוצעם, אַזוי אומגעריכטער הייט...

ס'איז געווען אַ שטילער, הייסער, רואיקער פֿרילינג-
טאָג. חנן איז געשטאַנען אין מיטן דער באַנאַנע-פלאַנטאַציע
און באַטראַכט ווי אַנצוהייבן די אַרבעט. מיטאַמאַל איז פֿון
עבר-הירדן, פֿון יענער זייט וואַסער-טורעם, געקומען אַ קנאַל
פֿון אַ קאַנאַן. דער קנאַל האָט אויפֿגעטרייסלט די גאַנצע
באַנאַנע-פלאַנטאַציע, אַרויסגעביסן אַ שטיק ערד און חנן
איז אַריינגעפֿאַלן אין גרוב. ווען ס'איז געוואָרן צוריק שטיל
און רואיק און ער האָט געוואַלט אַרויסקריכן פֿון גרוב,
האָט ער דערפֿילט, אַז אַנשטאַט דעם ליכטיקן טאָג, איז גאַר
אַ פֿינצטערע נאַכט. פֿינצטער! פֿינצטער! נאַכט! טיפֿע
נאַכט... חנן איז בלינד געוואָרן.

מ'איז אַרומגעפֿאַרן מיט חננען צו די גרעסטע דאָקטוי-
רים איבער גאַנץ ישראל — אויסצוגעפֿינען פֿאַרוואַס ער האָט
אויפֿגעהערט צו זען דאָס ליכט פֿון טאָג. די נערווען און די
אויגן זיינען געווען בני אים אין דער בעסטער אַרדענונג...
אַבער דער דאָקטער האָט געזאָגט אַזוי:

— דער שאַק איז געווען צו גרויס. ווען ער לעבט אי-
בער אַ צווייטן שאַק, וואַלט עס אים אפֿשר צוריק געמאַכט
זעעוודיק...

ב

אין קיבוץ מוז יעדער איינער אַרבעטן לויט זיי-
נע כוחות און זיינע מעגלעכקייטן. האָט חנן באַשלאָסן אַז
ער וועט זיך נעמען לערנען פֿלעכטן קוישן, — אַן אַרבעט,

בני וועלכער ער וועט קאָנען זיצן און נישט דאַרפֿן זוכן, טאַפנדיק מיט די הענט און מיט די פֿיס, דעם וועג איבערן הויף פֿון קיבוץ. חנן האָט פֿלייסיק געלערנט די נייע מלאכה, כאָטש זיין האַרץ איז געווען פֿול מיט בענקשאַפֿט נאָך די שיינע אויסגעשטרעקטע באַנאַנע-צווייגן, וואָס זאָגן צו יעדן איינעם אָן ווערטער: „וואַרט, ברודערקע, וואַרט-צו אַ בי-סעלע, באַלד וועלן רייף ווערן מינע פירות, וועסטו געניסן פֿון זיי“.

חנן האָט נישט שלום געמאַכט מיט זיין לאַגע. דאָס זיצן איבער די שטרויענע שנירלעך, פֿון וועלכע ער פֿלעגט דאַרפֿן אויספֿלעכטן צעפעלעך און זיי צוזאַמענבינדן — האָט אים נישט באַפֿרידיקט. ער האָט געטרוימט און געהאַפֿט, אַז ווען עס וועלן קומען רואיקע צייטן, וועלן אים די חברים פֿון קיבוץ שיקן קיין אויסלאַנד, צו דאָקטוירים-ספעציאַליסטן. אפֿשר וועט מען אים דאַרט עפֿענען זיינע אויגן. אָבער די צייט איז נישט געשטאַנען. אין קיבוץ איז פֿאַראַן גענוג אַרבעט און די באַנאַנע-פלאַנטאַציע, וואָס ברענגט אַרײַן היפש געלט, האָט מען איבערגעגעבן צו אַן אַנדער חבר, וואָס איז צוליב דעם טאַקע געפֿאַרן אין אַ צווייטן קיבוץ זיך אויסלערנען די אַרבעט. דער נייער באַנאַנע-ספעציאַליסט האָט באַדאַרפֿט אויפֿסנני אָנהייבן די אַרבעט אויף דער פלאַנ-טאַציע. מען האָט געוואַלט ווייזן די שונאים, וואָס האָבן געלוייערט פֿון יענער זייט ירדן, אַז מען שרעקט זיך נישט פֿאַר זיי, אַז מען אַרבעט... .

דערווייל האָט זיך דערנענטערט דער טאָג פֿון חמישה עשר בשבט, ווען אין ישראל הייבט זיך אָן דער פֿרילינג, דער

ראש-השנה בײַ די ביימער. אָט דער טאָג ווערט אין ישראל געפֿייערט מיט גרויסע פּאַראַדן. קינד און קייט פֿאַרט אַרויס אין די פֿעלדער און מען פֿאַרפֿלאַנצט ביימער.

דער קיבוץ האָט באַשלאָסן אָפּצולייגן די באַנײַאונג פֿון דער אַרבעט אין דעם באַנאָנע-גאַרטן אויף דעם פֿופֿצנטן שבֿט; ט״ו בשבֿט זאָל ווערן אַ צווייענדיקער יום-טובּ — אי פֿאַרן קיבוץ, אי פֿאַר די קינדער. אַלע וועלן זיך פֿרייען נישט נאָר מיט דעם יום-טובּ פֿון די ביימער, נאָר אויך מיט דעם, וואָס די פֿאַרלאַזענע באַנאָנע-פּלאַנטאַציע ווערט צוריק אויפֿגעלעבט.

אַבער וואָס טוט מען מיט חננען?

ווער וועט פֿירן דעם בלינד-געוואָרענעם חנן צו דער פּלאַנטאַציע? ווי וועט חנן אויסהאַלטן, ווען מזוועט פֿאַר-שטעלן דעם נײַעם פּלאַנטאַציע-דירעקטאָר? זאָל מען אפֿשר אָנהייבן צוגרייטן חננען צו דעם? צי זאָל מען אפֿשר אים גאָר אַוועקשיקן אין שטאָט אַרײַן אויף דעם טאָג פֿון ט״ו בשבֿט, זײַן האַרץ זאָל נישט ווייטיקן צו פֿיל בשעת אַלע וועלן זיך פֿרייען? ...

ג

[[ן] האָט זיך אַבער דערוואוסט, אַז זײַן באַנאָנע-גאַרטן וועט איבערגעגעבן ווערן אַן אַנדערן נאָך איידער דער קיבוץ האָט געקאָנט געפֿינען אַ וועג ווי אַזוי אים נישט וויי צו טאָן אין דעם טאָג פֿון ט״ו בשבֿט, ווען אַלע וועלן זיך פֿרייען מיט אַ צווייענדיקער פֿרייד און עס איז אים אומעטיק

געוואָרן, וויל ער האָט מיטאַמאָל פֿאַרשטאַנען, אַז ס'איז שוין מער קיין האַפֿענונג פֿאַר אים נישטאַ, אַז אַלע זיינען זיכער אַז ער וועט שוין קיינמאָל, קיינמאָל מער זיך נישט אומקערן צו זיין אַרבעט אויף דער באַנאַנע־פּלאַנטאַציע, אַז ער וועט שוין פֿאַרבלייבן אַ קווישן־פּלעכטער ביזן סוף פֿון זיינע טעג, ביזן טויט... אין דעם טאַג פֿון חמישה עשר בשבט, אין דעם טאַג פֿון דעם יום־טוב און פֿאַראַד, וועט ער דאָס אַליין דאַרפֿן פֿאַרשטעלן דעם נייעם פּלאַנטאַציע־דירעקטאָר...

הייסט עס, אַז ער אַליין וועט אַלעמען לאָזן וויסן אַז ער, חנן, וועט זיך שוין מער נישט אומקערן צו זיין אַר־בעט?...?

הייסט עס, אַז ער וועט מודה זיין, אַז ער האָט שוין מער קיין האַפֿענונג נישט צו זען אַמאָל דאָס ליכט פֿון טאַג!...

„אַבער — איך וויל דאָס נישט צוגעבן! — האָט חנן אויסגעשריגן צו זיך אַליין אין דער נאַכט אַריין. „איך האָב נאָך נישט שלום געמאַכט מיט דער פֿינצטערניש, מיט דער נאַכט אין מיינע אויגן! איך וויל נאָך זען! איך וויל! איך מוז! איך וועל!...“

ד

שלאַפּלאַז איז געווען חננס נאַכט ערב דעם גרויסן יום־טוב. ער אַליין, מיט זיין אייגן מויל, מיט זיינע אייגענע ליפּן, וועט דאַרפֿן פֿאַרשטעלן דעם חבר, וואָס וועט פֿון איצט אָן זיין דער אויפֿפּאַסער אויף דער באַנאַנע־פּלאַנטאַציע!...

„איך וועל עס נישט אויסהאַלטן! איך וועל עס נישט
 אויסהאַלטן!“ — האָט ער געוויינט אין קישן אַרײַן. „לאַמײַך
 כאָטש נאָך איין מאָל פֿילן מיט מײַנע אייגענע הענט די באַ-
 נאַנע-ביימער! כאָטש נאָך איין מאָל פֿילן די פּלאַנטאַציע,
 איידער זי גייט אַריבער אין אַנדערע הענט!“
 „אויב נישט זען מיט די אייגענע אויגן, איז כאָטש אַנ-
 טאַפּן זי מיט די אייגענע הענט! איצט איז די צײַט!“
 „איצט, גראָד איצט, ווען דער גאַנצער קיבוץ שלאָפֿט!
 זאָל קיינער נישט זען ווי איך טאַפּ דעם וועג, וואָס איך פֿלעג
 אים שטענדיק דורכלויפֿן מיט פֿרייד און געזאַנג!“

ה

[11] איז אַרויס פֿון בעט, ער האָט געוואוסט אַז
 קיינער וועט איצט נישט זען זײַן קאַמישן, אומגעלומפּערטן
 זוכן מיט די הענט, מיט די פֿיס און מיט זײַן שטעקן, דעם
 וועג צו זײַנע באַליבטע באַנאַנע-ביימער.
 שווער איז אים געווען צו געפֿינען דעם וועג. ס'האָט
 זיך אים אויסגעדוכט אַז מײַלן און מײַלן ווייט איז די פּלאַנ-
 טאַציע. אָבער ער מוז צו איר דערגײַן! איצט, באַלד, ווען
 אַלע שלאָפֿן!
 ער איז געגאַנגען פֿאַמעלעך פֿון איין געביידע צו דער
 צווייטער און האָט געטאַפּט זײַן וועג. אָט איז שוין באַלד די
 פֿינפֿטע געביידע! דערנאָך — די ביבליאָטעק... פֿון דאָרטן
 דאַרף ער זיך האַלטן אין אַ גראַדער, גלייכער ליניע, וועט
 ער קומען צום טאַמאַטן-גאַרטן, און פֿון דאָרטן — לינקס

איז אַ שטיקל ליידיק פֿעלד. אויב ער וועט זיך דאָ נעמען
רעכטס, וועט ער זיך אָנשטויסן אין דעם שטעכיקן דראָט
פֿון דער באַנאַנע-פּלאַנטאַציע, וואָס ליגט שוין ביים סאַמע
ירדן-ברעג.

דאָס טירל וועט ער דאָרט ליכט געפֿינען, ער האָט
עס דאָך אַליין אַריינגעשטעלט!

אַבער נישט אַזוי טוט זיך דאָס, ווי ס'טראַכט זיך, ווען
אין די אויגן איז אַזאַ טיפֿע פֿינצטערניש. חנן איז געגאַנגען
און געגאַנגען, געטאַפט און געפֿילט. אַ הייסער שווייס האָט
אים באַגאַסן פֿון קאַפּ ביז די פֿיס.

ווי לאַנג ס'ציט זיך דער וועג! זאָל דאָס זיין, אַז זינע
אויסרעכענונגען זינען באַלד נישט געווען קיין ריכטיקע?
אַז אַנגעהויבן האָט ער גאָר פֿון אַן אַנדער זייט, פֿון דער
לינקער און נישט פֿון דער רעכטער, ווי ער האָט גע-
טראַכט...?

מיטאַמאָל האָט אַ גרויסער שאַס צעריסן די שטילקייט
פֿון דער נאַכט. חנן איז געפֿאַלן צו דער ערד... זיין פֿוס
איז געבליבן הענגען אויף דעם שטעכיקן דראָט...

1

„אין דעם שונאס טעריטאָריע פֿאַרקראַכן!“ —
האָט עפעס אַ טרייסל געטאַן ביי חננען אין קאַפּ, — „דאָס
איז שוין דעם שונאס שטעכיק דראָט! פֿאַרקראַכן אַהין, וויל
כ'האַב אַנגעהויבן מיין וועג פֿון דער פֿאַרקערטער זייט!“
חנן איז געלעגן מיטן קאַפּ צו דער ערד און האָט גע-

וואַרט אויף דעם שונא. דער שונא האָט אים באַמערקט און אויסגעשאַסן אויף אים, — האָט ער געקלערט.

„אַט קומט ער נאָך מיר! באַלד וועט ער מיך אָפטשע-פען פֿון דעם שטעכיקן דראַט און מיך פֿאַרשלעפּן צו זיך אין עבר-הירדן! און דאָרט וועט ער טאָן מיט מיר דאָס, וואָס ער האָט ביז איצט געטאָן מיט אַנדערע ווי איך, וואָס זיינען אַרײַנגעפֿאַלן אין זײַנע הענט! זאָל איך שרײַען? מאַכן אַ געוואַלד? וועלן נאָך אונדזערע חברים באַווייזן אַנצוקומען אין צײַט און מיך אַרויסרײַסן פֿון שונאס הענט?...“

„איך קאָן שוין גאַרנישט דערלייגן! לאַמײַך כאַטש שרײַען, וועלן זײ וויסן וואוהין איך בין אַהינגעקומען, ווען זײ וועלן מיך אינדערפֿרי נישט געפֿינען!“

חנן וויל שרײַען...

אַבער די צונג רירט זיך נישט פֿון אָרט, גלייַך ווי צו-געקלעפט געוואָרן צום גומען...

נאָך אַ שאַס!

דער שאַס האָט אים אַזוי אויפֿגעטרייסלט, אַז די צונג איז אינגאַנצן פֿאַרגליווערט געוואָרן.

— חנן! — שרײַט אויס דער נאַכט שומר לעבן אים — דאָס ביסטו, ברודערקע? איך האָב דײַך שיר נישט דער-שאַסן!...

חנן קאָן שוין אויסשרײַען. גרויס איז זײַן פֿרייד! ער האָט אויפֿגעריסן די אויגן וואָס ער האָט ביז איצט געהאַלטן צוגעמאַכט פֿון שרעק פֿאַרן שונא. אַבער — אַנשטאַט די גרויסע פֿינצטערניש, האָט ער, עפֿענענדיק די אויגן, דערזען די

גרויסע שטערן, וואָס הענגען אַרונטער פֿון די הימלען ווי גרויסע פֿעטע זילבערנע ליכט...
— איך זע, איך זע! — האָט ער אויסגעשריען — איך זע...
זע...
קאָנען ווערטער באַשרײַבן חננס פֿרייד? און די פֿרייד פֿון זײַן חבר, דעם נאַכט-שומר? ער האָט אַלעמען אויפֿגע-וועקט פֿון שלאָף, אַלעמען געלאָזט וויסן וועגן דעם נס וואָס האָט געטראָפֿן.

קײַן איין חבר איז נישט געבליבן אין בעט אין יענער נאַכט, ערב ט״ו בשבט. עס האָט לאַנג נישט געדויערט און אַלע חברים האָבן זיך אָנגעהויבן דרייען אין אַ פֿריילעכער „האַראַ“ אַרום חננען. מען האָט געטאַנצט און געזונגען ביז אין דער פֿריי.

אין דער פֿרי האָט מען ערשט אָנגעהויבן פֿראַווען דעם ט״ו בשבט-יום-טוב מיט מוזיק און מיט אַ פֿאַראַד צו דער באַנאַנע-פֿלאַנטאַציע. נאָכן פֿאַראַד, נאָך דער „באַניאָנג“ פֿון באַנאַנע-גאַרטן, האָט מען ערשט גענומען טאַנצן און זינגען, און אין צווישן האָט מען גערעדט וועגן גרויסן נס. טייל האָט געזאָגט, אַז דער נס האָט געטראָפֿן לכבוד ט״ו בשבט, עס זאָל זײַן אַ דרייפֿאַכער יום-טוב. טייל האָט געזאָגט, אַז דער נס האָט געטראָפֿן צוליב דער באַנאַנע-פֿלאַנטאַציע, וואָס האָט געוואַלט אַז נאָר חנן זאָל זיך באַשעפֿטיקן מיט איר און מיט אירע פֿירות...
איר און מיט אירע פֿירות...

פורים

חנה לעס ערשטער פורים

נהלע און אניטא זינען צוויי חברטעס; זיי לערנען אין איין קלאס, זיי זיצן אויף איין באַנק און שטענדיק רעדן זיי צווישן זיך, אפילו אין צייט פֿון לערנען.

נאָכן לערנען גייען ביידע חברטעס שטענדיק צוזאמען אַהיים. זיי האָבן זיך ליב ווי צוויי שוועס-טער. אַז חנהלען טוט אַמאָל וויי דער קאַפּ און זי בלייבט אין דער היים, באַקלאַגט זיך אַניטאַ פֿאַר איר מאַמען, אַז עפעס טוט איר וויי... און ווען זיי בלייבן אין דער היים, פֿאַרברענגען זיי נאָך בעסער ווי אין דער שול. אַפֿטמאָל ווילט זיך חנהלען, אַז איבער נאַכט זאָל געשען אַ נס און זי זאָל אויפשטיין אין דער פרי און אויסזען ווי איר חברטע

אַניטאַ; און אויב זי קאָן נישט אויסזען ווי איר חברטע, וואָלט זי כאַטש וועלן, אַז אַלע זאָלן זי רופֿן אַניטאַ, ווי מען רופֿט איר חברטע.

אַבער דער זיידע לאָזט נישט. ער זאָגט:

„כל-זמן איך לעב וועט מען דך רופֿן חנהלע; דו הייסט דאָך נאָך דער באַבע חנה!“

חנהלע האָט ליב דעם זיידן. ער דערציילט איר שטענדיק שיינע מעשות פון יידישע העלדן. ווען דער זיידע דערציילט עפעס איז אַלע מאָל אינטערעסאַנט צו הערן. שעהען לאַנג דערציילט ער איר מעשות. אַז ער ווערט מיד צו דערציילן, לויפֿט באַלד חנהלע צו איר חברטע אַניטאַ. איין מאָל, ווען חנהלע איז געקומען צוריק פֿון אַניטאַן האָט זי זיך גענומען אַמפּערן מיטן זיידן.

— איך בין נישט מקנא אַניטאַן מיט איר קריסטמעס-בוים, זיידע. ביי אַניטאַן ליכט אין פֿענצטער דער קריסט-מעס-בוים, ביי אונדז ליכט אין פֿענצטער די חנוכה-מנורה. איך בין זיי נישט מקנא מיט די שיינע קריסטמעס-און ניי-יאָר-קאַרטן, — מיר האָבן אונדזערע לשנה-טובהס.

— טאָ וואָס-זשע דען? — איז דער זיידע נישט צו-פֿרידן, — זיינען אונדזערע חנוכה-לאַטקעס נישט געווען טעם-גן-עדן? האַסטו נישט אַנגעזאַמלט אַ פֿולע קאַסע מיט חנוכה-געלט? האַסטו נישט געקויפֿט פֿאַרן חנוכה-געלט שיינע זאַכן?

דער זיידע האָט באַשלאָסן צו ווייזן חנהלען אַז זי דאַרף נישט אַזוי אָפּט לויפן צו איר חברטע.
 עס איז אָבער נישט געווען אַזוי גרינג דאָס צו טאָן, ווייל עס איז שוין אַ לאַנגע צייט, זינט מען האָט אויפֿגעהערט צו פֿייערן פורים אין חנהלעס הויז.
 ווען חנהלעס באַבע האָט נאָך געלעבט, פֿלעגן דער זיידע און די באַבע שטענדיק צוגרייטן ביי זיך אין דער היים אַ פורים-סעודה און פֿאַרבעטן אַלע קינדער, אייניקלעך און קרובים. אַז די באַבע איז געשטאָרבן, איז דער זיידע אַר-בערגעפֿאַרן צו חנהלעס עלטערן, צו וואוינען ביי זיי, און דאָרט האָט מען קיינמאָל פורים נישט געפֿייערט.
 היינטיקן פורים האָט זיך דער זיידע איינגעשפּאַרט מען זאָל מאַכן אַ פורים-סעודה מיט אַלע פּיטשעווקעס.
 חנהלעס מאַמע האָט געקויפֿט אַ גרויסן אינדיק, האָט אים אָנגעפֿילט מיט אַלערליי גוטע זאַכן און פֿאַרוקט אין אויוון. מען האָט באַשטעלט ביים בעקער אַ פורים-קוילעטש מיט ראַזשינקעס און זאַפֿרען; מען האָט אויסגעבאַקן המן-טאַשן מיט מאָן און מיט פֿלוימען און דער זיידע האָט גע-בראַכט האַניק-טייגלעך און פֿלאָדן אָנגעפֿילט מיט ניס.
 צו דער סעודה האָט מען פֿאַרבעטן אַלע פֿעטערס, מו-מעס, שוועסטער-קינדער און אַ סך קרובים, וואָס חנהלע האָט זיי שוין לאַנג נישט געזען. אין עס-צימער האָט מען צונויפֿגעשטעלט צוויי טישן און פֿאַרשפּרייט מיט צוויי ווייסע טישטעכער. מען האָט אַוועקגעשטעלט זילבערנע לייכטער מיט לאַנגע, ראַזעווע ליכט און פֿולע טעלער מיט אַלערליי פורים-געבעקס.

איידער מען האָט זיך גענומען גרייטן די טישן, האָט מען חנהלען אָוועקגעשיקט צו איר חברטע אָניטאַ, כדי זי זאָל זיך נישט פּלאַנטערן אונטער די פֿיס. ווען חנהלע איז שפּעטער אַרײַנגעקומען צו זיך אין הויז עסן וועטשערע, איז זי געבליבן שטיין בני דער טיר און זיך געוואונדערט: אַזאַ יום־טובֿדיקייט האָט זי נאָך קיינמאַל נישט געזען בני זיך אין שטוב.

זי האָט אַ קוק געטאָן אויף דער פולער שטוב, דערזען אירע פֿעטערס, מומעס און שוועסטער־קינדער. וועמענס געבורנטאָג איז עס היינט? האָט זי אַ קלער געטאָן. וואָס מאַכט מען אַזאַ גרויסע פּאַרטי?

נאָך איידער זי האָט געוואָלט טרעפֿן צוליב וועמען אירע עלטערן האָבן פֿאַרבעטן אַזוי פֿיל געסט, האָבן אַלע אין איין קול אויסגעשריען:

— אַ גוט־פורים דיר, חנהלע! אַ גוט יום־טובֿ דיר!
זי איז אַ וויילע געשטאַנען אַ צעטומלטע. זי האָט אַ קוק געטאָן אויף זיך, אויף די אויסגעפּוצטע געסט און זיך פֿאַרשעמט. זי איז אַרײַנגעלאָפֿן צו זיך אין צימער און זיך איבערגעטאָן אין אַ יום־טובֿדיק קליידל.

חנהלע איז אַרײַנגעקומען צוריק אין עס־צימער. פּלוצעם האָט זי אַן עפֿן געטאָן די טיר און עס האָבן זיך באַוווּן צוויי מענער אָנגעטאָן אין מאַדנע קליידער און מיצן מיט מאַסקעס אויף די פּנימער און זיי האָבן גענומען זינגען:

„היינט איז פורים, מאָרגן איז אויס,
גיט אונדז אַ פעני און וואַרפֿט אונדז אַרויס.“

און אלע געסט האָבן געענטפֿערט :

„היינט איז פורים, מאָרגן איז אויס,
נאָט אייך פעניס און גייט אייך אַרויס“.

די געסט האָבן געזונגען און געשטופט די פורים-שפי-
לערס אין די הענט אַריין פעניס.

אַבער די פורים-שפילערס האָבן זיך נישט געאַיילט
אַרויסצוגיין. די קינדער האָבן אַרומגערינגלט די פורים-
שפילערס און אַרונטערגעשלעפט פֿון זייערע פנימער די
מאַסעקס.

— זיידעשי! — האָט אויסגעשריען חנהלע, — דו, —
אַ פורים-שפילער? און דו, אַנקל בען?
ערשט דעמאָלט איז געוואָרן אַ גרויס געלעכטער אי-
בערן הויז.

— פורים איז אַ מצווה זיך צו מאַכן פֿריילעך, — האָט
דער זיידע געזאָגט — האָב איך גענומען אויף זיך צו זיין
אייער פון די פורים-שפילערס און אייך פֿריילעך מאַכן.

— און איצט — זאָגט ווייטער דער זיידע — וויל איך,
אַז עמעצער פֿון אייך, קינדער, זאָל אונדז דערציילן די גע-
שיכטע פֿון פורים. — וועגן אסתר המלכה און וועגן איר
פֿעטער מרדכי, וועגן המן דעם רשע און טאַקע וועגן דעם
נאַרישן קעניג אַחשורוש. ווער עס וועט דערציילן די גאַנצע
מגילה וועט קריגן אַ שיינע פורים-מתנה.

חנהלע האָט זיך דערמאָנט ווי דער זיידע האָט איר אַ סך מאָל דערציילט פֿון דער שיינער ייִדישער מלכה אסתר. זי האָט זיך אַוועקגעשטעלט אין מיטן עס-צימער און דער-ציילט די גאַנצע מעשה פֿון פורים פֿון אָנהייב ביזן סוף. זי האָט דערציילט אַזוי גוט, אַז דער זיידע האָט אַרויס-גענומען פֿון קעשענע אַן אינגעוויקלט שאַכטל און האָט עס דערלאָנגט חנהלען.

אַלע האָבן שטאַרק אַפּלאַדירט. זי האָט גענומען דאָס שאַכטל מיט ציטערדיקע הענט. זי האָט קוים געקאָנט אָפּ-קניפּן דאָס סטענגעלע. אַזוי האָט זי געוואָלט וויסן וואָס ליגט דאָרט, אין קעסטעלע. אין דער מינוט האָט חנהלעס מאַמע אויסגערופֿן:

— נו, ליבע פֿריינד, צום טיש! צום טיש! דער אינ-דיק בעט זיך, אַז איר זאָלט אים פֿאַרזוכן. אַלע האָבן זיך געזעצט אַרום דעם לאַנגן טיש. די געסט האָבן געגעסן, געטרונקען, געזונגען און פֿריילעך פֿאַרבראַכט ביז שפעט אין אַוונט. ביים געזעגענען זיך האָבן אַלע אינ-איינעם געזונגען:

„היינט איז פורים, מאָרגן איז אויס,
לאַמיר זיין פֿריילעך, דער יום-טוב איז גרויס!“

[11] חנהלע איז ענדלעך אַרײַן צו זיך אין צימער מיטן זיידנס שלח-מנות-פעקל אין האַנט, איז זי געבליבן שטיין לעבן טיר זייער איבערראַשט. אויף איר בעט זײַנען געלעגן אַנגעוואָרפֿן אַן אַ שיעור פעקלעך, גרויסע און קליי-

נע. איר פנים האָט געפֿלאַמט, די אויגן האָבן געבליצט. זי האָט נישט געוואוסט וואָסער פעקל זי זאָל פֿריער עפֿענען. יעדער איינער פֿון די געסט האָט איר געבראַכט שלח-מנות לכבוד פורים.

זי איז געווען אַזוי איבערראַשט, אַז זי האָט נישט גע-קאַנט איינשלאָפֿן. זי האָט נאָר געוואָלט, אַז די נאַכט זאָל וואָס גיכער אַריבער, זי זאָל קאַנען ווייזן אַניטאַן אַלע מתנות וואָס זי האָט באַקומען לכבוד פורים.

אַניטאַ האָט נישט געוואַרט ביז מען וועט זי אַרייַן-רופֿן. זי האָט גאַנץ פֿרי אַנגעקלונגען אין טיר. זי האָט גע-וואָלט וויסן פֿאַרוואָס עס איז געווען אַזאַ טומל דעם גאַנצן אַוונט ביי חנהלען אין הויז.

— נעכטן איז געווען דער ייִדישער יום-טוב, פורים, קום אַרייַן, וועסטו זען ווי מען פראַוועט פורים! גיב נאָר אַ קוק אויפֿן פורים-קוילעטש, וואָס איז נאָך איבערגעבליבן, אַזאַ גרויסער איז ער געווען! און פֿול מיט ראַזשינקעס! אַבער דאָס איז נישט אַלץ. קום נאָר אַרייַן אין מיין צימער. און חנהלע האָט געפֿירט אַניטאַן צו זיך אין צימער.

— דו זעסט די אַלע שאַכטלעך, אַניטאַ?

— אַזוי פֿיל מתנות האָסטו באַקומען? — האָט זיך

אַניטאַ נישט געקאַנט גענוג אַפּוואַנדערן.

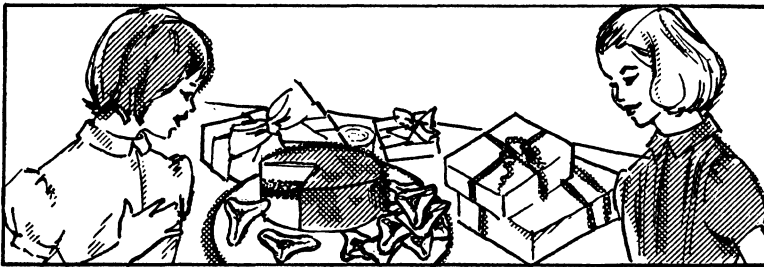
— פֿאַרוואָס-זשע האָסטו געזאָגט אַז ביי אייך איז נישטאַ

אַזאַ יום-טוב ווען מען שיקט איינער דעם אַנדערען מתנות?

— איך האָב געשפּאַסט, — האָט חנהלע געשמייכלט —

ביי אונדז רופֿט מען די פורים-מתנות שלח-מנות.

— אַזוי פֿיל שלח-מנות!
אַניטאַ האָט אַלץ באַקוקט און באַטראַכט יעדער פע-
קעלע שלח-מנות, דערביי האָט זי זיך באַלעקט מיט די פֿלאַדן.
זי האָט אויך געשמאַק געביסן פֿון אַ המן-טאַש און געצופּט
די ראָזשינקעס פֿון פורים-קוילעטש...
— אַלץ געפֿעלט מיר אין דיין יום-טוב פורים, — מער
פֿון אַלץ געפֿעלן מיר דינע שלח-מנות...
— אַבער פֿאַרוואָס האָסטו באַהאַלטן פֿון מיר אַז דו
האַסט אַזאַ שיינעם יום-טוב, חנהלע? ...

אָ ט אַ פ ל ט ע ר פ ו ר י ם

יך וויל אייך דאָ דערציילן וועגן אַ טאַפלטן פורים, וואָס האָט געטראָפֿן מיט יאָרן צו-ריק, איך אליין בין דערבײַ געווען.

אין יענע צײַטן, אַז מען פֿלעגט פֿאַרן פֿון רוסלאַנד קײַן ארץ-ישראל, האָט מען זיך אָפּגעשטעלט בײַם אינדזל רהאַדעס, וואָס ליגט אין סאַמע מיטן פֿון עגעאישן ים.

קײַן לוח האָב איך נישט געהאַט בײַ זיך, און עס איז מיר נישט איינגעפֿאַלן, אַז דער וואַרעמער זומער-טאַג, ווען די שיף האָט געאַנקערט בײַ רהאַדעס, איז דער פֿערצנטער אָדר, דער טאַג פֿון פורים.

ווען איך בין אַרונטער פֿון דער שיף און זיך געלאָזט גײַן באַקוקן די שטאַט, האָב איך געזען, אַז די גאַנצע שטאַט גײט אויף רעדלעך. אַ גרויסער פֿאַראַד האָט זיך געצויגן איבער אַלע גאַסן און מען האָט אים נישט געקאַנט דורכ-שניידן.

נישט האַבנדיק קײַן אויסוועג, האָב איך זיך אויך אָנגע-שלאָסן אין גרויסן מאַרש און אָנגעהויבן מאַרשירן.

אַבער עס ווילט זיך דאָך וויסן פֿאַרוואָס שפּילן עפעס אַזוי פּיל קאַפּעליעס אין די גאַסן? און וואָס באַטײַט דאָס זינגען און דאָס פּליעסקען מיט די הענט? וואָלט איך טאַקע וועלן אַ פֿרעג טאָן בײַ עמעצן, — אַבער גײ פֿרעג, ווען דאָס לשון איז אין גלות! די איינוואוינער פֿון אינדזל רעדן נאָר

גריכיש, טערקיש און אַ ביסל איטאַליעניש — אַלץ אַזעלכע שפּראַכן, וואָס איך פֿאַרשטיי קיין וואָרט נישט.
צי איך מיט די אַקסלען און פֿאַכע מיט די הענט און דריי מיט די אויגן ווי איינער זאָגט: „וואָס איז די שמחה? צוליב וועמעס כבוד פליעסקעט איר אַזוי שטאַרק, אַז עס רינט דער שווייס פֿון פנים?“ ...
ענטפֿערט מיר אַ מיידל מיט אַ סך, אַ סך ווערטער, וואָס צווישן זיי הער איך אַ וואָרט, וואָס איז מיר באַקאַנט — פּוּרִים.

זאָג איך צו דעם מיידל: „פורים? אונדזער פורים? אסתר המלכה? ... מרדכי? ... המן הרשע? ... טאַקע יע-נער המן פֿון העכער זעקס און צוואַנציק הונדערט יאָר צו-ריק, וואָס האָט געוואָלט אומברענגען אַלע ייִדן אין פרס און מדי?“

לאַכט דאָס מיידל און רעדט נאַכאַמאָל אויף איר לשון, דאָס מאָל נאָך שנעלער ווי פֿריער, און נאַכאַמאָל הער איך דאָס וואָרט: פּוּרִים.

ווילט זיך מיר פֿרעגן דעם מיידל: „אויב טאַקע יאָ פורים, טאָ וואָס איז גאָר אין מיטן בייטאָג? און פֿאַרוואָס גייט מען מיט קאַפעליעס איבער די גאַסן? בני אונדז, אין דער היים, פראַוועט מען אויך פורים, אָבער נישט אַזוי. אַ גאַנצן טאָג שיקט מען שלח-מנות: איך צו דיר און דו צו מיר! און אין אַוונט פראַוועט מען די גרויסע פורים-סעודה און די קלעזמער קומען און שפילן דיר צו צו דער סעודה, און נאָך דער סעודה קומען ערשט די פורים-שפילערס און שטעלן פֿאַר אַ פורים-שפיל. און דאָ, אויף דעם אינדזל רהאָ-

דעס, שפילן גאָר קלעזמער אין מיטן העלן טאָג, און נישט
 אין דער היים, נאָר אין די גאַסן? ...!
 אָבער גיי פֿרעג, אַז איך קאָן נישט זייער לשון! ...
 צי איך נאָכאַמאָל מיט די אַקסלען... און דריי נאָכ-
 אַמאָל מיט די אויגן...
 ווער ווייס ווי לאַנג איך וואַלט אַזוי גערעדט אויף
 שטום-לשון...

צום גליק איז צוגעקומען צו דעם מיידל איר לערער.
 נישט פֿרעגנדיק מיך וואָסער שפראַך איך פֿאַרשטיי,
 האָט דער ספֿרדישער יונגערמאַן פֿון רהאַדעס אָנגעהויבן
 רעדן צו מיר אויף העברעאיש, און ער האָט מיר אַזוי גע-
 זאָגט:

— איר האָט מזל, וואָס אייער שיף האָט זיך אָפּגע-
 שטעלט בײַ אונדזער אינדזל גראַד אום פורים. פורים איז
 בײַ אונדז דער גרעסטער יום-טוב.

— דער גרעסטער יום-טוב?

— יאָ. דער גרעסטער! ווייל פורים איז בײַ אונדז אַ
 טאָפּלטער יום-טוב... מיר פראַווען דעם פֿערצנטן טאָג אין
 אָדר, אי פורים אסתר און מרדכי, אי פורים רהאַדעס! ווילט
 איר דאָך וויסן, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ פורים-רהאַדעס? טאָ
 הערט זיך צו מיט ביידע אויערן און איך וועל פרובירן
 איבערשרייען אי די קלעזמער, אי די גראַגערס, אי דאָס
 פליעסקען...

— דעם ערשטן פורים-רהאַדעס האָבן מיר געפֿייערט
 אין יאָר 1840, — אינעם יאָר, ווען עס איז געשען דער נס...

וואָסער נס? עס זײַנען געראַטעוועט געוואָרן פֿון דער תּליה
אונדזערע ברידער. אָבער לאַמיר אָנהייבן פֿון סאַמע אָנהייב,
כדי איר זאָלט פֿאַרשטיין וואָס איך מײַן:

אַרום אונדזער אינדזל וואַקסן אין די וואַסערן אַ סך
שוואַמען. די רהאַדעסער ייִדן זײַנען פֿיל פֿלינקער פֿון די
נישט־ייִדישע שכנים אונדזערע ביים אַרויסרייסן די שוואַמען
פֿון וואַסער; זיי טוען עס בעסער און שנעלער פֿון די גריכן.
זיי פֿלעגן גוט פֿאַרדינען פֿאַרקויפֿנדיק די אויסגעטריקנטע
שוואַמען אין אויסלאַנד, אין אייראָפּע... די גריכן זײַנען
מקנא געווען די ייִדן דערפֿאַר וואָס זיי זײַנען אַזעלכע גוטע
שווימער, פֿלינקע שיפֿלער און שנעלע אַרבעטער. זיי האָבן
געוואָלט פֿטור ווערן פֿון די ייִדן... איז וואָס זשע האָבן זיי
געטאָן? זיי האָבן זיך צונויפֿגערעדט מיט אַ מאַמען אַז זי
זאָל אַוועקשיקן איר ייִנגל אויף אַ צווייטן אינדזל צו זײַנער
אַ מומען, אָבער דאָ, אויפֿן אינדזל, האָבן די גריכן פֿאַר־
שפּרייט אַ קלאַנג אַז דאָס ייִנגל איז פֿאַרפֿאַלן געוואָרן און די
מאַמע איז אַרומגעגאַנגען אין די גאַסן, האָט געקלאַגט און
געוויינט, געבראַכן די הענט און געשריען, אַז די ייִדן האָבן
פֿאַרנאַרט דאָס ייִנגל און אים דערטרונקען אין ים...

עס האָבן זיך געפֿונען עדות, וואָס האָבן געזאָגט, אַז זיי
האָבן אַליין געזען ווי עטלעכע ייִדישע יונגעלייט זײַנען אָפֿ־
געפֿאַרן פֿונעם אינדזל אויף אַ קליין שיפֿעלע צוזאַמען מיטן
ייִנגל.

עס איז געוואָרן אַ תּשעה באַב, אַן אמתער חורבן, בני
די ייִדן.

מען האָט באַלד אַרײַנגעזעצט אין תּפֿיסה אַ צענדליק יונגעלייט פֿון די בעסטע שוואַמען-קלייבער. די קראַמען האָבן די ייִדן אַליין צוגעמאַכט, ווייל זיי האָבן מורא געהאַט די גריכן זאָלן זיי נישט צעראַבעווען... אַלע ייִדן האָבן גע-וואַרט אויפֿן משפּט... און די גריכן האָבן זיך שוין באַ-צײַטנס גערייצט מיט זיי, אַז מען וועט די אַרעסטירטע זיכער הענגען...

געשעט אַ נס, — און איינער פֿון די רהאַדעסער ייִדן איז צוליב זײַנע געשעפֿטן גראַד פֿאַרפֿאַרן צום צווייטן אינדזל, וואו עס איז געווען צו-גאַסט בײַ זײַן מומען דאָס „פֿאַרפֿאַ-לענע“ ייִנגל...

פּלוצעם קומט אַרויס פֿון אַ הויף דאָס „אומגעבראַכטע“ ייִנגל, און נישט וויסנדיק וועגן בילבול, וואָס די ייִדישע שונאים האָבן אומישנע צוגעטראַכט, איז ער צוגעלאָפֿן צום ייִדן, אים אָפּגעגעבן שלום-עליכם און זיך נאַכגעפֿרעגט אויף זײַן מאַמען און אויף זײַנע לאַנדסלייט פֿון רהאַדעס.

וואָס איז געווען דער סוף פֿון דעם בילבול...?

איר קאַנט זיך אַליין אַנשטויסן! מען האָט די ייִדן, וואָס האָבן געוואַרט אויף זייער משפּט, באַלד אַרויסגעלאָזט; אַנשטאַט מען זאָל זיי פֿירן צו דער תּליה, האָט מען זיי גע-פֿירט איבער די גאַסן פֿון רהאַדעס מיט מוזיק, מיט געזאַנג און מיט אַ לויב צו גאָט, וואָס ער האָט געטאַן אַזאַ גרויסן נס מיט די ייִדן און זיי אַרויסגעראַטעוועט פֿון אַזאַ בילבול. און אַזוי ווי דער נס איז געשען אין דעם פֿערצנטן טאָג אין אַדר, אין טאָג, ווען ייִדן איבער דער גאַרער וועלט פֿייערן

פורים לכבוד אסתר המלכה און איר פֿעטער מרדכי, איז יע-
נער יום־טוב געוואָרן בײַ אונדז אַ טאָפּלטער פורים: פורים-
רהאַדעס פּראָווען מיר בײַטאָג מיט אַ פּאַראַד אין די גאַסן,
אַז אַלע שכנים זאָלן אונדז זען און זאָלן וויסן, אַז יײַדן זײַ-
נען נישט קײן קינדער־כאַפּערס, און פורים־אסתר און מרדכי,
פּראָווען מיר אין הויז, בײַנאַכט, מיט אַ סעודה. מיר טרינקען
לכבוד דעם גרויסן נס, וואָס איז געשען אין פּערסיע, ווען יײַדן
האַבן זיך באַפֿרײט פֿון המנען.

מײן ברודערס פּוּרײַם-שפּיל

א

ײַ אונז אין דער היים איז פּוּרײַם שטענ-
דיק געווען אַ גרויסער יום-טובּ. די טיר
בײַ אונדז אין הויז האָט זיך גאַרנישט צו-
געמאַכט אַ גאַנצן טאָג. אָט שיקט מען
אַרויס פֿון הויז אַ שלח-מנותל, אָט קומט

אַן אַ שלח-מנותל ; אַזוי אַן אַן אויפֿהער, אַן אַ סוף.
בײַ אונדז אין הויז, ווי אַלע ווייסן, זײַנען געווען עלף
קינדער. נו, און בײַם פֿעטער משה? און בײַם פֿעטער
ישראל? און בײַם פֿעטער לייב? אַזוי, אַז ווען מ'פֿלעגט
קומען צו דער באַבען צו דער סעודה, איז מען געזעסן בײַ
אַ טיש פֿון אַ וואַסערע פֿערציק מענטשן.
פֿאַרשטייט איר שוין, אַז פֿון די שלח-מנות-טרעגער און
שלח-מנות-ברענגער איז דאָס הויז געגאַנגען אויף רעד-
לעך.

דאָס איז געווען איין טאָג אין יאָר, ווען טאַטע-מאַמע
פֿלעגן נישט שרײַען אויף אונדז פֿאַר דעם טומל, וואָס מיר
האַבן געמאַכט אין הויז. אין מיטן פֿון אָט דעם טומל פֿלעגט
זיך, שפּעט נאַכמיטאָג, דערהערן דאָס קאַמאַנדעווען פֿון דעם
פֿעטער איציק, וואָס פֿלעגט אונדז רופֿן צו דער גענעראַל-
רעפּעטיציע פֿון אונדזער פּוּרײַם-שפּיל.
אונדזער פֿעטער איציק (הינטער זײַנע פּלייצעס פֿלעגן

מיר אים רופן „איציק שפיציק“ האָט געוואוינט מיט אונדז, וויל ער האָט קיין ווייב נישט געהאַט. ער האָט צונויפֿגע-שטעלט די פורים-שפּיל, געלערנט מיט אונדז און געגעבן אַנווייזונגען אונדזערע מאַמעס, וואָסערע קאָסטיומען אויפֿצו-נייען פֿאַר דער פורים-שפּיל. אַ פֿאַר שעה פֿאַר דער סעודה, פֿלעגט ער געבן אַ קאַמאַנדעווע: „קינדער, רעפעטירן!“ אין אַ מינוט זיינען מיר אַלע — אַרום דרייסיק שוועסטער-קינדער — שוין געווען אין אונדזער גרויסן „זאַל“. נאָך אַ היפש ביסל טומל האָבן מיר אַנגעהויבן די רעפעטיציע.

ב

ביי דער גענעראַל-רעפעטיציע האָבן אַלע געמוזט זיין זייער ערנסט, וויל מײַן פֿעטער איציק האָט נישט פֿאַר-טראָגן קיין שטיפֿערייען אין אַזאַ ערנסטער שעה. מיר פֿלעגן ציטערן פֿאַר אים אין צײַט פֿון אַ רעפעטיציע. דערפֿאַר, ווען ער האָט איינעם פֿון אונדז אויסגעלערנט צו שפּילן אַ ראַלע פֿון אַ מלאך-המות, האָט מען שטאַרק געפֿילט, אַז עס דרייט זיך אַרום אין הויז אַ מלאך-המות!

איז אַ וואונדער וואָס דער פֿעטער איציק אונדזערער איז געווען אַזוי ערנסט ביי דער גענעראַל רעפעטיציע?
נאָך דער רעפעטיציע פֿלעגט מען זיך אויספּוצן און דערנאָך איז מען געפֿאַרן אויף „פֿאַיעטאַנען“, און ווען גאָט האָט געהאַלפֿן סײַז געלעגן אַ שניי — אויף שליטנס, צו-נויפֿגעזעצט אין גרויס ענגשאַפֿט, איינער אויף דעם צווייטנס קני. אָבער וועמען האָט געאַרט די ענגשאַפֿט? מ׳פֿאַרט דאָך צו דער סעודה ביי דער באַבע מירל.

ביי דער באַבע מירל איז שוין געשטאַנען דער לאַנגער
 טיש מיטן שניי־ווייסן טישטעך. אויף אים איז געלעגן דער
 גרויסער פורים־קוילעטש און האָט זיך גערייצט, טאַקע שוין
 ביים אַנקומען, מיט יעדן איינעם פֿון אונדז: „דו ווילסט מיר
 טאַקע אַ קניפ טאָן! ווען דו קענסט, וואַלסטו אַוודאי אַ צופ
 געטאָן איינע פֿון מיינע ראָזשינקעס. אַבער — נישט איצט!
 און נישט ביי דער באַבע מירל! אין דער היים, ביי דיר —
 אפֿשר יאָ! אַבער די באַבע מירל האָט נישט ליב אַזעלכע
 זאַכן!

און אונדזערע אויגן האָבן געקוקט אויף דעם גיגאַנ־
 טישן קוילעטש, וואָס האָט געשמעקט איבערן גאַנצן הויז מיט
 זיין זאַפֿראַן און אַנדערע גוטע זאַכן. אַ קלייניקייט וואָס
 מ'האַט נישט אַריינגעלייגט אין דעם פֿעטן גרויסן בויך
 זיינעם!

און די ווייסע פֿלאַדנס מיט דעם געפֿילעכץ פֿון ניס און
 האָניק האָבן זיך אויך געגרויסט אין מיטן טיש און זיך גע־
 רייצט! און מיר, דער באַבעס אייניקלעך, נעבעך, האָבן באַ־
 דאַרפֿט זיך האַלטן אין דער מעלה. דערביי האָט מען גע־
 כאַפט אַ גנבהשן קוק איינער אויף דעם צווייטן און אויף די
 גוטע זאַכן, וואָס מ'האַט זיך נישט געטאַרט צורירן צו זיי...
 און יעדער קוק אונדזערער האָט געשריען:

— אַי, ווען מ'לאָזט אונדז צו, צו אַט אַ די זאַכן, וואַלטן
 מיר זיי צורעכט געמאַכט אין איין מינוט!

אַבער נישט ביי דער באַבע מירל טוט מען אַזוינע
 זאַכן!

אַט ברענגט מען אַריין דעם גרויסן אינדיק וואָס פֿאַר־

שמעקט די גאנצע שטוב. די קעכין קאָן אים אַליין נישט טראָגן, איר זון מוז איר העלפֿן... דאָס איז אַט-אַ-יענער אינדיק, וואָס מיר פֿלעגן זיך רייצן מיט אים ווען מיר פֿלעגן קומען צו דער באַבען און דערווייל כאַפֿן אַ שפּיל אין דעם גרויסן הויף: „אינדיקל, אינדיקל!“ — פֿלעגן מיר שרייען צו אים און פֿרעגן — „ווען איז פורים?“ און ער בלאָזט זיך אָן פֿון כעס, שטעלט אָן זיין רויטן, שפיציק הוט און ענט-פֿערט, פֿאַכנדיק מיט די פֿליגל: „האַלדער! האַלדער!“ איצט ליגט ער נעבעך אויפֿן גרויסן פאלומעסיק און ס'דוכט זיך אונדז, אַז ער זאָגט: „איר האָט געוואונען! שניידט פֿון מיר שטיקער! איך קאָן זיך אַנטקעגן אייך נישט שטעלן! אַבער, פֿאַוואַליע, פֿאַמעלעך! אוי! פֿאַמעלעכקע!“

און מיר קייען אויף ביידע באַקן; אַן עס און אַ פֿאַר-טרונק; אַ קיי און אַ שלונג ביז ס'איז שוין טאַקע באמת נישטאָ קיין פּלאַץ אין בויך... די באַבע האָט שוין אויך פֿאַרזוכט פֿון יעדער פֿלאַש, וואָס אַלע מיינע מומעס און פֿעטערס האָבן געבראַכט צו דער סעודה, און זי גיט שוין אַ שמעק טאַבאַק פֿון דעם זילבערנעם פּושקעלע, און...

דעמאָלט רוקט זיך אַרויס דער פֿעטער איציק אין אַ צווייטן צימער און מיר — איינער נאָך דעם צווייטן, — נאָך אים... דאָרט שלעפֿן מיר אויף שנעל אַרויף אונדזערע קאַסטיומען. דער פֿעטער איציק גיט נאָכאַמאָל אַ פֿרעג די שווערע ווערטער ביי איינעם, ביי אַ צווייטן, כדי צו זיין זיכער... ער באַקוקט אונדז מיט גרויס ערנסט און גייט צוריק אין עס-צימער אַריין, צו די געסט — גלייך ווי גאָר-נישט! און מיר רוקן זיך אַרויף אויף דער בינע... מיר, די

פורים-שפילער... מיר שפילן און אלע קאטשען זיך פֿון געלעכטער. אָבער נישט דער פֿעטער איציק! ער איז ערנסט, גלייך ווי נישט אים מיינט מען... גלייך ווי נישט ער האָט צוגעגרייט די שפיל...

ג

אין יענעם פורים, באלד נאָך דער שפיל, איז מיין ברודער אַנטרונען געוואָרן — נישט, חלילה, אָן אַ זי-געזונט! ער איז נישט מיט אלעמען, האָט ער געזאָגט, וועט ער גיין אַהיים און זיך צולייגן...

געוויינטלעך וואָלט זיך מיין מאַמע געזאָרגט ווען זי וואָלט דערהערט אַזא זאך, אָבער נישט נאָך דער סעודה! אַ וואונדער? אַזא אוצר אַרײַנגעלייגט אין בויך אַרײַן! — גיי טאַקע אַהיים, לייג זיך אַרײַן אין בעט... סײַ וועט איבערגיין! — זאָגט די מאַמע צו מיין ברודער, און דער ברודער גייט אַליין אַהיים.

ווען מיר זינען אַהיים געקומען פֿון דער באַכען, האָבן מיר אים געטראָפֿן אין בעט מיט צוגעמאַכטע אויגן, ווי ער וואָלט געשלאָפֿן. די מאַמע האָט אַ טאַפּ געטאַן זײַן שטערן, נאָך איר — דער טאַטע, נאָכן טאַטן — דער פֿעטער איציק — גאַרנישט! „ער שלאָפֿט רואיק!“ — זאָגט איר נאָך דער פֿעטער.

מיינט איר דאָך אַז מיין ברודער איז טאַקע געשלאָפֿן? הויבט זיך נישט אָן! דורך די צוגעמאַכטע אויגן האָט ער געזען ווי סײַז געוואָרן נאַכט אין הויז... שטיל און פֿינצ-טער — אלע שלאָפֿן.

גיט ער אַ קריך אַרויס פֿון בעט, טוט אַ שלעפּ אויף

זיך דעם קאסטיום פֿון מלאך-המוות, וואָס ער האָט געטראָגן אין דער פורים-שפּיל. מיט דער שרעקלעכער מאַסקע, מיט די לאַנגע האָר, וואָס האָבן זיך געצויגן פֿון שפּיץ קאָפּ ווי וואַלקנס, — זעט ער טאַקע אויס ווי דער מלאך-המוות. שטי-לערהייט האָט ער זיך אַרײַנגעשאַרט צום פֿעטער איציק אין צימער אַרײַן. ער ווייסט אַז דער פֿעטער איציק האָט נאָר-וואָס געגעבן זײַן לעצטן קרעכץ נאָכן אויסלעשן זײַן לאַמפּ. מיין ברודער הויבט אָן צו שיפען ווי אַ שלאַנג:

— רב יצחק! רב יצחק!

— ווער ביסטו? — ציטערט מיין פֿעטער איציקס

שטים.

— זעסט נישט? איך בין דער מלאך-המוות... איך

בין געקומען נאָך דיר...

— נאָך מיר?...

— שוויג און הער! קײַן פיפּס נישט! איך ווייס אַז

דו האָסט גענוג געלט!... וואָס קאַרגסטו? אָט גיי איך

נעמען דײַן נשמה...

— נעם זי נישט... איך וועל מער נישט קאַרגן אַזוי...

זאָג מיר וואָס זאָל איך טאָן?...

— קויף אײַן פֿאַר אַלע דײַנע קרובים שלח-מנות אויף

פורים, ווי ס'פּאַסט פֿאַר אַזאַ גביר ווי דו... הערסט, וואָס

איך זאָג?

— איך הער, איך הער...

געדענק!

— איך וועל געדענקען... — פֿליסטערט מיין פֿעטער

פֿון אונטער דער קאַלדרע...

און אין אַ מינוט — איז שוין מײַן ברודער צוריק אין זײַן צימער, דער אַנצוג מיט די שוואַרצע פֿליגל און ווייסער באַרד און לאַנגע וואַלקן-האַר ליגן שוין אונטער זײַן בעט! און ער, מײַן ברודער, איז שוין אין בעט, זײַנע אויגן ווי אין אַ טיפֿן געשמאַקן שלאָף!

מײַן פֿעטער איציק איז זייער דערשראָקן. ער רופֿט די מאַמע, דעם טאַטן. קיינער הערט אים נישט... אַ וואונ-דער? נאָך אַזאַ סעודה! דאָס הויז שלאָפֿט און כראָפעט! גייט מײַן פֿעטער איציק אַרונטער פֿון בעט מיטן ליכט, אַרײַן צו מײַן ברודער אין צימער, רופֿט אים איין מאַל, צוויי מאַל, דריי מאַל... אָבער מײַן ברודער „שלאָפֿט“...

און אויף מאַרגן, נאָך איידער מיר לאָזן זיך אַרונטער אין גרויסן עס צימער אונדזערן עסן דעם פֿרישטיק פֿאַרן גיין אין שול, זיצט שוין דאָרט נעבעך דער פֿעטער איציק, מיט אַ פֿאַפיר און אַ פֿעדער אין האַנט.

— נו חברה! — זאָגט ער — מילא, נעכטן זײַנען מיר דאָך געווען פֿאַרנומען מיט דער פורים-שפיל און מיט דער סעודה, אָבער היינט... דאַרפֿן מיר זיך צערעכענען... מיט די שלח-מנות... מײַן איך... יעדער איינער קאָן באַקן-מען וואָס ער וויל... זאָגט! ווער איז דער ערשטער? שטעלט זיך אין רײ. וואָס דאָס האַרץ גלוסט — באַקומט איר דאָס מאַל!

וואונדערן זיך אַלע. וואָס איז געשען מיט דעם קאַרגן פֿעטער איציק?...?

נאָר מײַן ברודער שמייכלט... און וואונדערט זיך נישט... ער ווייסט...

פסח

בעני וויל אויך זען אליהו הנביא

1] זינט מע האָט אָנגעהויבן לערנען אין שול וועגן קומענדיקן יום-טוב פסח האָט בעני געטראַכט, אַז ער וואָלט אויך וועלן זען אליהו הנביא...

ווען בעני האָט געהערט פֿון דער לע-רערין, אַז אליהו קומט אין דער נאַכט פֿון ערשטן סדר העלפֿן נאָר ערלעכע און פֿרומע מענטשן, האָט ער געמיינט, אַז אַ פשוט יינגל ווי ער איז קאָן גאָר דעם נביא נישט זען. אָבער נאָך דעם, ווי בעני האָט געהערט פֿון זיינע חברים, אַז אליהו העלפֿט יעדן איינעם, וואָס געפֿינט זיך אין אַ נויט אָדער אין אַ גרויסער צרה, האָט ער אָנגעהויבן גלויבן, אַז אליהו קאָן זיך ווייזן אויך צו אים.

אויב אליהו איז געקומען אין אַ סדר-נאַכט צו בעניס זיידן אים אויפֿוועקן פֿון זײַן שטאַרקן שלאָף, אַז ער זאָל נישט פֿאַרברענט ווערן אין פֿײַער, וואָס האָט אויסגעבראַכן ווען די קאַץ האָט איבערגעקערט אַ לײַכטער, פֿאַרוואָס זאָל ער נישט קומען אויך צו בענין, אויב ער וועט אים פֿאַרבעטן מיטן גאַנצן האַרצן? ...

און אויב אליהו קומט בײַטאַג און בײַנאַכט אין דער גאַנצער ערב-פֿסח-וואָך צו העלפֿן סאַליס קראַנקן פֿאַטער אויפֿצוהויבן די קעסטלעך מיט פֿסחדיקע באַשטעלונגען וואָס ער דאַרף צעטראַגן, וועט ער זיך דען אָפּזאַגן צו קומען צו אים אויף איין רגעלע? ...

בעני בעט נישט פֿון אליהו קײַן סך, נאָר איין אויגן-בליק! ער ווייס, אַז אליהו איז זײַער פֿאַרנומען, איבערהויפט אין דער סדר-נאַכט! ער ווייס, אַז אַ וועלט מיט ייִדן וואָרט אויף אליהו באַזוך! בעני בעט נישט קײַן סך פֿון אים! זאָל ער קומען צו אים אויף איין מינוטעלע, נאָר זיך אַ ווייז טאָן פֿאַר אים. בעני וויל אים נאָר אַנקוקן מיט די אייגענע אויגן...

בעני קלערט וועגן דעם בײַטאַג און בײַנאַכט. וואָס מער ער קלערט אַלץ גרעסער ווערט זײַן פֿאַרלאַנג צו זען אליהו.

איין זאַך איז קלאַר פֿאַר בענין: ער מוז זײַן קראַנק אַז אליהו זאָל קומען צו אים, ווײַל אליהו קומט נאָר, ווען ער דאַרף העלפֿן אַדער ראַטעווען.

נאָך אַ סך קלערן האָט בעני בײַ זיך אָפּגעמאַכט צו ווערן קראַנק...

אליהו הנביא וועט זיכער נישט דערלאָזן, אַז אַ ינגל,
וואָס האָט זיך אָנגעשטרענגט און אויסגעלערנט דעם קידוש,
די פֿיר קשיות און אַנדערע טיילן פֿון דער הגדה של פסח,
זאָל בלייבן ליגן אין בעט אַ קראַנקער און נישט קאָנען אויפֿ־
שטיין צום סדר! ניין! אַזאַ זאָך וועט אליהו נישט דערלאָזן!
ער וועט קומען אים אויסהיילן פֿון זײַן קראַנקייט. און דע־
מאָלט — וועט אים בעני זען, מיט זײַנע אייגענע אויגן זען!

אַבער ווי אַזוי קאָן מען קראַנק ווערן?

דאָס איז נישט פֿון די שווערע זאַכן!

ער דאַרף נאָר טאָן אַלע זאַכן וואָס די מאַמע הייסט אים
שטענדיק נישט טאָן.

און בעני האָט באַשלאָסן דורכצופֿירן זײַן פּלאַן און
ווערן קראַנק... ווען, מײַנט איר? אין סאַמע ערב פסח!
דער פֿאַטער וועט גאַנץ פֿרי אַוועקפֿאַרן אין זײַן גע־
שעפֿט. די מאַמע וועט זײַן פֿאַרנומען אין קיך צוצוגרייטן אַלץ
וואָס מע דאַרף צום סדר, און ער וועט זיך צוגרייטן צו דער
באַגעגעניש מיט אליהו...

דער טאָג איז אויסגעפֿאַלן אַ שײַנער, אַ זוניקער און
בעניס מוטער איז געווען צופֿרידן, וואָס ער איז אַרויס אין
גאַס זיך שפּילן מיט זײַנע חברים.

אַבער דאָס מאָל האָט זיך בעני נישט געשפּילט ווי
שטענדיק. ער האָט טאַקע געדענקט, וואָס זײַן מוטער האָט
אים אָנגעזאָגט, אַבער געטאָן האָט ער פונקט דאָס פֿאַרקער־
טע: ער איז אַרומגעלאָפֿן אָן אַן אויפֿהער, אָן אַן אַפרו; ער
האָט זיך אַזוי אָנגעהאַרעוועט לויפֿנדיק, אַז זײַנע פֿיס האָבן

געציטערט ווי צוויי ספרונזשינעס, ווען ער האָט געוואָלט בלייבן שטיין.

ער האָט זיך אַזוי אָנגעשריען כאַפּנדיק און וואַרפּנדיק דעם באַל, אַז ער איז אַזש הייזעריק געוואָרן. זיין קערפּער און זיינע קליידער זיינען געווען נאָס פֿון שווייס. און כדי צו זיין זיכער אַז זיין פּלאַן וועט געראַטן, האָט ער נאָך אויס-געטאָן דעם סוועטער...

ער האָט אומישנע געלאָזט, אַז דאָס פֿרילינג-ווינטעלע, וואָס האָט געבלאָזן מיט הייסן און מיט קאלטן, זאָל אים דורכנעמען...

ווען בעני האָט באַשלאָסן, אַז ער האָט שוין אָפּגעטאָן אַלץ, וואָס האָט זיך געווענדט אין אים, איז ער אַריינגעפּלאַן אין הויז און האָט אויסגערופֿן: „איך בין קראַנק! איך בין קראַנק!“

— קראַנק? וויי איז מיר! — האָט בעניס מוטער אויס-געשריען פֿון קיך אַרויס און אַ דערשראָקענע אַריינגעלאָפֿן אין בעניס צימער צו זען, וואָס איז דער מער מיט אים.

— גיב נאָר אַ קוק אין שפיגל ווי אַזוי דו זעסט אויס, בעני! עס רינט דאָך פֿון דיר דער שווייס ווי וואַסער פֿון אַ קוואַל! האַסט שוין פֿאַרגעסן, וואָס איך זאָג דיר אַן טאָג-אַינ, טאָג-אויס ווי אַזוי זיך אויסצוהיטן? וויי איז צו מיר! דו ברענסט דאָך ווי אַ פֿייער! איך גיי שוין רופֿן דעם דאָק-טער!

— מע דאַרף נישט! האָט בעני שטיל געזאָגט, ער אַליין וועט מיך אויסהיילן!

— אַודאי וועט ער דיך אויסהיילן! זאָגט די מאַמע

זוכנדיק דעם דאָקטערס נומער אין טעלעפֿאָן־ביכעלע. אונ-
דזער דאָקטער וועט...

— איך זאָג דאָך דיר, — אַז מע דאַרף נישט קיין דאָק-
טער! — שלאָגט איבער בעני שרייענדיק אויף אַ קול, —
ער אַליין וועט מיך אויסהיילן!

— ווער איז דער „ער“, בענילע? — וואונדערט זיך די
מאַמע מיט אַ וויינענדיקער שטים און טאַפט נאַכאַמאַל און ווי-
דעראַמאַל בעניס שטערן און האַלדז, — דו רעדסט דאָך שוין
פֿון היץ. וויי איז מיר! דו ביסט קראַנק, בענילע! טו זיך
אויס, קינד מינס, און לייג זיך אַריין אין בעט דערווייל ביז
וואַנען דער דאָקטער וועט קומען!...

— איך וועל זיך אַריינלייגן אין בעט, אויב דו וועסט
נישט רופֿן דעם דאָקטער! וואַרט צו, אפֿשר וועל איך פֿון
זיך אַליין געזונט ווערן?...

עס געדויערט נישט קיין מינוט און בעני ליגט שוין
אין בעט. און ליגנדיק קלערט ער: „באַלד, באַלד וועט קו-
מען אליהו און מיך אויסהיילן. אָבער דערווייל איז בעסער
צו ליגן מיט צוגעמאַכטע אויגן... די מאַמע וועט מיינען,
אַז איך שלאָף, וועט זי מיך לאַזן צורו! איך וויל זיין איינער
אַליין ווען אליהו הנביא וועט זיך באַווייזן צו מיר“...

— ווי אַזוי זעט ער אויס, אליהו הנביא?

עס דוכט זיך בענין אַז ער הערט אַ שטילן גערוויש...
גלייך ווי עס פֿלאַטערן פֿליגל...

— נאַרישקייטן! אליהו האָט נישט קיין פֿליגל! ער איז
דאָך אַ נביא נישט קיין מלאַך...

— ווי אזוי זשע פֿליט ער אַרום איבער דער גאַרער
וועלט צו העלפֿן יידן? — פֿרעגט בעני זיך אין געדאַנק.
— דאָס האָט ער מיך אָנגערירט? עס ווייזט זיך מיר
אויס!

— ניין! עס ווייזט זיך מיר נישט אויס! איך פֿיל זיין
האַנט אויף מיין שטערן!
— האָט דען אליהו הענט?

— אַוודאי האָט ער הענט... ער האָט אויך אַ מויל! ער
זאָגט דאָך נביאות! ער זאָגט פֿאַראַוויס; ער ברענגט גוטע
בשורות צו יידן וואָס זיינען אין אַ נויט... ער...

בעני פֿילט זיך אזוי גוט, אַז ער הערט אויף צו טראַכטן.
עס דוכט זיך אים, אַז אליהו טראַגט אים אַוועק ערגעץ ווייט
ווייט... ס'אַרט אים נישט... זאָל ער...

עס גייט אַוועק אַ שטיקל צייט. בעני פֿילט זיך מונטער
און אויסגערוט... אַבער די אויגן האַלט ער נאָך אַלץ צו-
געמאַכט.

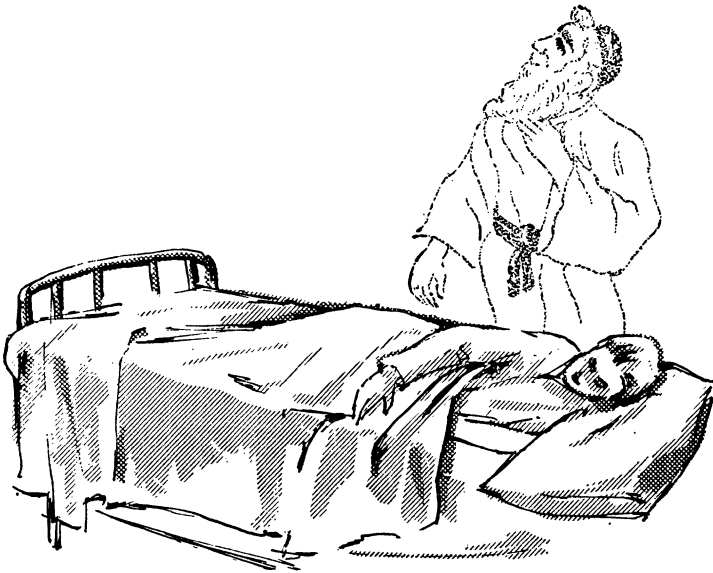
— זאָל עס זיין נאַכאַמאָל אליהו? — קלערט בעני פֿילנ-
דיק אַ שטאַרקע האַנט אויף זיין שטערן — פֿאַרוואָס דריקט
ער אזוי מיין שטערן איצט? ...

— דאָס איז זיין אָנוואַג, אַז איך זאָל עפֿענען מינע אויגן,
און אים אָנקוקן, — ענטפֿערט בעני זיך אַליין.
בעני גיט אַ ריס אויף זיינע אויגן.

— פּאַ? וואָס טוט פּאַ אין דער היים איצט? — פֿרעגט
בעני און קוקט אויף זיין פֿאַטער מיט פֿאַרוואַנדערטע אויגן.
— דו האַסט אונדז זייער אָנגעשראַקן, בענילע! —

זאגט זיין פֿאָטער. — אָבער דאַנקען גאָט! אַבי מיט שרעק
אַפגעקומען! דו האָסט קיין טראַפעלע היץ נישט!
— איך האָב נישט? פֿון וואַנען ווייסטו דאָס, פּאַ?
— פֿון וואַנען איך ווייס עס? נאַריש קינד! די מאַמע
האַט דיר געמאַסטן די היץ צוויי מאָל און דו האָסט אַפֿילו
נישט געפֿילט, אַזוי שטאַרק ביסטו געשלאָפֿן!
— אליהו האָט מיך געזונט געמאַכט, — קלערט בעני, —
אָבער פֿאַרוואָס האָט ער זיך נישט געוויזן צו מיר, ווען ער
האַט מיך אויסגעהיילט?
— וואָס זשע ליגסטו, בענילע, ווי אַ גולם? — טאַרעט
אים דער פֿאָטער, — הערסטו דען נישט, אַז דאָס הויז איז
פֿול מיט געסט? מיר וואַרטן דאָך אַלע אויף דיר? עס איז
דאָך שוין צייט זיך צו זעצן צום סדר.
בעני איז אַרויס פֿון בעט, זיך אָפגעוואַשן און אַט איז
ער שוין אָנגעטאַן אין זיין נייעם אָנצוג און ער זיצט שוין
צוזאַמען מיט אַלע געסט ביים טיש, וואָס בלישטשעט מיט די
זילבערנע לעפֿל און גאַפלען אַנטקעגן די ברענענדיקע ליכט.
אָבער בעני האַלט אין איין קלערן: „אויב אליהו האָט מיך
אויסגעהיילט, פֿאַרוואָס האָט ער זיך נישט באַוויזן צו מיר?...
איך האָב דאָך געוואַלט אַ קוק טאַן אויף אים מיט מיינע איי-
גענע אויגן?“
דער פֿאָטער לאָזט בענין נישט קלערן. ער גיט אים
אַ וואונק.
בעני קוקט אויף אים און פֿרעגט אים מיט זיין קוק
וואָס ער וויל פֿון אים.
— די פֿיר קשיות, בענילע...

בעני פֿארשעמט זיך. ער דערמאָנט זיך, אַז אַ טיש מיט
געסט וואָרט אויף אים און ער פֿאַרציט מיט אַ דין קולכל :
— מה נשתנה הלילה הזה...
און ווען ער האָט געענדיקט פֿרעגן די פֿיר קשיות און
זיך אַנידערגעזעצט, האָט ער, דערזעענדיק דעם גרויסן בע-
כער, דעם „כוס אליהו“, נאָכאַמאָל אַ קלער געטאָן :
— אָבער פֿאַרוואָס האָסטו זיך נישט געוויזן פֿאַר מיר ?
פֿאַרוואָס ? ...

צוליב אַ שטיקל מצה

ס איז געווען דער טאָג פֿון ערב-פסח.
זייענדיק פֿריי פֿון שול, בין איך אויך
געשטאַנען ביים „כישוף-טעפעך“, נישט ווייט
פֿון אונדזער הויז, און געשלונגען מיט די
אויגן די „קונצן“, וואָס צוויי ציגינער-

אַקראַבאַטן האָבן געמאַכט.

די פֿאַרשטעלונג פֿון די צוויי ציגינער-יינגלעך איז גע-
ווען אזוי פֿאַרכאַפנדיק, אַז פֿון גרויס באַוואונדערונג האָב איך
אויפֿגעהערט צו קייען דאָס שטיקל מצה, וואָס איך האָב גע-
האַלטן אין איין האַנט. אין דער צווייטער האַנט איך
געהאַלטן שטייף אַ גרויסע קופּערנע מטבע, וואָס איך האָב
היינט „אַרויסגעקלאַפֿט“ פֿון מיין אייגענער קאַסע. איך האָב
זיך געגרייט זי אַריינצואוואַרפֿן אינעם היטל, ווען איינער פֿון
די אַקראַבאַטן וועט אַרומגיין צווישן די צוקוקערס צונויפֿ-
קלייבן עפעס געלט און וועט צוקומען צו מיר.

אַבער די גרויסע קופּערנע מטבע, וואָס איך האָב אַריינ-
געוואַרפֿן אין דעם ציגינערס היטל האָט, ווייזט אויס, אים
נישט צופֿרידנגעשטעלט. דאָס יינגל האָט זיך נישט אַ ריר
געטאַן פֿון אַרט און מיד אָנגעקוקט מיט מאַדנע אויגן. עס
האַט זיך מיר אויסגעדאַכט, אַז זיין קוק זאָגט: „דאָס איז
אַליץ, וואָס דו גיסט מיר פֿאַר אונדזערע אַקראַבאַטישע
קונצן?“

איך האָב זיך געשעמט וואָס איך האָב די אַקראַבאַטן
נישט גענוג באַצאָלט פֿאַר זייער וואונדערלעכן „צירק“ און
זיך געלאָזט גיין אַהיים, כדי „אַרויסצוקלאַפֿן“ פֿון מיין קאַסע
נאָך אַ מטבע.

גייענדיק מיט אַ שנעלן טראָט, האָב איך פֿלוצעם דער-
פֿילט, אַז עמעצער גייט מיר נאָך ...

איך האָב זיך אומגעקוקט . . . — דער ציגיינער!
איך האָב זיך זייער דערשראָקן. איך האָב נישט גע-
וואָלט, אַז עמעצער זאָל זען, אַז אַ ציגיינער גייט מיר נאָך,
האָב איך אים געזאָגט:

— איך ווייס, אַז דיין פֿאַרשטעלונג איז ווערט מער ווי
איך האָב אַרײַנגעוואָרפֿן אין דיין היטל ... וואָרט דאָ צו,
וועל איך דיר אַרויסברענגען פֿון מיין הויז נאָך אַ מטבע ...
— איך וויל נישט קיין געלט ... — האָט דער ציגיינער

געזאָגט, נישט אַרונטערנעמענדיק זײַנע אויגן פֿון מיר.
מיין שרעק איז געוואַקסן. אַלע וואָרנונגען, מיט וועלכע
די מאַמע האָט אונדז, קינדער, שטענדיק געוואָרנט קעגן די
ציגיינער, האָבן אויפֿגעבליצט בײַ מיר אין קאַפּ ... „זײַ גנבע-
נען אַלץ, וואָס זײַ זעען מיט זייערע אויגן! זײַ גנבענען אַפֿילו
קינדער“ ...

— אָבער איך בין שוין נישט מער קיין פֿיצעלע קינד ...
איך בין נישט פֿיל קלענער פֿון דעם אַקראַבאַט ... — האָב
איך געקלערט.

— וואָס ווילסטו? — האָב איך קוים אַרויסגעקוועטשט
פֿון מיין האַלדז.

— איך וויל דאָס! — ווייזט דאָס ציגיינער יינגל אָן

אויפֿן שטיקל מצה, וואָס איך האָב נאָך אַלץ געהאַלטן אין מיין האַנט.

— מצה ווילסטו? נאָ! נאָדיר! וואָרט צו, וועל איך פֿאַר דיר אַרויסברענגען פֿון הויז נאָך אַ שטיקל מצה.

מיט גרויס אימפעט בין איך צוגעגאַנגען צו דער פֿאַ-
דערשטער טיר פֿון אונדזער הויז, כדי די מאַמע און די שוועס-
טער, וועלכע פֿאַרקען זיך אין קיך צוגרייטנדיק אַלץ צום
סדר, זאָלן מיך נישט באַמערקן.

אַבער איידער איך האָב געעפֿנט די פֿאַדערשטע טיר,
האָב איך דערפֿילט אַז עמעצער שטייט לעבן מיר...
דער ציגינער!

איך בין שנעל אַריינגעלאָפֿן אין קאַרידאָר, אַבער איי-
דער איך האָב נאָך באַוויזן צוצומאַכן די טיר, איז ער שוין
געווען אינעווייניק... איך לויף אַריין אין טונקעלן קעמערל,
וואו עס שטייען צוויי פֿולע קאַסטנס מיט מצות... ער איז
דאָ!

מיט ציטערדיקע הענט האָב איך אַרויסגעשלעפט איין
מצה, אַ צווייטע, אַ דריטע און דערלאַנגט דעם ציגינער.
— נעם און גיי! און וואָס שנעלער! אויב מיין טאַטע
וועט דיך דערזען — שפּילסטו מיטן לעבן! — האָב איך
אומישנע געזאָגט.

דער ציגינער האָט זיך נישט געאַיילט. ער האָט פֿאַ-
וואַליע אַריינגעלייגט אין זײַן היטל די מצות, וואָס איך האָב
אים דערלאַנגט, און זיך געלאָזט צוריקגיין צום „כישוף-
טעפּער“ מאַכן זײַנע אַקראַבאַטישע שטיק...

איך בין געווען אזוי גליקלעך, וואָס איך בין פטור גע-
וואָרן פֿון אים, אַז איך האָב שוין מער זיך נישט אומגעקערט
צום „צירק“...

איך בין נאָך אַלץ געווען אַנגעשראַקן פֿון דער באַגע-
געניש מיטן ציגינער. איך בין אומישנע אַרײַנגעלאָפֿן אין
קיך, כדי צו זײַן לעבן דער מאַמען און לעבן מײַנע שוועס-
טער, וואָס האָבן דאָרט געאַרבעט...

איך האָב זיי געהאַלפֿן איבערווישן די פסחדיקע כלים
און זיך אַ ביסל באַראַיקט. ווען מען האָט זיך געזעצט צום
סדר, האָב איך שוין געהאַט אינגאַנצן פֿאַרגעסן אָן דעם צי-
גינער-אַקראַבאַט און אָן דער שרעק וואָס איך האָב איבער-
געלעבט איבער אים... נאָך די אַרבע כּוסות בין איך גאָר
פֿריילעך געוואָרן און זיך אזוי צעזונגען, אַז אַלע האָבן זיך
געוואונדערט אויף מיר...

און אַט קומט דער סדר צו זײַן סוף.

דער טאַטע האָט אַנגעגאַסן דעם גרויסן בעכער מיט
וויין, און איידער ער האָט אויפֿגעהויבן דעם „כּוס אליהו“,
האָט ער אַ וואונק געגעבן צו מיר, אַז איך זאָל גיין עפֿענען
די טיר פֿאַר אליהו...

עפעס האָט מיר אַ זעץ געטאַן אין האַרצן, ווען איך
האָב געעפֿנט די טיר פֿון עסצימער אין פֿינצטערן קעמערל,
וואו עס זײַנען געשטאַנען אַלע פסחדיקע זאַכן... עס האָט
מיר אַ בליץ געטאַן אין קאַפּ: „ווען דער טאַטע וואָלט וויסן,
אַז איך האָב הײַנט געגנבעט מצות פֿאַר אַ ציגינער-ײַנגל,
וואָלט ער מיך דען געשיקט עפֿענען די טיר פֿאַר אליהו? ...
איך בין דורכגעלאָפֿן דאָס קעמערל נישט אַ קוק טוענ-

דיק צו די קאסטנס, וואָס איך האָב היינט בייטאָג פֿון זיי
אַרויסגעשלעפט די מצות ...

אַט בין איך שוין אין לאַנגן, פֿינצטערן קאַרידאָר ...
אַבער איידער איך עפֿן די טיר, גיט מיר נאַכאַמאָל אַ
בליץ אין קאָפּ:

„ווען אליהו וואָלט וויסן, אַז איך האָב געגנבעט מצות,
וואָלט ער דען צוגעקומען צו אונדזער טיר?“ ...
איך האָב זיך אַבער אָנגענומען מיט מוט און געגעבן
אַן עפֿן די טיר. ביי דער שוועל איז געשטאַנען דער ציגני-
נער!

— איך בין נישט קיין גנב! גלויב מיר! שריי נישט!
רוף קיינעם נישט!

— איך ... — אַ ייד! מיך געגנבעט ווען איך אַ פֿי-
צעלע קינד! איך אויך אַמאָל געגעסן מצה פונקט ווי דיין
מצה! זאָג דיין טאַטן מיר העלפֿן! ...
פֿון שרעק האָב איך אַפֿילו נישט געקאָנט אַ געשריי
טאָן, עמעצן אַ רוף טאָן ...

צו מיין גליק האָט דער טאַטע נאַכגעשיקט נאָך מיר מיין
עלטערע שוועסטער זען פֿאַרוואָס איך זאָם זיך דאַרטן ביי
דער טיר ...

זי האָט געמאַכט אַזאַ געוואָלד, ווען זי האָט דערזען אין
טיר אַ פֿרעמדן, אַז אַלע ברידער מיניע זיינען אַרויסגעלאָפֿן
פֿון עסצימער כאַפֿן דעם „גנב“ איידער ער באַווייזט צו אַנט-
לויפֿן ...

אַבער דער „גנב“ האָט נישט געוואָלט אַנטלויפֿן. ער
האַט זיך געלאָזט כאַפֿן און אַרײַנפֿירן אין עסצימער. ער האָט

געהאלטן אין איין פליסטערן: „איך ... נישט אַ גנב! איך ...
אַ ייד! איך ... אַ יידיש קינד! מיך געגנבעט ווען איך ...
אַ פיצעלע קינד“ ...

דער טאַטע האָט ווייטער געזאָגט די הגדה און האָט
בלויז אַ וואונק געגעבן צו מיניע שוועסטער, אַז זיי זאָלן דער-
לאַנגען דעם יינגל עפעס עסן. דער ציגינער האָט זיך אָבער
צו קיין זאַך נישט צוגערירט ... נאָר פֿון דער מצה האָט ער
געביסן און דערביי האָט ער געהאלטן אין איין ריידן ווי צו
זיך אַליין: „איך ... עס מצה! איך ... אַ ייד!“
דער טאַטע האָט געענדיקט בענטשן און האָט אַ וואונק
געגעבן צו מיניע ברידער, אַז זיי זאָלן אים נאַכגיין מיטן
ציגינער-יינגל ...

טרערן האָבן זיך באַוויזן אין די אויגן פֿון דעם ציגיני-
נער-יינגל, ווען זיי האָבן אים געהייסן מיטגיין מיט זיי.
— איך וויל נישט צוריקגיין צו זיי! — האָט ער זיך
געבעטן ביי מיניע ברידער.

— איך ... אַ ייד! איך ... נישט אַ גוי! נישט אַ צי-
גינער!

ביי מיר אין די אויגן האָבן זיך באַוויזן טרערן פֿון
רחמנות צום ציגינער. די מאַמע, זעענדיק אַז איך וויל וויי-
נען, האָט מיך באַלד באַרואיקט, און צו מיר געזאָגט: „מען
וועט אים נישט צוריקשיקן צו די ציגינער! זיי ברענגען
אים צום רב! וואָס דער רב וועט הייסן, וועט מען טאָן מיט
אים“.

וואַרטנדיק אויפֿן טאַטנס צוריקקער פֿון רב בין איך
אינגעשלאָפֿן.

אויף מאָרגן, ווי נאָר איך האָב געעפֿנט מיניע אויגן, האָב איך זיך דערוואוסט פֿון מיניע ברידער, אַז דער רב האָט געפֿסקנט, אַז דער „ציגינער“ איז גאָר אַ ייִדיש קינד ... אַז ציגינער האָבן אים צוגעגנבעט ווען ער איז נאָך געווען גאָר קליין און דערפֿאַר האָט ער נישט געדענקט נישט דעם נאָמען פֿון זיינע טאָטע-מאָמע און נישט דעם נאָמען פֿון זיין שטע-טעלע ...

דער רב האָט נישט גערוט. ער האָט זיך דערוואוסט וואו די עלטערן וואוינען און זיי גערופֿן צו זיך. דער רב אַליין האָט זיי אויסגעפֿרעגט וועגן דעם קינד, וואָס מע האָט ביי זיי צוגעגנבעט צוריק מיט יאָרן. דערנאָך האָט מען געלאָזט די עלטערן באַטראַכטן דעם „ציגינער-אַקראַבאַט“. ווען זיי האָבן אין אים געפֿונען אַלע סימנים פֿון זייער פֿאַרלאָרן קינד, איז געוואָרן אַ גרויסע פֿרייד אין אַלע עקן שטאָט. גרויס און קליין, קינד און קייט, האָבן גערעדט וועגן דעם גרויסן נס, וואָס גראָד אין דער נאַכט פֿון פּסח האָט זיך אַ ציגינער-ינגל פּלוצעם דערמאָנט, אַז ער איז געבוירן געוואָרן ביי ייִדישע עלטערן. אַלע האָבן זיך געפֿרייט און דערציילט וועגן גרויסן נס וואָס האָט געטראָפֿן צוליב אַ מצה ...

אליהו הנביא — 1945

1 א טיפן וויין קעלער אין א קליין גרענעץ-
שטעטעלע צווישן פראנקרייך און בעלגיע
זיינען אין יאר 1945 געלעגן באהאלטן יידי-
שע קינדער מיט א לערער. דער קאטוילי-
שער גלח פון שטעטל האט זיי באהאלטן,

אפגעזונדערט פון זייערע עלטערן. אים האט זיך געדוכט, אז
אויב די דייטשן וועלן זיי געפינען אין זייער באהעלטעניש,
וועלן זיי נישט האבן קיין הארץ אויסצוהרגענען בלויז קינד-
ער ...

זיינען די עלטערן און אנדערע דערוואקסענע געלעגן
באהאלטן אין אן אנדער קעלער, אין איין עק שטעטל, און
די קינדער מיט איין לערער — אין א צווייטן עק, אין דעם
פארדעמפטן, כמעט אינגאנצן פינצטערן, וויין-קעלער.

ווען די דייטשן האט אנגעהויבן צו גיין זייער שלעכט
און די אליאירטע האבן זיי שטארק באמבאדירט אויף אלע
פראנטן, זיינען די זוכענישן פון דער געסטאפא געווארן גרינט-
לעכער. אויף יעדן האט געציטערט די הויט. אויף דעם לע-
רער, וואס איז געלעגן באהאלטן מיט די קינדער, האט גע-
ציטערט די הויט נישט אזוי פאר זיך, ווי פאר די קינדער ...
טיף אין הארצן האט ער געבעטן גאט ער זאל אפהיטן די
קינדער פון פיין און פיניקונג, און נאך מער פאר אלץ —
פון שרעק ... ווייל יעדער מאל, וואס די קינדערשע אויגן
פלעגן זיך אנפילן מיט שרעק און די קינדער פלעגן זיך טוליען

צו אים, פלעגט זײַן האַרץ צערסן ווערן פֿאַר ווייטיק... האָט דער לערער געבעטן גאָט ער זאָל אים געבן מוט, שטאַרקן אים אין דעם גרויסן ווייטיק, ער זאָל זיך נישט פֿאַרלירן און זאָל האָבן כוח צו מוטיקן די קינדער און זיי ראַטעווען...

אַבער מיט וואָס האָט מען געקאָנט באַשעפֿטיקן די קינדער אין פֿינצטערן קעלער? קיין ביכער און קיין שרייב-און מאַל-געצייג איז נישט געווען, און וואָס צו עסן איז אויך נישט געווען. האָט דער לערער געהאַלטן אין איין דערציילן מעשות און נאָכדעם פֿלעגן די קינדער די מעשות איבער-דערציילן. אָט אַזוי האָט מען געשטופֿט די צייט און פֿאַרגעסן אָן די צרות.

ס'איז געווען ערב-פסח. דער לערער האָט געהאַט אַ סך צו דערציילן וועגן יציאת מצרים. ער האָט פֿאַרגליכן די איצ-טיקע לאַגע מיט דער אַמאָליקער און אַזוי אַרום האָט ער גע-געבן די קינדער האַפֿענונג...

„אויך פֿאַר יציאת מצרים האָט זיך פֿיל מענטשן אויס-געוויזן, אַז ס'איז עק וועלט, אַז זיי וועלן שוין קיינמאָל נישט זען מער זייערע קינדער, וואָס זײַנען פֿאַרשלעפֿט געוואָרן — געשמידטע אין קייטן — אין אַלע עקן לאַנד. אַבער ווען ס'איז געקומען די אויסלייזונג, האָבן עלטערן געפֿונען אין מדבר זייערע קינדער, און קינדער — זייערע עלטערן...“

די שטימונג איז בײַ די קינדער געוואָרן אַ לעבעדיקע און דערפֿילנדק דאָס, האָט דער לערער זיי דערציילט מעשות אָן אַ שיעור. ער האָט זיי אויך דערציילט וועגן אליהו הנביא: „גראַד אין דער צייט ווען ס'ווייזט זיך אויס, אַז ס'קאָן שוין גאַרנישט העלפֿן, קומט אליהו מיט זײַנע וואַנדער און ווייזט,

אַז ס'איז פֿאַראַן אַ גאָט אויף דער וועלט און מען דאַרף נישט אַרײַנפֿאַלן אין פֿאַרצווייפֿלונג... האָט דער לערער זיי גע-טרייסט.

— ס'איז נישטאַ קיין אליהו הנביא! — האָט אויסגע-שריען ווילי, וואָס איז אויפֿגעהאָדעוועט געוואָרן בײַ רײַכע ײִדיש-דייטשישע עלטערן — דערציילט אונדז נישט קיין באַבע מעשות! מײַן מוטער האָט מיך געלערנט נאָר צו גלייבן אין פֿאַקטן, אמתע פֿאַקטן!

פונקט אין יענעם מאַמענט האָט זיך געעפֿנט די טיר פֿון ווייזן קעלער און אַנשטאַט דעם גלח, וואָס פֿלעגט זיי ברענ-גען טאַג-טעגלעך עפעס צום איבערכאַפֿן, האָט זיך באַוויזן מיט קלינגענדיקע שפֿאַרן אַ קליינע אָפֿטיילונג פֿון דײַטשי-שער פֿאַליציי.

— ײִדישע באַהעלטעניש! — האָבן גערעוועט די געס-טאַפֿאַלייט — וויפֿל זײַט איר דאָ? ווער האָט אייך דאָ באַ-האַלטן? אַרויס מיטן אמת, שמוציקער יודע! — און ס'קלינ-גען די פעטש אויף דעם לערערס באַקן. — דו שווינגסט? דו וועסט שוין רעדן בײַ אונדז! ווען מיר וועלן צוריקקומען! גרייט זיך! קיין זכר וועט פֿון אייך נישט בלייבן!

און פֿאַרזיגלט פֿון אויסנווייניק איז געוואָרן דער ווייזן-קעלער מיט די קינדער און לערער...

די קינדער זײַנען געוואָרן אַזוי דערשראָקן אַז דער לע-רער האָט זיך שיר אַליין נישט פֿאַרלאָרן.

— בײַ וואָס האַלטן מיר? — האָט זיך דער לערער צעשמייכלט — בײַ אליהו! דעם כּוס מיט ווייזן, וואָס ײִדן שטעלן אויף דעם טיש פֿאַר אליהו, וויל יעדער איינער

גלייבט, אז ער קומט אין דער נאכט פֿון סדר אַ טרונק טאָן...

— איך וויל נישט הערן פֿון אייער אליהו! — צעשרייט זיך ווילי אויף אַ קול. — די געסטאָפּאָ וועט אונדז באַלד קו-מען נעמען און איר דערציילט אונדז מעשות... — וועלוועלע!

דער לערער האָט אַרומגעכאַפּט ווילין וואָס האָט זיך געלאָזט לויפֿן צו דער פֿאַרזיגלטער טיר. — איך וויל נישט געהרגעט ווערן דאָ! איך וויל גיין צו מיין מאַמען! — האָט ווילי געשריען. די קינדער האָבן שטיל געוויינט.

דעם לערער איז געלונגען צו באַרואיקן ווילין און צו-טוליען אים צו זיך ווי אַ קליין קינד. דעם לערערס באַקן האָבן נאָך געפֿלאַמט פֿון די פעטש, וואָס ער האָט געכאַפּט פֿון די שטורמיסטן און די אויגן האָבן געברענט פֿון אַן אי-געווייניקסטער תּפֿילה, וואָס ער האָט געטאָן בעטן גאָט, אז ער זאָל אים געבן שכל און מוט צו באַרואיקן די קינדער.

— טייערע און ליבע קינדער! — צעלאַכט זיך דער לערער אויף אַ קול און גיט זיך אַ קלאַפּ אין שטערן — איך האָב פֿאַרגעסן דעם חשבון! היינט איז דאָך דער פֿערצנטער ניסן! ערב-פסח! איז לאַמיר זיך זעצן צום סדר!

און נאָך איידער די קינדער האָבן געהאַט צייט אַ פיפּס צו טאָן, האָט ער מיט אַ טיפֿער שטים גערעדט אזוי:

— איר פֿאַרשטייט, קינדער? אַלץ אויף דער וועלט איז נישט ווי איר זעט, נאָר ווי איר שטעלט זיך פֿאַר! זעצט זיך אַרום מיר, מאַכט צו אייערע אויגן, וועט איר זיך פֿאַר-

שטעלן, אז איר זעט וואָס איך וועל איך זאָגן, וואָס איר דאַרפֿט איצט זען! אָט איז אַ לאַנגער טיש מיט אַ שניי-ווייסן טישטעך באַדעקט. איר זעט די גרינסן און די מצות? די כוסות מיט וויין זעט איר? איז לאַמיר פראַווען דעם סדר. יאַנקעלע! מאַך מיט מיר אינאיינעם קידוש... דו זעסט דאָך דעם ערשטן כוס פֿון די ארבע כוסות?... דער לערער האָט געמאַכט דעם פסח-קידוש און יאַן-קעלע האָט איבערגעחזרט יעדער וואָרט.

— איצט לאַמיר אַלע זאָגן הא לחמא... דאָס איז דאָס אַרעמע ברויט וואָס אונדזערע עלטערן האָבן געגעסן אין מצרים...

די קינדער האָבן איבערגעחזרט.

— און איצט וועט חנהלע, וואָס איז די יינגסטע פֿון איך אַלעמען, פֿרעגן די פֿיר קשיות...

חנהלע האָט געפֿרעגט די פֿיר קשיות...

— און איצט וועל איך ענטפֿערן אויף די פֿיר קשיות און זאָגן פֿאַר איך אויסנווייניק וואָס איך געדענק פֿון דער הגדה...

— און דערנאָך וועלן מיר טאַקע עסן ווי ביים סדר? — רופֿט זיך אָן אַ קינד.

— זיכער! — ענטפֿערט דער לערער — מיר וועלן האָבן די שענסטע מאכלים, אויב איר וועט מיך פֿאַלגן און זען וואָס איר דאַרפֿט היינט זען!

— אַפֿילו קניידלעך מיט יויך? — פֿרעגט איינער מיט גרויס הונגער-ווייטיק אין זיין בויך...

— און אן איי אין געזאלצענעם וואסער? — פֿרעגט
א צווייטער.

— איך האָב זייער ליב די קאַרטאָפֿל אין געזאלצענעם
וואַסער... —

— אַלץ וועלן מיר האָבן! אַ סדר פֿון סדר-לאַנד, קינ-
דער! אָבער קניידלעך עסט מען נישט פֿאַר דער הגדה!
מאַכט זשע צו די אויגן און הערט זיך צו און איך וועל פֿאַר
איך ליינען די הגדה!

און דער לערער האָט אָנגעהויבן צו זאָגן אויסנווייניק
וואָס ער האָט געדענקט און זינגען אַלע פּסחדיקע ניגונים.

זינגענדיק האָט ער אַזוי ווי געזאָגט זיין לעצטע תּפֿילה.
ער האָט אין זיין תּפֿילה געבעטן, אַז די קינדער זאָלן איינ-
שלאָפֿן און נישט פֿילן קיין שרעק פֿאַרן טויט. ער האָט גע-
זונגען מיט אַ זיסער שטים. די קינדער זינגען אַלע איינגע-
שלאָפֿן. מיט זייערע פֿאַרמאַכטע אויגן האָבן זיי געזען דעם
שענסטן סדר מיט טאַטע-מאַמע, וואָס אַ סך פֿון זיי זינגען
שוין געווען אויף יענער וועלט...

אַ לאַנגע צייט האָט געהערשט אַ טיפֿע שטילקייט איי-
בערן וויין-קעלער.

מיטאַמאַל האָט ער דערהערט אַז עמעצער פֿאַרקעט
זיך בײַ דער טיר, וואָס איז געווען פֿאַרשלאָסן פֿון דרויסן...
דער לערער האָט געטאָן צו גאָט זיין לעצטע תּפֿילה:

— גאָט! אויב ס׳איז פֿאַראַן אליהו הנביא, — האָט ער
געבעטן בײַ זיך אין האַרצן, — שיק אים צום סדר, וואָס מיר
האָבן איצט געפּראָוועט, זאָל ער אַליין דיר ברענגען די נשמות
פֿון די אומשולדיקע קינדער... העלף מיר, אַז זיי זאָלן זיך

נישט אויפכאפן פֿון זייער שלאָף און נישט זען מיט זייערע ליכטיקע אויגן די פֿינצטערע מערדער.

פלוצעם האָט זיך דערהערט דעם גלח שטים. ער האָט גערופֿן דעם לערער. באַלד האָט זיך באַוווּזן דער גלח מיט אַ ליכט.

— וואָס איז דאָ אַזוי שטיל ביי אײַך, איר טוט תּפֿילה? — האָט דער גלח געפֿרעגט. — אייער געבעט האָט געהאַלפֿן. די אַמעריקאַנער זײַנען שוין דאָ אין שטאָט, און אַט שטעל איך אײַך פֿאַר דעם טשעפּליין, דעם רב, פֿון דער אַמעריקאַנער אַרמיי, איזידאַר קאַפּלאַן.

דער לערער איז געבליבן שטיין ווי פֿאַרגליווערט. ער האָט נישט געקאַנט אַפֿילו ענטפֿערן. ער איז אָבער באַלד געקומען צו זיך און זיך צעוויינט אויף אַ קול. אַז די קינדער האָבן דערהערט דעם לערערס געוויין, האָבן זיי אַלע אויך אָנגעהויבן וויינען.

דער לערער האָט זיי אָבער באַלד באַרואיקט. מיט אַ ברייטן שמייכל אויף זײַן פנים האָט ער זיי דערציילט, אַז עס איז געשען אַ נס, אַ גרויסער נס.

— מיר זײַנען פֿרײַ, באַפֿרייט געוואָרן פֿון די דײַטשישע מערדער. מיר האָבן אַלע געבעטן, אַז אליהו הנביא זאָל קומען, אַט איז ער געקומען — האָט ער אָנגעוויזן אויף דעם רב פֿון דער אַמעריקאַנער אַרמיי, וואָס איז געקומען און גע-בראַכט מצות און אַלע פּסחדיקע זאַכן פֿאַר אַלעמען.

— אָבער איידער מיר פֿאַרלאָזן דעם קעלער, קינדער, וויל איך פֿאַרשטעלן פֿאַר טשאַפּליין איזידאַר קאַפּלאַן איינעם פֿון אונדזערע ייִנגלעך!

דער לערער האָט זיך פֿאַרנויגט פֿאַר ווילין און גע-

זאָגט:

— זיין נאָמען איז וועלוועלע, אָבער ער וויל נאָר מע
זאָל אים רופֿן ווילי אָדער ווילהעלעם.

— אַלזאָ, וועלוועלע-ווילי-ווילהעלעם, וואָס גלויבט נישט
אין ניסים און נישט אין באַבע-מעשות! באַקען זיך מיט
אונדזער אליהו הנביא! גיב דיין האַנט צום טשאַפליין און
זאָג אים, אַז פֿון איצט אָן וועסטו גלויבן אַז עס איז פֿאַראַן
אן אליהו הנביא...

יום העצמות

איך וויל נישט בייטן מיין נאָמען

1] זינט דאָס זעקס-יאָריקע מיידעלע איז אַריין אין ערשטן קלאַס פֿון דער דאָרף-שול, קומט זי אַהיים יעדן טאָג אַ ברוגזע.

אויף וועמען איז דאָס זעקס-יאָריקע

מיידעלע אין כעס? נישט אויף דער לע-

רערין. פֿאַרקערט, די לערערין האָט זי ליב ווי דאָס לעבן!

ווען אַנדערע קינדער וואָלטן זי נישט אָפּגעשטופּט, וואָלט זי

געהאַלטן דער לערעריןס האַנט אַ גאַנצן נאַכמיטאָג, אַפֿילו

נאָך דעם, ווי זי פֿירט צו די לערערין ביז איר הויז, וואָס

געפֿינט זיך אויפֿן סאַמע עק פֿון דאָרף.

מיינט איר דאָך זיכער, אַז דאָס זעקס-יאָריקע מיידעלע

איז אין כעס, ווייל זי האָט פֿינט די דאָרף-שול? האָט איר

אויך נישט געטראָפֿן!

דאָס קליינע מיידעלע האָט אַזוי ליב די שול, וואוהין מען האָט זי היי-יאר אַריבערגעפֿירט פֿון קינדער-גאַרטן, אַז זי וואָלט געבליבן אין שול אַ גאַנצן טאָג און אַ גאַנצע נאַכט.

אויף וועמען-זשע פֿאַרט איז דאָס מיידעלע ברוגז?
אויף איר אייגענער מוטער.

און פֿאַרוואָס מיינט איר, איז דאָס מיידעלע אין כעס
אויף איר מוטער גראַד ווען זי קומט אַהיים פֿון שול?
ווייל זי איז מקנא אַלע קינדער פֿון איר קלאַס...
פֿאַרוואָס איז זי זיי אַזוי מקנא?
הערט זיך צו וועט איר פֿאַרשטיין!

אין דעם ערשטן קלאַס פֿון דער דאָרף-שול פֿאַרציט די
לערערין יעדן איינעמס נאָמען: רותן רופֿט זי רותעלע, חנהן
רופֿט זי חנהלע, רינהן רופֿט די לערערין רינהלע, דינהן —
דינהלע. נאָר איר נאָמען פֿאַרציט די לערערין נישט. זי
רופֿט זי בלוז „עצמאות“ (אַצמאַאָוט). פֿאַרדריסט עס דעם
קליינעם מיידעלע ביז גאַר, וואָס די מאַמע האָט איר געגעבן
אַזאַ שווערן נאָמען. די לערערין קאָן אים נישט פֿאַרציען.

קומט דערפֿאַר עצמאות אַהיים יעדן טאָג פֿון דער
שול אַ ברוגזע און פֿול מיט כעס אויף איר מוטער. זי גיט
אַ שלידער אירע ביכלעך אויפֿן דיל און בלייבט זיצן, אָפֿט-
מאָל, מיט טרערן אין אירע אויגן.

און ווען די מוטער אירע בעט זיך ביי איר, זי זאָל
עפעס טרינקען, אָדער נעמען אַ שטיקל פֿרוכט אין מויל
אַרײַן, גיט זי זיך נאָכאַמאָל אַ וואָרף און שרייט אויס מיט אַ
געוויין:

קיין אַנדער נאָמען האָסטו מיר נישט געקאָנט געבן?
נאָר אַזאָ נאָמען, אַז די לערערין זאָל מיך נישט קאָנען ליב
האַבן? עצמאות! עצמאות! איך וויל אַז די לערערין זאָל
מיך אויך ליב האָבן! זי זאָל אויך מיין נאָמען פֿאַרציען!
— אָבער דיין נאָמען, קינד מינינס, לאָזט זיך נישט פֿאַר-
ציען! ער איז שיינ נישט פֿאַרצויגענערהייט! — בעט זיך
נעבעך די מוטער ביי איר טעכטערל — איז דען „עצמאות“
נישט שענער פֿון „עצמאותעלע“? האָב איך דען אַליין אויס-
געקליבן פֿאַר דיר דעם נאָמען? דער טאַטע האָט דאָך גע-
וואַלט דעם נאָמען!
— דער טאַטע?

ווען דאָס מיידעלע הערט דאָס וואָרט „טאַטע“ ווערט
זי ווייכער און חזרט איבער אין אַ פֿליסטער:
— דער טאַטע? טאָ, דערצייל מיר ווי אַזוי האָט דער
טאַטע אויסגעקליבן דעם נאָמען?
אַזוי בעט זיך ביי דער מוטער איר טעכטערל יעדן טאָג.
זי ווייסט טאַקע פֿון אויסנווייניק די גאַנצע מעשה, אָבער עס
ווילט זיך איר שטענדיק הערן נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל...
— דערצייל מיר! — פֿאָדערט דאָס קינד און די מוטער
פֿאַלגט און דערציילט:

„עס איז נאָך געווען פֿינצטער אין דרויסן... די הע-
נער האָבן נאָך געקרייעט מיט זייער ביינאַכטיקן קרייען...
עס האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין דער שויב פֿון פֿענצטער.
מיר זינגען שוין סיי ווי סיי נישט געשלאָפֿן, נישט איך, נישט
דער טאַטע, ווייל מיר האָבן געוואָרט אויף דעם קלאַפּ...
דער טאַטע האָט געוואוסט, אַז מען וועט אים קומען רופֿן.

ער האָט זיך אויף שנעל אָנגעטאַן. איך האָב אויפֿגעקאַכט
וואַסער, כדי צו מאַכן פֿאַר אים אַ גלאַז טיי. — טרינק די
טיי! — זאָג איך צו אים, — איך וויל נישט זאָלסט אַרויס-
גיין פֿון הויז אויפֿן ניכטערן מאָגן...

ענטפֿערט ער מיר: „אויב איך וועל טרינקען די טיי,
וועל איך נישט האָבן קיין צייט דיר צו זאָגן דאָס, וואָס איך
דאַרף דיר זאָגן, איידער איך פֿאַרלאָז דאָס הויז צו גיין צום
פֿראַנט...“ ענטפֿער איך: „רעד! איך הער זיך צו!“
זאָגט דער טאַטע אַזוי: „זאָג מיר צו, אַז דו וועסט טאָן
וואָס איך בעט ביי דיר!“
ענטפֿער איך: „אוודאי וועל איך טאָן וואָס דו זאָגסט
מיר אָן!“

זאָגט דער טאַטע: „אויב איך וועל זיך אומקערן בשלום
פֿון פֿראַנט וועלן מיר ביידע צוזאַמען אַ נאָמען געבן אונ-
דזער קינד „עצמאות“, צי עס וועט זיין אַ יינגל, צי עס וועט
אונדז געבוירן ווערן אַ מיידעלע.“
„עצמאות!“ חזר איך איבער גאַנץ שטיל, אָבער נאָך
איידער איך וויל אַ פֿרעג טאָן פֿאַרוואָס גאַר עצמאות, זאָגט
דער טאַטע אַזוי:

„די מלחמה וואָס מיר פֿירן איצט איז דאָך פֿאַר
„עצמאות“, זעלבסטשטענדיקייט, נישט אַזוי?“

אָבער איידער איך האָב באַוווּזן אים צו ענטפֿערן, אַז
ער איז גערעכט, האָט זיך דערהערט אין פֿענצטער דער
צווייטער קלאַפּ, וואָס דער טאַטע האָט געוואַרט אויף אים. ער
האַט אַ כאַפּ געטאָן זיין היטל, זיין ביקס און איז אַרויסגע-
לאָפֿן פֿון הויז. איך בין אים נאָכגעלאָפֿן. איך האָב אים גע-

וואָלט זאָגן, אַז איך וועל טאָן דאָס, וואָס ער וויל, און איי-
דער איך האָב געעפֿנט מיין מויל, האָט ער צו מיר אַרונ-
טערגעשריען פֿון לאַסט-אויטאָמאָביל, וואו ער איז שוין גע-
שטאַנען צווישן פֿיל אַזעלכע סאַלדאַטן ווי ער :

— געדענק! עצמאות!

איך האָב בלויז אַ מאַך געטאָן מיט מיין האַנט און
שטיל איבערגעחזרט ביי מיר אין האַרצן: „עצמאות“!
דער טראַק האָט זיך אָפּגעריסן פֿון אַרט און איז פֿאַר-
שוואַונדן אַרום ראַג און איך בין נאָך אַלץ געשטאַנען און
האָב נאָך אַלץ איבערגעחזרט: „עצמאות“... איך האָב דעם
טאַטן שוין מער נישט געזען פֿון דענסטמאַל אָן, אָבער מיין
צוזאַג צו אים האָב איך געהאַלטן, און דערפֿאַר האָב איך דיר
אַ נאָמען געגעבן „עצמאות“.

די מוטער בלייבט שטיל. דאָס זעקס-יאָריקע מיידעלע
זיצט פֿאַרטראַכט, אַרומגענומען אירע קני מיט די הענט-
לעך. זי האַלט אין איין איבערחזרן אין אַ פֿליסטער —
„עצמאות“, „עצמאות“ און ביי איר אין קעפעלע דרייט זיך
אַ קליין געדאַנקעלע:

„אויב דער טאַטע האָט געזאָגט „עצמאות“, איז דאָס,
מסתמא, וויל עס איז אים געפֿעלן דער נאָמען“. זי זיצט
שטיל אַ שטיקל צייט, די בלויע אייגעלעך צוגעקלעפט צום
פֿענצטער, גלייך ווי זי זעט דאָרט איר טאַטן וועמען זי האָט
קיינמאַל נישט געזען... זי טראַכט און טראַכט און ענדלעך
זאָגט זי שטילערהייט:

— אַזוי האָט דער טאַטע געוואָלט? — „עצמאות“?

אָבער אויף מאַרגן, ווען דאָס זעקס-יאָריקע מיידעלע

קומט אַהיים פֿון דער שול וויינט זי נאַכאַמאַל; זי איז נאַכ-
אַמאַל מקנא אַלע אירע חברטעס וואָס די לערערין האָט זיי
אַזוי שטאַרק ליב אַז זי פֿאַרציט זייערע נעמען...
זי שלײַדערט נאַכאַמאַל אַוועק אירע ביכלעך אויפֿן דיל
און וויל נאַכאַמאַל נישט נעמען אין מויל אַרײַן נישט די
מילך, נישט די באַנאַנע, וואָס די מאַמע האָט פֿאַר איר אַנ-
געגרייט.

עס טרעפֿט אַמאַל אַז די מאַמע ווערט אַזוי אין כּעס,
אַז זי זאָגט צום טעכטערל:

— אויב דו וועסט נישט אויפֿהערן מקנא צו זײַן דײַנע
חברטעס וועל איך גײַן צו דער לערערין און זי בעטן, אַז
זי זאָל פֿאַרציען אויך דײַן נאָמען און זאָל דײַך רופֿן עמצאות-
לע! געפֿעלט דיר אַזאַ נאָמען — עצמאותלע? יאָ? קלינגט
נישט שענער דער נאָמען, וואָס דער טאַטע האָט אויסגע-
קליבן פֿאַר דיר? פשוט — עצמאות?

דאָס מיידעלע הערט אויף צו וויינען און זאָגט בלויז:
„גײ נישט איצט צו דער לערערין! זאָל זײַן אַן אַנדערש
מאַל...“

אײַנמאַל איז געקומען דער בריוו-טרעגער און
האַט געבראַכט אַ בריוו. ווען די מאַמע האָט געעפֿנט דעם
קאַנווערט, האָט זי דאָרט געפֿונען צוויי העל-בלויע בילעטן.
— דאָס האָט דער נשיא (נאַסי, פרעזידענט) אַליין אונדז
צוגעשיקט די צוויי בילעטן, — האָט די מאַמע דערקלערט
דעם זעקס-יאָריקן מיידעלע, — בילעטן צו דער פֿײַערונג

פֿון יום העצמאות (צום טאָג פֿון דער זעלבסטשטענדיקייט)
פֿון אונדזער מדינה.

אויף מאַרגן האָט די מאַמע אויסגעפּוצט איר טעכטערל
אין אַ נייַ קלייד, וואָס זי האָט צוגעגרייט ווי אַ סורפּריז און
אויסגעבונדן אַ גרויסן באַנד אויף איר קעפל. אויך די מאַמע
האָט אָנגעטאָן איר שענסט קלייד. זיי האָבן זיך ביידע גע-
לאָזט גיין צום שליאַך וואַרטן אויפֿן באַס, וואָס פֿאַרט קיין
חיפּה. ווען זיי זיינען אָנגעקומען אין שטאָט אַרײַן, זיינען
שוין די גאַסן געווען פֿול מיט יום-טובֿדיק געקליידעטע
מענטשן. אַלע האָבן זיך געשטופּט צום כּרמל-באַרג. אויף
די טעראַסעס זיינען שוין געזעסן אויף בענק און שטולן
טויזנטער געסט. אַלע אַרײַנגאַנגען צום באַרג זיינען געווען
פֿאַרצאַמט מיט געפֿלאַכטענע העל-בלויע און ווייסע שטריק.
די יונגע וועכטער, וואָס האָבן געהיט די אַרײַנגאַנגען, זיי-
נען אויך געווען אָנגעטאָן אין בלויע הויזן מיט ווייסע העמד-
לעך, און אויף די קעפּ האָבן זיי געטראָגן קיילעכדיקע ווייס-
בלויע היטעלעך.

ווען עצמאותעס מאַמע האָט געוויזן די צוויי בילעטן,
וואָס דער ברייז-טרעגער האָט איר געבראַכט, האָט דער
היטער באַלד אַרונטערגענומען די ווייס-בלויע שטריק פֿון
דעם אַרײַנגאַנג און זי אַרײַנגעפֿירט מיט איר טעכטערל.
אַ שטיקל צײַט זיינען מאַמע און טעכטערל געזעסן צו-
זאַמען.

מיטאַמאָל האָט איינער אויסגערופֿן אין אַ מיקראָפֿאָן:
„אַלע מיידלעך, וואָס זייער נאָמען איז עצמאות זאָלן אַרונ-
טערקומען פֿון שפיץ באַרג און פֿאַרנעמען די ערשטע רײען,

לינקס פֿון דער בינע; אַלע ייִנגלעך, וואָס זייער נאָמען איז
עצמאות זאָלן אַרונטערקומען און פֿאַרנעמען די ערשטע רייען,
רעכטס פֿון דער בינע!

עצמאות האָט זיך געפֿילט זייער שטאַליך און גליקלעך,
וואָס זי זיצט אַזוי נאָענט צו דער בינע, וואו עס זיצט דער
נשיא (דער פרעזידענט) פֿון מדינת ישראל. זי האָט גע-
האַלטן אין איין אַרומקוקן זיך. עס האָט זי שטאַרק פֿאַר-
דראָסן, וואָס איר מאַמע זיצט אויפֿן סאַמע שפיץ באַרג אין
די לעצטע רייען פֿון אַמפֿי־טעאַטער. אָבער פּלוצעם האָט
מען נאָכאַמאָל אויסגערופֿן אין מיקראָפֿאָן: „אַלע מאַמעס,
אַלע פּרויען, וואָס זייערע מאַנען האָבן אוועקגעגעבן זייער
לעבן פֿאַר דער זעלבסטשטענדיקייט פֿון דער מדינה, זאָלן
פֿאַרנעמען די ערשטע רייען אין סאַמע מיטן פֿון אַמפֿי־טע-
אַטער, ביי דער סאַמע בינע...“

ווען עצמאות האָט דערזען איר מוטער זיצן נאָענט
אי צו איר, אי צום נשיא פֿון דער מדינה, האָט זי זיך באַרו-
איקט און זיך צוגעגרייט צו הערן. זי האָט פֿאַרשטאַנען, אַז
דער נשיא אַליין וועט באַלד ריידן, ווייל ער האָט זיך אויפֿ-
געשטעלט פֿון זיין אָרט.

עצמאות האָט זיך געוואָלט גוט צוהערן צום נשיאס
ווערטער, כדי זי זאָל אַליך געדענקען און קאָנען איבערחזרן
זינע ווערטער פֿאַר דער לערערין און פֿאַר אירע חברטעס
פֿון קלאַס. אָבער דער נשיא האָט גערעדט אַזוי שנעל, אַז זי
האָט נישט געקאָנט כאַפֿן אַלע זינע ווערטער. איין וואָרט
האָט זי יאָ געכאַפט — עצמאות.

יעדער מאָל, וואָס דער פרעזידענט האָט אַרויסגערעדט

איך וויל נישט בייטן מיין נאָמען

איר נאָמען האָט דער עולם אַזוי אַפּלאַדירט, אַז דער גאַנצער
כרמל און די העל-בלויע לופֿט אַרום באַרג האָבן געציטערט
פֿון פֿרייד און פֿון שטאַלץ.

פֿון גרויס פֿרייד האָט דאָס זעקס-יאַריקע מיידעלע אויך
געקלאַפט מיט די הענטלעך און געטראַכט אַזוי: „ווען איך
וואַלט געוואוסט, אַז מיין נאָמען, עצמאות, געפֿעלט אַזוי דעם
נשיא, וואַלט איך נישט געוויינט, וואָס די לערערין פֿאַרציט
אים נישט“...

און ווען זי איז נאָכן פֿאַראַד פֿון יום העצמאות געפֿאַרן
אַהיים אין איר דאָרף אַרײַן, האָט זי, האַלטנדיק דער מו-
טערס האַנט, געזאָגט צו איר מיט שטאַלץ:

— ס'אַרט מיך נישט, וואָס די לערערין פֿאַרציט נישט
מיין נאָמען! אויב אונדזער נשיא האָט איבערגעחזרט אַלע
וויילע מיין נאָמען, איז דאָך אַ סימן, אַז עס איז דער שענ-
סטער נאָמען אין דער וועלט! איך פֿאַרשטיי איצט פֿאַר-
וואָס דער טאַטע האָט אויסגעקליבן פֿאַר מיר דעם נאָמען
עצמאות. איך וויל אים נישט בײַטן אויף אַן אַנדער נאָמען!

ראמיס בעסטער יום-טוב

ען מען וואלט פלוצעם א פֿרעג געטאָן ראַמין, וועלכער יום-טוב סיגעפֿעלט אים מער פֿון אַלע יום-טובים, וואַלט ער אפֿשר באַלד נישט געוואוסט וואָס צו ענטפֿערן, ווייל ראַמי האַלט פֿון אַלע יום-טובים. נישטאַ

קנין איין יום-טוב, אין וועלכן ער געפֿינט נישט קנין שיינקייט און אמתן פֿאַרגעניגן.

פורים האָט ער ליב, ווייל פורים קאָן מען זיך פֿאַר-שטעלן, אָנטאָן אַ מאַסקע אויפֿן פנים...

פֿון חנוכה האַלט ער, ווייל חנוכה באַקומט ער חנוכה-געלט, אי פֿון זיינע עלטערן, אי פֿון אַלע קרובים.

פסח האָט ער ליב ביז גאָר! — ערשטנס, איז דאָס דער יום-טוב פֿון באַפֿרייאונג, און ווער האָט עס נישט ליב זיך צו פֿילן ווי אַ באַפֿרייטער מענטש?

אַפֿטמאָל דוכט זיך ראַמין, אַז ער אַליין איז געווען אַ שקלאַף ביי פרעה מלך מצרים, און אַז אים האָט מען באַ-פֿרייט צוזאַמען מיט די, וואָס האָבן געשקלאַפֿט אין מצרים ביים שלעכטן קעניג פרעה!

צווייטנס, געפֿעלט אים פסח צוליב זיין העלד. ראַמי האַלט, אַז יעדער יום-טוב האָט זיך זיין אייגענעם העלד. אַזוי ווי מרדכי און אסתר זיינען די העלדן פֿון פורים, מתתיהו מיט זיינע זין זיינען די העלדן פֿון חנוכה, אַזוי איז משה רבנו דער העלד פֿון פסח. און דער העלד פֿון פסח געפֿעלט

אים ביז גאר, וויל ער האָט באַפֿרייט די יידן פֿון קנעכט-
שאַפֿט...

איז אַ וואונדער וואָס ער האַלט אזוי פֿון דעם יום-טוב
פסח?

אַבער עס איז פֿאַראַן נאָך אַ זאָך, וואָס געפֿעלט אים
אין דעם יום-טוב פסח, — פסח איז אַ לאַנגער יום-טוב, אַ
יום-טוב, וואָס מען פראַוועט אין מדינת ישראל גאַנצע זיבן
טעג!

אַבער מיינט נישט, אַז ראַמי האַלט פֿון אַ לאַנגן יום-
טוב, וויל ער האָט פֿינט זיין שול, אַדער וויל ער פֿוילט
זיך אויפֿצושטיין גאַנץ פֿרי צו גיין אין שול!
פֿאַרקערט! אין די וואַכנטעג איז ער דער ערשטער
אויפֿצושטיין, און נאָך איידער זיין מאַמע גיט אים אָנבײַסן,
איז ער שוין גרייט אַ כאַפֿ צו טאָן זיינע ביכער און לויפֿן אין
שול אַרײַן.

פֿאַרוואָס-זשע, מיינט איר, האַלט ער ביז גאר פֿון אַ
לאַנגן יום-טוב ווי, למשל, פסח?

וויל אין אַ לאַנגן יום-טוב קאָן ער פֿאַרברענגען מיט
זיין פֿאַטער, — און דעם פֿאַטער האָט ראַמי ליב מער פֿון
יעדן איינעם אין דער וועלט!

ווען זיין פֿאַטער איז אין דער היים, שפילט זיך נישט
ראַמי מיט זיינע חברים, ער קוקט נישט איבער די בילדער
פֿון זיינע ביכער... עס גייט אים אַפֿילו נישט אָן צונויפֿ-
צושטעלן עראַפלאַנען, אַדער אויטאָמאָבילן, אַדער אַפֿילו באַ-
נען.

ראַמי הערט נישט אויף צו קוקן אויף זיין פֿאַטער ווען

ער איז אין דער היים, און מער נאך ווען זיי גייען ביידע צו-
זאמען ארויס אויף א שפאציר.

אָט טאַקע צוליב די שפּאַצירן האַלט ראַמי אַזוי פֿון אַ
לאַנגן יום-טוב, ווייל דעמאָלט קאָן ער פֿאַרברענגען מיט
זײַן פֿאַטער אַזוי פֿיל טעג נאַכאַנאַנד!

איז אַ וואונדער וואָס ראַמין איז אַזוי אומעטיק געוואָרן,
ווען עס איז אויסגעגאַנגען דער ליבער יום-טוב פסח און
זײַן פֿאַטער האָט געמוזט אַוועקגיין אויף זײַן נאַכט-אַר-
בעט?

ראַמי איז דאָס מאָל געבליבן זיצן אַזוי אומעטיק און
בלייד, אַז זײַן מוטער האָט געמיינט, אַז ער איז חלילה
קראַנק.

ראַמי האָט איר פֿאַרזיכערט:

— איך האָב נישט קײַן היץ! עס איז מיר גאַרנישט!
עס איז מיר בלוז אַ ביסל אומעטיק, ווייטער גאַרנישט.
ראַמיס מוטער מוז אים גלויבן. זי קאָן איר זונעלע.
זי ווייס ווי ראַמי איז פֿאַרליבט אין זײַן פֿאַטער. יעדן סוף
יום-טוב ווערט ער פֿאַרזאָרגט, ווי נאָר זײַן פֿאַטער גייט אַוועק
צו דער נאַכט-אַרבעט.

עס טוט דער מאַמען וויי דאָס האַרץ פֿאַר איר קינד. זי
ווייס פֿאַרוואָס ראַמי איז אַזוי טרויעריק, — ער בענקט שוין
נאָך זײַן פֿאַטער. זי וויל אים אָבער טרייסטן, זאָגט זי:
— אָט האָסטו דאָך באַלד אַן אַנדער יום-טוב! אין צוויי
שבתים אַרום — יום העצמאות — וועסטו קאָנען פֿאַרברענגען
מיטן טאַטן אַ גאַנצן אָונט און אַ גאַנצן טאָג!
— די מאַמע איז גערעכט — טראַכט ראַמי — בלוז

קאָרגע צוויי וואָכן און עס וועט ווידער זײַן אַ גרויסער יום-טוב — יום העצמאות! (דער טאָג פֿון זעלבסטשטענדיקייט).
 — יום העצמאות — זאָגט ער איבער שטילערהייט און ווערט פֿריילעכער.

ראַמי צעשמייכלט זיך צו זײַן מוטער און גייט צו זיך אין צימער אַרײַן. ער טוט זיך באַלד אויס און לייגט זיך אַרײַן אין בעט. בלייבן מיט זײַנע געדאַנקען, מיט זיך אַליין.
 ראַמי ווײַס גאַנץ גוט, אַז דעם קומענדיקן יום-טוב, דעם טאָג פֿון „עצמאות“ וועט זײַן פֿאַטער נישט פֿאַרברענגען מיט אים, ווייל אין דעמדאָזיקן טאָג מוז זײַן פֿאַטער מאַרשירן אין דעם גרויסן פֿאַראַד צוזאַמען מיט די רעשט-לעך פֿון זײַן פלוגה (אַפטייל). אַזוי איז געוועזן פֿאַראַיאָרן און אַזוי וועט זיכער זײַן אויך האַיאָר. אָבער עס אַרט אים נישט. ער האָט ליב נאַכצופֿאַלגן מיט די אויגן דעם גרויסן פֿאַראַד אין וועלכן זײַן טאַטנס פלוגה מאַרשירט די ערשטע. עס דוכט זיך ראַמין אַז עס איז נישטאָ נאָך אַזאַ שײַנע פלוגה ווי זײַן טאַטנס, כאָטש זי איז אײַנע פֿון די גאַר קליינע... און פֿאַרוואָס, מײַנט איר, איז זי אַזוי קליין? ווייל אַ סך פֿון זײַן טאַטנס חברים זײַנען געפֿאַלן אין קריג פֿאַר דער באַ-פֿרייאַונג פֿון לאַנד... — די געפֿאַלענע זײַנען זייער גרויסע העלדן! — דערציילט אים אַלעמאַל זײַן פֿאַטער.

כאָטש זײַן פֿאַטער רעדט קײַנמאַל נישט וועגן זײַן אײ-גענער גבורה, פֿאַרשטייט ראַמי, אַז אויך זײַן פֿאַטער איז אַ העלד, כאָטש ער איז אַרויס אַ לעבעדיקער פֿון דער מלחמה.

נישט אײַנמאַל פֿאַרדריסט ראַמין אויף זײַן פֿאַטער,

פֿאַרוואָס ער דערציילט נישט וועגן זײַן העלדישקײַט ביים
אײַננעמען דאָס בערגל 513.

— דו ביסט דאָך אויך פֿאַרוואַנדעט געוואָרן דעמאָלט!
פֿאַרוואָס-זשע רעדסטו נאָר וועגן דער גבורה פֿון אַנדע-
רע? — פֿרעגט ראַמי.

אַבער זײַן פֿאַטער ענטפֿערט אים שטענדיק אָפּ מיט אַ
שמייכלע:

— ווער בין איך, ראַמי? געווען אַזעלכע ווי איך אַ סך!
די הויפטזאַך איז דאָס בערגל! בלויז איין בערגל, וואָס
טראַגט אויף זיך דעם נומער 513, און ווײַל מען האָט עס
אײַנגענומען, איז עס אַרויף אויף אונדזער מאַפע, אויף דער
מאַפע פֿון מדינת ישראל!

דערפֿאַר טאַקע קוקט ראַמי מיט אַזאַ ליבע אויף דער
מאַפע פֿון מדינת ישראל... יעדער מאָל ווען די לערערין
לערנט לויט דער מאַפע, וואַרפֿט ער צום אַלעם ערשטן זײַן
בליק אויף בערגל נומער 513.

זײַן טאַטע איז אַן אמתער העלד! ווען ער וואָלט נישט
געווען אַזאַ גרויסער העלד, וואָלט מען אים נישט אַרויפֿ-
גערופֿן אויף דער בינע, און ווער? די גרעסטע מענטשן
פֿון דער מדינה!...

ווען דער פֿאַראַד האָט זיך געענדיקט און זײַן פֿאַטער
האָט זיך אָפּגעזעגנט מיט זײַנע חברים און פֿרײַנט, און איז
צוגעגאַנגען צו אים, איז ראַמי געווען אַזוי איבערראַשט פֿון
גליק, אַז ער האָט קײַן וואַרט נישט געקאַנט אַרויסרײַדן...
ער האָט בלויז געקוקט אויפֿן טאַטן, אויף זײַן העלד, און
געשוויגן...

שווייגנדיק האָבן זיי געשפּאַנט צוזאַמען, און ווען זיי האָבן ביידע ענדלעך געפּונען די מאַמע, האָט זיך אים גע-וואָלט אויסרופּן: — אָט איז ער, אונדזער העלד, מאַמע! אָבער ער האָט געשוויגן.

אויך צום טאַטן האָט ער קיין וואָרט נישט אויסגערעדט דעם גאַנצן וועג ביז וואַנען זיי זינען אָנגעקומען אַהיים.

— זאָל די מאַמע ריידן מיטן טאַטן איצט, — האָט ער געטראַכט, — איך וועל ריידן מיט מיין העלד שפּעטער!

אָבער אַפּילו נאָכדעם ווי ער איז געבליבן אַליין מיטן טאַטן, האָט ראַמי קיין וואָרט נישט געזאָגט צו אים. ער האָט בלויז געקוקט אויפּן טאַטן און געשוויגן... ווייל וואָס, אייגנטלעך, קאָן ער זאָגן זיין פּאָטער נאָך דעם פּאַראַד פֿון יום העצמאות? דער טאַטע ווייס אַליין וואָס ער טראַכט וועגן אים...

ער איז צוגעגאַנגען צום טאַטן, אויסגעשטרעקט אים זיין האַנט, ווי ער טוט עס אַ סך מאַל, ווען זיי פּאַרמעסטן זיך, ער מיטן טאַטן, וועמעס האַנט דריקט שטאַרקער...

דאָס מאַל דריקט זיין טאַטע אַזוי שטאַרק זיין האַנט, אַז ראַמי קאָן דעם אַטעם נישט כאַפּן פֿון ווייטיק...

— נישט אַזוי שטאַרק, פּאַפּאַ! — שרייט ראַמי אויף אַ קול — דו ביסט טאַקע אַ העלד; האַסט טאַקע געהאַלפּן אייננעמען דאָס בערגל 513, אָבער, איך בעט דיך, האַב רחמנות אויף מיין האַנט!...

**

[11] ראַמי האָט ענדלעך געעפּנט זינע אויגן האָט ער זיין פּאָטער נישט געפּונען לעבן זיך און זיין האַנט האָט

נישט וויי געטאָן פֿון אַ שטאַרקן האַנט-דרוק...

ראַמי איז געווען אַליין... אין בעט...

דורכן פֿענצטער האָט אַרײַנגעקוקט אַ העלע זון. ראַמי האָט זיך עטלעכע מאָל אַרומגעקוקט. ער האָט דערזען דעם זייגער און — פֿאַרשטאַנען... ער האָט זיך שנעל אָנגעטאַן, זיך אַרומגעוואָשן. ווען זײַן מוטער האָט אים דערלאַנגט דעם פֿרישטיק האָט ער נאָך אַליץ געטראַכט זײַנען געדאַנקען וועגן יום-טובֿים און וועגן זײַערע העלדן...

ווען ער איז פֿאַרטיק געוואָרן מיטן פֿרישטיק האָט ער אויסגערופֿן צו זײַן מוטער:

— מאַמע! ווען דו וואַלסט מיך איצט אַ פֿרעג געטאָן וואָס פֿאַר אַ יום-טובֿ איך האָב מער ליב פֿון אַלע יום-טובֿים, וואַלט איך שוין געוואוסט וואָס דיר באַלד צו ענטפֿערן — יום העצמאות! ווייסטו פֿאַרוואָס, מאַמע?

— פֿאַרוואָס, ראַמי?

— ווייל דאָס איז דער יום-טובֿ פֿון מײַן באַליבסטן העלד...

אויפֿן וועג אין שול אַרײַן, האָט ער באַגעגנט זײַן חבר און צו אים אויסגערופֿן:

— טרעף, דני, ווער איז דער העלד פֿון דעם יום-טובֿ וואָס קומט באַלד צו אונדז, פֿון דעם יום העצמאות?

— ווער? — וואונדערט זיך דני.

— ווער? מײַן טאַטע, דני?

— אויך מײַן טאַטע, ראַמי! ער איז דאָך אויך געווען אין יענער פֿלוגה!

— גערעכט! אויך דײַן טאַטע, דני!

שבועות

נורית ברענגט ביכורים

ורית וואוינט אין דעם מושב עובדים וואָס הייסט „בית שערים“, אין עמק יזרעאל. נורית איז אַ בת-יחידה, אַן איינציקע טאָכטער. די מאַמע האָט פֿון איר צו זינגען און צו זאָגן ביז וואַנען עס געלינגט איר

אַריינצושטופן אין נוריתעס מויל אַ ביסל עסן. נוריתעס מוטער האָט זייער פֿיל אַרבעט, זי ווייסט קיינ-מאַל נישט צו וואָס פֿריער זיך צו נעמען: צי אַנידערשטעלן די בלעכן אַנגעמאַלקענע פֿרישע מילך אונטערן שאַטנדיקן בוים ביים וועג, כדי דער לאַסט-אויטאָמאָביל פֿון דעם קאַ-אָפּעראַטיוון דאָרף זאָל זיי וואָס גיכער פֿאַרנעמען; צי זאָל זי גיין אין שטאַל אַוועקנעמען די קעלבלעך פֿון זייערע מאַ-מעס און זיי אַרויסטרייבן אויף דער פֿרישער לופֿט; צי זאָל

זי אַרײַסן די צײַטיק־געוואָרענע רויון און זײ אַוועקטראַגן אין קאַפּפּעראַטיוו, כדי מע זאָל זײ אַוועקפֿירן קײן חײַפּה צום פֿאַרקויף. צענדליקע אַרבעטן האָט נורײַתעס מוטער צו טאָן — אָבער צו אַלעם ערשטן דאַרף מען נורײַתן צוגרײטן אין שול און דאָס לאָזט זיך נישט טאָן אַזוי גרײַנג.

נורײַת האָט, חלילה, נישט פֿײַנט די שול! פֿאַרקערט, זי רײַסט זיך צו גײן אין שול אַרײַן. זי איז דאָך, ווי געזאָגט, „אַן אײַן־אײַנציקע“, און בײַ זיך אין דער הײם האָט זי נישט מיט וועמען אַרויסצורעדן אַ וואָרט, אַ חוץ מיט דעם גרויסן הונט, וואָס הײסט „דובה“, וואָס ליגט אַ גאַנצע נאַכט בײַ דעם לול (הײנער־שטאַל) און דרעמלט מיט אײַן אײַגל. דובה היט אויך בײַטאָג, אַז די קאַץ זאָל זיך נישט צוכאַפּן צו די יונגע הײנדעלעך און טײַבעלעך. איז מיט וועמען זאָל נורײַת פֿאַרברענגען? ...

נורײַת לויפֿט טאַקע מיט גרויס חשק אין שול אַרײַן ווען די מוטער מאַכט זי גרײַט, אָבער עס איז נישט פֿון די לײַכ־טע זאַכן צוצוגרײטן נורײַתן. מילא, אַנטאָן און זיך צוקעמען לאָזט זי זיך אײַנס און צוויי. פֿאַרבינדן די האָר מיט אַ שײַנער סטענגע — דאָס געפֿעלט איר. ווען די מאַמע מאַכט פֿון דער סטענגע אַ גרויסן שלײַף — איז זי גאַר צופֿרידן און קוקט עטלעכע מאָל אין שפּיגל אַרײַן. אָבער טרײַנקען אַ גלאָז מילך, עסן אַ שטיקל ברויט מיט פוטער אײַדער זי גײַט אַרויס פון הויז — דאָס איז אַ שווערע זאַך!

נישט ווינציק צרות האָט נורײַתעס מאַמע און נישט ווינציק מעשות דאַרף זי דערצײלן נורײַתן ביז זי זעט דאָס גלאָז האַלב לײַדיק און דאָס שטיקל ברויט האַלב אויפֿגעגעסן.

איצט שטעלט זיך פֿאַר וויפֿיל שוועריקייטן נוריתעס מוטער האָט מיט איר ביז זי זעט מיטאַגצייט איר טעכטערלס טעלער כאַטש האַלב ליידיק.

אַבער אין דעם טאַג פֿון ערב שבועות האָט שוין די מוטער גאַרנישט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט נוריתן: נוריתעס מויל איז פֿול מיטן עסן און דאָס עסן גליטשט זיך גאַרנישט אַרונטער!

נורית הערט גאַרנישט די מעשות, וואָס די מוטער וויל מיט זיי פֿאַרדרייען איר טעכטערל די ציין, אַז זי זאָל וואָס שנעלער צעקייען און אַרונטערשלינגען דאָס, וואָס סע גע-פֿינט זיך אין איר מויל. נאָר איין איינציקע זאָך ליגט איר אין זינען:

— וואָסערע ביכורים (ביקורים) זאָל איך ברענגען? —
לאַזט נורית אַרויס אַ געשריי ווען עס ווערט איר אַ ביסל גראַמער אין מויל נאָכדעם ווי זי שלינגט אַרונטער אַ ביסן.

— וועסט ברענגען וואָס אַלע קינדער ברענגען! —
ענטפֿערט די מוטער אַ ביסל אין כעס, — וואָס מיינסטו זיי-נען ביכורים? די ערשטע און די שענסטע פֿרוכטן פֿון דעם גאַרטן, פֿון דעם פֿעלד. מיר האָבן גענוג שיינע ביכורים...

אַבער נורית איז נישט צופֿרידן מיט איר מוטערס ענטפֿער, ווייל זי וויל ברענגען אין שול אַריין די שענסטע ביכורים.. זי וויל נישט ברענגען דאָס, וואָס אַנדערע קינדער וועלן ברענגען, ווען עס וועט פֿאַרקומען דער גרויסער פֿאַראַד פֿון דעם גאַנצן דאָרף.

נורית איז טאַקע דעם ערשטן יאָר אין דער שול, אַבער

זי געדענקט נאך דעם פֿאַראַד פֿון פֿאַר־אַ־יאָרן, ווען זי איז
נאָך געווען אין קינדערגאַרטן.

דעמאָלט זיינען די קינדער פֿון קינדערגאַרטן מיט זיי־
ערע ביכורים נישט געגאַנגען מיטן גרויסן פֿאַראַד איבערן
גאַנצן דאָרף. אָבער היינטיקס יאָר איז זי דאָך שוין אַ גרויסע,
זי וועט מאַרשירן מיט די גאָר גרויסע קינדער אין איין מאַרש,
אין איין פֿאַראַד. זי וויל ברענגען עפעס אַזוינס וואָס קיינער
וועט נישט ברענגען. אָבער וואָס קאָן זי ברענגען וואָס אַנ־
דערע קינדער פֿון דעם דאָרף וועלן נישט ברענגען? יעדער
איינער האָט שיינע קראַנצן מיט טרויבן פֿון זיין ווינגאַרטן!
יעדער איינער האָט שיינע עפעלעך פֿון זיין פֿרוכטגאַרטן!
יעדער איינער האָט שיינע בלומען וואָס שמעקן ווי פֿאַרפֿום!
איז וואָסערע ביכורים קאָן זי ברענגען וואָס זאָלן נישט זיין
גלייך צו די אַנדערע קינדערס ביכורים? ...

נורית האָט געוואָלט ברענגען עפעס אַזוינס וואָס זאָל
אויפֿרייסן אַלעמענס אויגן, אַז אַלע זאָלן זאָגן — גיט נאָר
אַ קוק וואָס נורית האָט געבראַכט! און ווייסט איר פֿאַרוואָס
נורית האָט דאָס געוואָלט? ווייל זי האָט ליב די לערערין
פֿון איר קלאַס, זי האָט ליב דעם קלאַס וואו זי איז געוואָרן
אַ גרויסע, וואו זי האָט זיך אַזוי שנעל אויסגעלערנט לייענען
און שרייבן! נורית האָט ליב די גאַנצע שול מיט איר הויף,
וואו זי האָט אַנדערע קינדער זיך צו שפּילן מיט זיי, וואו עס
איז איר פֿריילעכער ווי אין דער היים.

נורית האָט ליב די שול, און דערפֿאַר וויל זי ברענגען
די שענסטע ביכורים.

נורית זאָרגט זיך זייער שטאַרק. זי זעט, אַז זי האָט זיך נישט אויף וועמען צו פֿאַרלאָזן. איר מאַמע איז נאָר פֿאַר-נומען מיט איין זאך — אַריינשטופן אין איר מויל וואָס מער עסן...

אַ פֿאַרזאָרגטע איז נורית אַרויס אויפֿן הויף. פלוצעם האָט זי דערזען דעם גרויסן אינדיק מיטן רויטן קאַם. אַט, אַזאָ רויטע זאך וואָלט זי געוואָלט ברענגען מאָרגן אין שול אַריין!

— אָבער וואָס קאָן זײַן אַזוי פּרעכטיק רויט ווי דעם אינדיקס הוט? — טראַכט נורית. — עפעלעך? נישטאַ אַזעל-כע רויטע בײַ איר מאַמען אין גאַרטן! רויזן? איר מאַמעס רויזן האָבן אַן אַנדער קאַליר...

מיט אַט דעם געדאַנק האָט זיך נורית אַרומגעבלאַנקעט אַ גאַנצן נאַכמיטאַג. מיט אַט דעם געדאַנק האָט זי זיך גע-זעצט צום טיש עסן וועטשערע. אָבער עסן האָט נורית היינ-טיקס מאָל גאַרנישט געקאַנט. איר מוטער האָט זי איצט נישט געצוואונגען ווי זי טוט עס שטענדיק. זי האָט בלויז געטאַפּט נוריתעס שטערן נאַכאַמאַל און נאַכאַמאַל און מיט גרויס זאָרג זי ענדלעך אַריינגעלייגט אין איר בעטל אַריין.

נורית איז אַזוי שנעל נישט איינגעשלאָפֿן. אויך ליגן-דיק אין בעטל האָט זי זיך געהאַלטן אין איין פֿרעגן:
— וואָס זאָל איך ברענגען? וואָס?

זי האָט געטראַכט אַ לאַנגע צײַט וועגן די רויטע טאַ-מאַטן פֿון איר מאַמעס גאַרטן, וועגן די רויטע רעטעכלעך וואָס זי העלפֿט אַמאָל אַרויסרייסן פֿון דער ערד.

— נאַרישקייטן! די דאָזיקע רויטע זאַכן פּאַסן זיך נישט פֿאַר ביכורים! — האָט נורית לאַנג גערעדט צו זיך. ענד-לעך איז זי איינגעשלאָפֿן.

ווי נאָר זי האָט געעפֿנט אירע אויגן האָט זי זיך באַלד געפֿרעגט די פֿראַגע: — וואָס וועלן זיין דיינע ביכורים היינט, נורית?

מיטאַמאָל האָבן אירע אויגן אויפֿגעכאַפט אַ שאַכטל, וואָס איז געשטאַנען ביי איר בעטל. דאָס שאַכטל איז געווען אַרומגעבונדן מיט אַ רויטער סטענגע.

נורית איז אַרונטערגעשפרונגען פֿון בעטל, געכאַפט דאָס שאַכטל, עס אויפֿגעעפֿנט און דערזען אַ פֿאַר רויטע שי-כעלעך, רויטע קורצע זעקעלעך און אַ ברייטע, רויטע, זיי-דענע סטענגע פֿאַר אַ שלייף פֿאַר אירע האַר. — די אַלע זאַכן זיינען געווען אַ שבועות-מתנה נוריתן פֿון אירע טאַטע-מאַמע.

נורית עס האַרץ איז אַזוי אַנגעפֿילט געוואָרן מיט פֿרייד, אַז זי האָט נישט געקאַנט אַפֿילו אַ רוף טאָן איר מוטער, ווי עס איז געווען איר שטייגער יעדן פֿרימאַרגן ווען זי פֿלעגט זיך אויפֿכאַפֿן פֿון שלאָף.

אַנשטאַט צו רופֿן איר מוטער, האָט נורית צום ערשטן מאָל אַליין זיך אַנגעטאַן. זי האָט נישט אַנגעטאַן די נייע רויטע זעקעלעך, זי האָט אויך נישט אַנגעטאַן די נייע רויטע שיכעלעך. זי האָט אַפֿילו נישט געוואָלט צעקנייטשן די נייע רויטע, זיידענע סטענגע, כדי צו זען צי דער שלייף וועט איר פּאַסן צו די האַר. זי האָט געוואוסט, אַז אַזאַ רויטער שלייף

וועט איר פאסן צו די האַר, ווייל דאָס איז דער קאַליר, וואָס
זי האָט געטראַכט פֿון אים אַ גאַנצע נאַכט.

אַזאָ קאַליר האָט זי היינט געוואָלט ברענגען צום
ביכורים-פּאַראַד, און פּונקט וואָס זי האָט געוואָלט, האָבן
אירע עלטערן איר צוגעטראָפֿן.

נורית האָט געוואָלט לויפֿן צו איר מוטער, זי אַרומ-
כאַפֿן, זי קושן, וואָס זי האָט איר אַזוי צוגעטראָפֿן, אָבער זי
האָט דאָס נישט געטאַן. זי האָט קיין צייט נישט געהאַט. זי
ווייל דאָך זיין די ערשטע היינט צו ברענגען אין שול אַריין
אירע ביכורים!

איז נורית געלאָפֿן אין שול אַריין צו איר לערערין אַ
פּאַרסאַפעטע. אין איין האַנט האָט זי געהאַלטן די רויטע
שיכעלעך און אין דער צווייטער האַנט — די רויטע זעקעלעך
מיטן בלישטשענדיקן רויטן, זיידענעם שלייף, וואָס האָט אויס-
געזען ווי אַ רויטער פֿויגל, בשעת זי איז געלאָפֿן...

אין איר קלאַסציעמער איז נאָך קיינער נישט געווען, נאָר
די לערערין, וואָס האָט דאָרט צונויפֿגעשטעלט די טישן, כדי
די קינדער זאָלן אויף זיי אויסשטעלן זייערע ביכורים. דער
גאַנצער דאָרף האָט דאָך געמוזט זען אַלע ביכורים, איידער
די קינדער לאָזן זיך אַרויס אויף דעם גרויסן פּאַראַד.

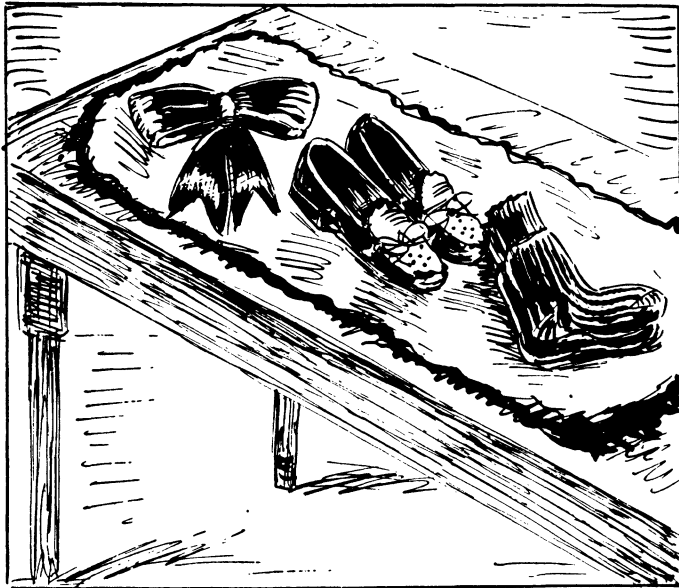
— וואָס איז געשען, נורית? — האָט זיך די לערערין
געוואונדערט, ווען זי האָט זי דערזען אַזוי פֿרי.

— איך האָב געוואָלט זיין די ערשטע מיט מינע
ביכורים — האָט נורית שטיל געענטפֿערט.

זי האָט אַוועקגעשטעלט אויפֿן טיש די רויטע שיכעלעך,

די זעקעלעך פֿון דעם זעלבן קאַליר און איבער זיי האָט זי
ברייט צעשפרייט דעם זינדענעם, רויטן שליף וואָס איר
מוטער האָט זי געוואָלט אויספוצן מיט אים לכבוד דעם
שבועות-פֿאַראַד פֿון ברענגען ביכורים.

די לערערין האָט באַקוקט די זאַכן וואָס נורית האָט
געבראַכט, אַ קוש געטאַן נוריתן אין קעפעלע און געזאַגט:
— דינע ביכורים, נורית, וועלן זיין די שענסטע אין
דעם ביכורים-פֿאַראַד...

ס ע ד י ה ס ב ל ו מ ע ן

יך ווילט וויסן, מאַדאַם, פֿאַרוואָס איך קויף
איין אזוי פֿיל בלומען אויף שבועות? —
האַט געזאָגט דער שוואַרצאויגיקער תימנער
ייד — אַט וועל איך אייך געבן צו פֿאַר-
שטיין:

— איך קום פֿון אַ ווייטן לאַנד, פֿון תימן, פֿון אַ קליין
שטעטל, וואָס מען רופֿט ביז היינטיקן טאָג צינעאַ. איך בין
אַלט געווען ניין יאָר, ווען איך האָב פֿאַרלאָזט צינעאַ, אָבער
איך געדענק אַלץ, וואָס האָט דאָרט געטראַפֿן, גלייך ווי עס
וואָלט געשען ערשט נעכטן...

איך געדענק אויך ווי דאָס שטעטעלע האָט אויסגעזען.
אַזאָ אומריינקייט האָט איר אויף אייער לעבן נישט געזען!
די גריבער, וואוהיין מען פֿלעגט וואַרפֿן דאָס מיסט, זיינען
געווען אין מיטן שטאָט, און מיר, יידן, פֿלעגן דאָרפֿן אויס-
רייניקן די גריבער. ווען יידן האָבן עס נישט געוואָלט טאָן,
האַט מען זיי געצוואונגען דאָס צו טאָן: מען פֿלעגט זיי כאַפֿן
אין די גאַסן, און זיי פֿאַרשלעפֿן מיט געוואָלד צו די גריבער,
זיי געבן אין די הענט לאַפעטעס און זיי צווינגען אַרויסצו-
גראַבן פֿון דאָרט דאָס מיסט.

איין מאָל, ערבֿ-שבועות, איז מיין מוטער אַרויסגעגאַנגען
פֿון הויז פֿאַרפֿרי כדי איינצוקויפֿן גרינס אויף שבועות ווען
עס איז נאָך פֿריש, איידער עס ווערט פֿאַרגעלט און פֿאַר-
וועלקט פֿון דער גרויסער היץ...

נאך איידער זי האָט באַוויזן צוצוקומען צום מאַרק, האָט מען זי און נאָך אַ פּאַר ייִדן און ייִדענעס אַרומגערינגלט און זיי אַלעמען פֿאַרטריבן צו די מיסט־גריבער ...

אין דער היים האָט מען נישט געוואוסט וואו מיין מר־טער איז פֿאַרשוואונדן. נאָר אַז עס איז אַוועק אַ שעה, און נאָך אַ שעה און דריי שעה און די מאַמע מינע האָט זיך נאָך אַלץ נישט אומגעקערט פֿון מאַרק, איז דער טאַטע גע־וואָרן זייער אומרואיק און מיר, קינדער, האָבן צוואַמען מיט אים אָנגעהויבן ברעכן די הענט, קרעכצן און זיפֿצן. מיר האָבן געוואוסט, אַז אונדזער מוטער איז אַ שוואַכע, אַן איידעלע.

— מען דאַרף גיין זוכן די מאַמע! — און כּדי אונדז צו באַרואיקן האָט דער טאַטע צוגעגעבן: — אפֿשר האָט איר פֿאַרשאַט די שטאַרקע זון און זי האָט אויפֿן וועג גע־חלשט פֿון היץ?

אַבער מיר, קינדער, האָבן פֿאַרשטאַנען, אַז דער טאַ־טע מיינט — אפֿשר האָט געטראָפֿן אַן אומגליק און מען האָט די מאַמע פֿאַרשלעפט צו די מיסט־גריבער גראַד ערב־שבועות! ...

יעדער איינער פֿון מינע ברידער האָט געוואַלט גיין זוכן די מאַמע ... אַבער דער טאַטע האָט קיינעם נישט גע־לאָזט גיין, קיינעם, אַ חוץ מיך. איך האָב אויסגעזען פֿיל ייִנגער פֿון מינע ניין יאָר און קליינע קינדער האָבן די אַראַ־בער נישט גענומען צו דער שמוציקער אַרבעט ...

בין איך געגאַנגען זוכן די מאַמע ביי די מיסט־גרי־בער ...

איך האָב זי לאַנג נישט באַדאַרפֿט זוכן, איך האָב זי

געפֿונען אין איינעם פֿון די גריבער... זי איז געלעגן א פֿאַרחלשטע... ביים ראַנד פֿון גרוב זיינען געשטאַנען די אַראַבישע פֿאַליציאַנטן און האַבן געלאַכט...

וואָס מער איך האָב געוויינט איבער מיין מאַמען און זיך געבעטן ביי איר, אַז זי זאָל צוליב מיר עפֿענען אירע אויגן און זיך אויפֿשטעלן, אַליץ מער האַבן זיי געלאַכט... איך האָב געשלעפט מיין מוטער און זי געמינטערט, אָבער זי האָט זיך נישט גערירט. ענדלעך האָט זיך מיר איינגעגעבן זי אָפֿ-צומינטערן, זי אַנידערשטעלן אויף די פֿיס...

איך האָב זי געבראַכט אַהיים. זי איז געווען אַזוי קראַנק, אַז זי האָט זיך צו קיין זאַך נישט געוואָלט צורירן. מען האָט גערופן אַ דאָקטער. ער האָט איר פֿאַרשריבן טראַפֿנס און אַ סיראַפֿ צום טרינקען... אָבער זי האָט קיין זאַך נישט גע-קאַנט אייננעמען, ווייל דער שלעכטער ריח פֿון די מיסט-גריבער איז אַריינגעדזונגען אַזוי טיף אין אירע נאָזלעכער און אין איר מויל, אַז זי האָט זיך נישט געקאַנט באַפֿרייען פֿון אים...

— די איינציקע זאַך וואָס וואָלט געקאַנט זי ראַטעווען פֿונעם שלעכטן ריח, וואָס פֿאַרפֿאַלגט זי — האָט געזאַגט דער דאָקטער — איז פֿאַרפֿום פֿון גוט-שמעקנדיקע פֿרישע בלומען... אָבער אין צינעאָ האָט מען אין יענער צייט נישט געקאַנט באַקומען קיין פֿרישע בלומען, ווייל דער פֿאַשאַ האָט נישט דערלאָזט, אַז מען זאָל פֿאַרקויפֿן צו ייִדן זאַכן, וואָס קאַנען באַשיינען זייער יום-טובֿ...

האָט מען ביי אונדז אין הויז געציילט די מינוטן און געוואַרט, אַז דער ליבער יום-טובֿ שבועות זאָל וואָס גיכער

אוועקגיין און מען זאל אונדז פֿאַרקויפֿן בלומען פֿאַר דער
מאַמען...

אַבע די מאַמע האָט זיך נישט דערוואַרט אויף די בלו-
מען, זי איז אויסגעגאַנגען אין דעמזעלביקן טאָג...
עס איז שוין העכער פֿערציק יאָר זינט איך בין גע-
בליבן אַ יתום, אַבער ביז היינטיקן טאָג, ווען עס קומט ערב-
שבועות און יידן הויבן אָן קויפֿן גרינס, צו באַפּוצן די היי-
זער און די שולן, קויף איך איין בלומען... איך קויף די
טייערסטע בלומען, בלומען, וואָס גיבן אַרויס פֿון זיך אַ
שטאַרקן ריח, ווי פֿאַרפֿום. איך שטעל זיי אַרײַן אין וואַזעס
און עס דוכט זיך מיר דעמאָלט, אַז מײַן מאַמע ציט אַרײַן אין
זיך דעם זיסן ריח און זי ווערט צוריק לעבעדיק; זי עפֿנט
אירע אויגן און אירע ליפֿן הויבן אָן זיך צו באַוועגן און זיי
זאָגן צו מיר:

— גוט האַסטו געטאָן, סעדיה, וואָס ביסט אַוועק באַ-
צײַטנס פֿון דעם ביטערן גלות תּימן! אַ דאַנק דיר, סעדיה,
וואָס דו געדענקסט מיך נאָך! אַ דאַנק דיר פֿאַר דינע בלו-
מען! זיי שמעקן אַזוי זיס אין מײַנע נאָזלעכער! זאל דיר
דערפֿאַר זײַן זיס דיין גאַנץ לעבן און זאל דיר זײַן זיס דער
ליבער יום-טוב שבועות...

מען קריגט זיך נישט ערב-שבועות!

11 דער מינוט, ווען מיכאל איז ארינגעקו-
מען אין הויז פֿון זײַן קוזין, רפֿאל, האָבן
ביידע ייִגלעך אָנגעהויבן זיך קריגן.
איבער וואָס, מיינט איר, האָט זיך
אָנגעהויבן אַ קריגעריי צווישן די צוויי

שוועסטערקינדער ?

איבער שבועות !

און מיינט נישט, אַז די ייִנגלעך האָבן, חלילה, פֿינד

שבועות !

פֿאַרקערט ! ביידע האָבן ליב דעם אָנהויב זומער יום-

טוב מער פֿון אַנדערע יום-טובים.

נאָר וואָס דען ?

רפֿאל האָט ליב שבועות, ווייל עס איז דער יום-טוב פֿון

די ביכורים, פֿון די ערשטע פֿרוכט, און מיכאל האָט ליב

שבועות, ווייל עס איז דער יום-טוב פֿון דער תורה.

רפֿאל האָלט אין איין לויבן זײַן ביכורים-מאַרש, וואָס

דאַרף פֿאַרקומען ערב-שבועות.

האַסט נאָך אַזאַ פראַכט נישט געזען, מיכאל ! שרייט ער

אויף אַ קול, — מענטשן — ווי די כוואַליעס אין ים ! אַלע אָנ-

געטאַן יום-טובדיק — ווייס און בלוי ! פֿאַנען — אין די

טויזנטער ! אויך — ווייס און בלוי ! בלומען און בלומען-

קרענץ — אין די מיליאָנען ! קאַלירטע פירות הענגען אי-

בעראַל וואוהיין דו טוסט זיך אַ דריי, און איך וועל רײטן אויף

אַ פֿערד מיט מײַן קאַרב ביכורים, מײַנע אייגענע — אין מײַן
גאַרטנדל אויסגעהאָדעוועטע פֿרוכט! דו וועסט שוין זען —
אַזאַ פֿראַכט איז דער ביכורים-פֿאַראַד!

— דערפֿאַר האָב איך אַזוי ליב דעם יום-טוב שבועות!
— און איך, — רופֿט זיך אָן מיכאל, — איך האָב ליב
שבועות, ווייל אין דעם טאָג איז געגעבן געוואָרן די תורה!
— די תורה? — לאַכט רפֿאל פֿון זײַן קוזין, — מאַר-
שירט מען דען מיט דער תורה אום שבועות ווי מען מאַר-
שירט מיט די ביכורים ערב-שבועות? די תורה ליגט דאָך
באַהאַלטן אין אַרון-קודש...
— אַלע טײַערע זאַכן ליגן באַהאַלטן! — האַקט אים אָפּ
מיכאל.

— און וויפֿיל מענטשן זעען די תורה, אויב זי ליגט באַ-
האַלטן, מיכאל? מײַנע ביכורים וועלן זען טויזנטער, וואָס זאָג
איך, טויזנטער? צענער טויזנטער!...

— דו מײַנסט דײַנע טויזנטער! — שרײַט אים איבער
מיכאל — ווען מען האָט געגעבן די תורה האָבן זי אויך גע-
זען צענער טויזנטער! וואָס זאָג איך צענער טויזנטער? זעכ-
ציק מאָל צען טויזנט! האַסטו שוין פֿאַרגעסן דעם חומש?
זעקס הונדערט טויזנט זײַנען געשטאַנען בײַם פֿוס פֿון באַרג
סיני און האָבן געהערט די שטים פֿון גאָט...

— געהערט! געווען! געזען! — קרימט אים נאָך
רפֿאל — אַבער מײַן ביכורים-מאַרש קומט פֿאַר יעדן יאָר,
און וואָס אַ יאָר, איז ער שענער און גרעסער!
— אפֿשר וואָלסטו וועלן, אַז צוליב דיר זאָל אויך האַיאָר

געגעבן ווערן די תורה אויפֿן באַרג סיני ? — שרייט מיכאל
אזוי שטאַרק, אַז רפֿאל מוז פֿאַרשטאַפֿן זיינע אויערן...
אזוי קריגן זיך די שוועסטערקינדער ביז וואַנען זיי
שלאָפֿן איין... און דערפֿאַר, וואָס זיי האָבן זיך פֿריער גע-
קריגט אזוי פֿיל, האָבן זיי נישט געקאַנט רואיק שלאָפֿן אין
יענער נאַכט.

רפֿאל האָט זיך אויפֿגעכאַפט דער ערשטער.
ער איז אַרונטערגעשפרונגען פֿון זיין בעט, צוגעלאָפֿן
צום בעט, וואו עס איז געשלאָפֿן זיין קוזין, אים אַ טאַרע
געטאַן און האָט אויסגערופֿן:

— ווען דו וואַלסט וויסן, וואָס איך האָב נאַרוואָס געזען,
מיכאל ? ער שטייט נאָך איצט פֿאַר מיינע אויגן! ...
— ווער שטייט ? — רופֿט זיך אַן מיכאל מיט אַ ציטער
אין קול.

— דיין באַרג סיני, מיכאל ! הויך — אַ שרעק ! זיין
קאַפּ — ביזן הימל ! און פֿון סאַמע שפיץ באַרג גייט אַ רויך !
און פּלוצעם — די שטים פֿון גאַט :

— זיין פֿון עשו ! ווילט איר נעמען פֿון מיר די תורה ?
— וואָס שטייט געשריבן אין דיין תורה ? — פֿרעגן די
זיין פֿון עשו.

— עס שטייט דאָרט געשריבן — לאַ תּרצח ! זאָלסט
נישט הרגענען ! — גיט אַ דונער גאַטס שטים.

— מיר קאַנען דיין תורה נישט אַננעמען ! — ענטפֿערן
די זיין פֿון עשו — מיר לעבן דאָך פֿון דער שווערד ! ...
עס ווערט שטיל. פּלוצעם גיט אַ דונער נאַכאַמאָל :

— זין פֿון ישמעאל! — קניקלט זיך אַ שטים איבערן
באַרג — ווילט איר אָננעמען מיין תורה?
— וואָס שטייט דאָרט געשריבן? — פֿרעגן די זין פֿון
ישמעאל.

— עס שטייט דאָרט געשריבן — לאַ תגנוב! — זאָלסט
נישט גנבענען!

— מיר לעבן דאָך פֿון גניבה! — ענטפֿערן די זין פֿון
ישמעאל — ווי קאָנען מיר אָננעמען דיין תורה?
— זין פֿון ישראל! — גיט נאַכאַמאָל אַ דונער גאָטס
שטים — ווילט איר אָננעמען מיין תורה?

— מיר וועלן זי אָננעמען און אויספֿאַלגן! — ענטפֿערן
די זין פֿון ישראל...

און עס גיט פּלוצעם זיך אַ קניקל אַ דונער איבערן גאַנצן
באַרג סיני, און פֿונעם דונער הערט זיך גאָטס שטים:

— אָנוכי יי אלוהיך! איך בין דיין גאָט! ...
— דערפֿאַר ציטערסטו אַזוי, רפֿאל? — זאָרגט זיך
מיכאל פֿאַר זיין קוויין.

— ווען דו וואָלסט געהערט זיין שטים, וואָלסטו אויך
געציטערט ווי איך...

— אויך איך האָב געזען אַ מאָדנעם חלום, רפֿאל!
וויסטו וואָס איך האָב געזען אין חלום? דיין ביכורים־פֿאַ-
ראַד! איך זאָג דיר, רפֿאל, — אַ פּראַכט! פֿאַנען — אין די
טויזנטער! קוישן מיט פירות אין די צענער טויזנטער...
און דו רייטסט אויף אַ פֿערד...

— האָסט מיר געזען רייטן אויפֿן פֿערד, מיכאל? און

דעם קאַרב מיט מײנע פירות פֿון מײן גאַרטן האָסטו אויך
געזען, מיכאל? ...
— וואָרט, רפֿאל! לאַמיר זיך אַקאַרשט דערמאַנען.
פֿאַרוואָס האָסטו מיך אויפֿגעוועקט אין מיטן חלום? ...

**

אינדערפֿרי, ווען די יינגלעך האָבן זיך אויפֿגעכאַפט
פֿון שלאָף, האָבן זיי זיך שוין מער נישט געשפּאַרט איבער
שבועות.

ביידע שוועסטערקינדער זײנען געלעגן שטילערהייט
און געטראַכט. רפֿאל האָט נאָך אַלץ געזען פֿאַר זײנע אויגן
דעם באַרג סיני און מיכאל האָט זיך געוואָלט דערמאַנען צי
ער האָט געזען אין חלום רפֿאלן רײטן אויף אַ פֿערד צי אויף
אַן אייזל ...

און ווען זיי זײנען אַרײנגעקומען אין עסצײמער עסן אָנ-
בײסן, האָבן זיי ביידע געשמייכלט איינער צום צווייטן און
צו זייערע מאַמעס ...

— וואָס איז געשען? — האָבן זיך געוואונדערט ביידע
מאַמעס.

— געשען? ... האָבן געשמייכלט ביידע קוזנס.
— פֿאַרוואָס-זשע קריגט איר זיך הײנט נישט, ווי איר
האַט זיך נעכטן געקריגט?

— מען קריגט זיך נישט ערב־שבועות ... נישטאַ קײן
צײט! באַלד דאַרף מען גיין צום ביכורים-פֿאַראַד ... דער-
נאָך אין שול אַרײן .. עס איז דאָך אַ טאַפֿלטער יום-
טובּ! ...

תשעה באב ביינאכט

ייט סעיד (סאאיד) איז אַנגעקומען קיין ירושלים, האַלטן זיינע עלטערן און זיינע מאַראַקאַנער לאַנדסלייט אין איין קרעכצן און זיפצן, גלייך ווי זיי וואַלטן באַדויערט וואָס זיי האָבן זיך געלאָזט אַריבערפֿירן פון מאַראַקאַ קיין ירו-

שלים. „ירושלים איז טאַקע די שענסטע שטאָט אין דער וועלט“, זאָגן זיי אַלע, אָבער ווי קאַן מען דאָס אויסהאַלטן, זיין אין דער הייליקער שטאָט ירושלים און נישט זען די כותל מערבי (קויסל מאַאַראַווי), די הייליקע וואַנט, וואָס איז פֿאַרבליבן פֿונעם בית המקדש?

די דאָזיקע ווערטער הערט סעיד יעדן ערב שבת, ערב יום-טוב, אויך יעדן שבת און יעדן יום-טוב. אַלע קרעכצן און זיפצן ווען זיי דאַרפֿן גיין דאָווענען. ווען די כותל מערבי וואַלט נישט געשטאַנען אין דעם אַראַבישן טייל פֿון ירושלים וואַלטן אַלע געגאַנגען דאָווענען אַהין, פונקט ווי עס פֿלעגן טאָן יידן, אַלע יאָרן, צייט עס איז צעשטערט געוואָרן דאָס בית המקדש.

סעיד קרעכצט און זיפצט גלייך מיט אַלע דערוואַק-סענע, ווייל ער וואַלט אויך וועלן דאָווענען ביי דער כותל מערבי. אויב נישט דאָווענען דאַרטן, איז כאַטש אַ קוק טאָן אויף דער הייליקער, איין און איינציקער פֿאַרבליבענער וואַנט. גאַר גרויס איז געוואָרן סעידס בענקשאַפֿט צו דער וואַנט, ווען ס'האָבן זיך אַנגעהויבן די „ניין טעג“ פֿאַר תשעה באַב,

און דער לערער האָט אָנגעהויבן דערציילן זיינע תלמידים, די ניי-אַריבערגעקומענע מאַראַקאַנער יינגלעך, וועגן חורבן בית המקדש.

אין די טעג, פֿלעגט סעיד יעדן טאָג, נאָכן לערנען, גיין צום „הר-ציון“, צום באַרג פֿון וואַנען מען קאָן זען דעם אַראַ-בישן טייל פֿון ירושלים. דאָרטן, העט, העט, צווישן די שטיינערנע ווענט און געביידעס פֿון דער אַלטער שטאָט, שטייט זי, די הייליקע וואַנט, וואו יידן פֿלעגן קומען בעטן גאָט אין אַלע צייטן, און ספעציעל אין די „ניין טעג“ און ערב תשעה באָב. אין די טעג, פֿלעגן יידן פֿון אַלע עקן וועלט, קומען קיין ירושלים, גיין צו דער כותל מערבי, זיצן דאָרטן, זאָגן קינות, ביי אָנגעצונדענע ליכטלעך, און וויינען אויפן חורבן בית המקדש.

ווען סעיד טראַכט איבער דעם לערערס מעשה וועגן זאָגן קינות ביי דער כותל מערבי, זעט ער זיך און זיינע חברים, זיינע עלטערן און אַלע זיינע לאַנדסלייט פֿון מאַראַקאַ זיצן אָן שייך ביי דער הויכער מויער זאָגן קינות און וויינען. עס גלוסט זיך אים זייער שטאַרק זען די כותל מערבי נישט נאָר אין זיינע געדאַנקען, נאָר מיט זיינע אייגענע אויגן וויל ער זען די הייליקע וואַנט, זי אַנטאַפֿן און גלעטן מיט זיינע הענט, און זיך צוטויליען צו איר מיט גרויס ליבשאַפֿט.

סעיד האָט ביי זיך באַשלאָסן, ער מוז אַריבערגיין אין אַראַבישן טייל פֿון ירושלים און אָנקוקן די כותל מערבי פֿון דער נאָענט. נו, אַוודאי, קיינער דאָרף דערפֿון נישט וויסן, זיינע חברים וועלן לאַכן פֿון אים, זיי וועלן אים זאָגן, אַז דאָס קאָן מען נישט דורכפֿירן. די אַלטע שטאָט ירושלים, דער

אַראַבישער טייל, אַרומגעצאַמט מיט שטעכיק דראָט ווערט שטאַרק געהיטן. ביי יעדן טויער שטייט אַ שטרענגע וואַך. דאָס שטעכיקע דראָט, און די וואַך, שרעקן נישט סעידן. ער ווייסט, אַז די היטער פֿון יענער זייט טויער לעבן שטעכיקן דראָט, גייען אין אַוונט אַוועק עסן, איז דאָס די בעסטע צייט זיך דורצורייסן דורכן שטעכיקן דראָט און אַריין אינעווייניק, אין דער אַלטער שטאַט. טאַמער כאַפט מען אים, רעדט ער דאָך אַראַביש ווי אַ געבוירענער אַראַבער, ער האָט דאָך אויך זינע קליידער, וואָס ער האָט מיטגעבראַכט פֿון מאַראַקאָ, אַראַבישע קליידער, וועט ער זיי אַנטאָן, וועט דאָס אים אויך העלפֿן, מען זאָל אים נישט דערקאַנען. וועט מען אים לאָזן גיין, מען וועט אים נישט כאַפֿן.

זייער וויכטיק איז, צו גיין רואיק פֿאַרויס, מיטן אַראַבישן קויש אויפֿן אַקסל, נישט לויפֿן און זיך נישט צופֿיל אַרומקוקן, וועט דאָס ביי די אַראַבער נישט אַרויסרופֿן קיין פֿאַרדאַכט. סעיד האָט גענומען מאַכן פלענער, דורכצופֿירן זיין פלאַן ערב תשעה באָב פֿאַרנאַכט. דעמאָלט זיצן אַלע יידן אין די שולן. ער וועט דאַרפֿן מיטגיין מיט זיין טאַטן אין שול, אַבער אַביסל שפעטער וועט ער אַרויס פֿון שול, אַהיימגיין זיך איבערטאָן, נעמען דעם אַראַבישן קויש אויף די פלייצעס און זיך אַוועקלאָזן צום שטעכיקן דראָט. אַזוי האָט ער געטאָן. באַלד נאָך די ערשטע קינות, איז ער אַרויס פֿון שול, שנעל געלאָפֿן אַ היים. אַז ער איז אַריין אין הויז, האָט ער געטראָפֿן אַ סך פֿרויען און יונגע מיידלעך זיצן אויף דער ערד. זיי האָבן זיך אַלע צוגעהערט צו די קינות, וואָס איינע פֿון די פֿרויען האָט פֿירגעלייענט מיט אַ טרויעריקן ניגון. דאָס

לייענען האָט זיך געצויגן צו לאַנג, ער איז געוואָרן שטאַרק אומגעדולדיק, אָבער קיין אַנדער ברירה איז נישט געווען. ער קאָן זיך דאָך נישט איבערטאָן ווען אַלע זיינען דאָ אין הויז. די וויינענדיקע שטים פֿון דער פֿרוי האָט זיך געצויגן און געצויגן. סעיד האָט געוואָרט מיט גרויס אומגעדולד. אַז עס איז שטילער געוואָרן, אַ סימן אַז די ווייבער זיינען זיך צעגאַנגען, גען, האָט סעיד זייער שנעל זיך איבערגעטאַן, גענומען דעם אַראַבישן קויש אויפֿן אַקסל, און באַרוועסערהייט, אויף די נעגל, אַרויס פֿון הויז.

ער האָט זיך נישט אַרומגעקוקט, נאָר גלייך געגאַנגען צו דער וואַנט פֿון שטעכיקן דראַט, די וואַנט איז שטאַרק צע- לעכערט, מער ווי ער האָט דערוואַרט. איינס און צוויי איז ער שוין אויף יענער זייט וואַנט. אויף זיין מזל, זיינען די וועכטער נישטאַ. זיי מוזן ערגעץ זיצן און עסן, מען זעט נישט קיין לעבעדיקן מענטשן. זיין האַרץ האָט אַנגעהויבן קלאַפֿן זייער האַסטיק, זיינע האַר האַבן זיך אויפֿגעשטעלט פֿון אויפֿרעגונג, אָבער ער שפּאַנט פּאַמעלעך פֿאַרויס.

אַט זיינען שוין די שמאַלע געדרייטע געסלעך פֿון דער אַלטער שטאַט, פּונקט ווי זיין לערער האָט דערציילט. די געסלעך לויפֿן אַרונטער, אַרונטער, צום וועג פֿון דער היילי- קער וואַנט. באַלד באַווייזט זיך די כּוּתל מערבּי, נאָר עפעס איז די הייליקע וואַנט אַזוי הויך, אַזש ביז די הימלען. סעיד מוז פֿאַררייסן דעם קאַפּ צו קאַנען זי אַנקוקן. ער גייט אָבער צו און הייבט זי אָן גלעטן. זי איז פּייכט, זאַל עס זיין, אַז די הייליקע וואַנט וויינט, עס איז איר אומעטיק, ווייל מען האָט זי פּאַרלאָזן, קיינער קומט נישט צו איר ?

— טייערע וואנט, שעפטשעט סעיד צו דער וואנט, וויין נישט, מען האָט דין נישט פֿאַרגעסן, אַלע יידן קלערן וועגן דיר, אַלע יידן בענקען נאָך דיר, אַלע יידן ווילן זייער שטאַרק דין זען, דאָווענען לעבן דיר, אַפֿילו דין קושן. סעיד טוליעט זיך נאָך שטאַרקער צו דער הייליקער וואנט, ער דערפֿילט נאָך מער איר פֿיכטקייט. זאָל זי וויינען, ווייל עס איז היינט די נאַכט פֿון תשעה באָב, ווען אַלע יידן איבער דער גאַנצער וועלט וויינען אויפֿן חורבן בית המקדש?

דער לערער האָט טאַקע דערציילט, אַז גאַט אַליין וויינט תשעה באָב אויפֿן חורבן בית המקדש. אַז גאַט טרערן פֿאַלן אַרײַן אין אַ בעכער, און ווען דער בעכער וועט פֿול ווערן מיט גאַטס טרערן, וועט צוריק אויפגעבויט ווערן דאָס בית המקדש. סעיד דערפֿילט, אַז עמעצער שלעפט אים, רײסט זײַן האַלדז. „די וועכטער, די אַראַבער“ גיט אים אַ קלאַפּ אין קאַפּ, זיי האָבן מיך געכאַפּט, וואוהין שלעפּן זיי מיך? ער האָט פֿאַרלוירן זײַן לשון. „וואָס ווילט איר טאָן מיט מיר“? מיט וואָס האָב איך זיך פֿאַרזינדיקט? מען טאָר נישט שטיין בײַ דער כּוּתל מערבי? עס איז דאָך אונדזער הייליקע וואַנט! האָב איך דען עמעצן שלעכטס געטאָן, וואָס איך שטיי דאָ, בײַ אונדזער הייליקער וואַנט?

— זון, זון טייערער, וואָס וויינסטו? טוט דיר עפעס וויי?
פֿאַר סעידס אויפגעעפנטע אויגן שטייט זײַן מאַמע, זי טאַפט אים דעם שטערן. „דו ביסט איינגעשלאָפֿן אין דײַנע קליידער, מײַן קינד! טו זיך אויס און לייג זיך שלאָפֿן. מאַרגן איז אַ שווערער טאָג פֿאַר דיר, צום ערשטן מאַל וועסטו פֿאַסטן, דו ביסט שוין אַ גרויסער בחור, וועסטו דאַרפֿן אָנהייבן פֿאַסטן.“

